

Ammattijärjestöjen ryhmäkanne työoikeudellisissa riidoissa

Rikosprosessi ja yhdenvertaisuus
Pro gradu -tutkielma

Laatija:
Ada Öhman

15.8.2022

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Rikosprosessi ja yhdenvertaisuus

Tekijä(t): Ada Öhman

Otsikko: Ammattijärjestöjen ryhmäkanteen työoikeudellisissa riidoissa.

Ohjaaja(t): Lauri Luoto

Sivumäärä: XX + 66 sivua

Päivämäärä: 15.8.2022

Ryhmäkannelaki (444/2007) astui Suomessa voimaan vuonna 2007, mutta lakia ei ole vielä kertaakaan sovellettu käytännössä. Pitkästä lainsäädäntöprosessista huolimatta voimassa oleva ryhmäkannelaki on soveltamisalaltaan suppea, ja toisin kuin muissa Pohjoismaissa, laki rajattiin koskemaan ainoastaan kuluttajien ryhmäkanteita. Ruotsissa ja Norjassa sovelletaan soveltamisalaltaan laajempaa ryhmäkannelakia, joka mahdollistaa myös sen, että ammattijärjestöt voivat nostaa järjestöryhmäkanteen työoikeudellisissa riidoissa.

Suomessa oikeudenkäyntikulut ovat suuret, joka vuorostaan estää oikeuksiin pääsemisen. Täysimittainen oikeudenkäynti on kallis ja vaatii yksittäiseltä henkilöltä paljon voimavaroja. Oikeudenkäyntikuluja on pyritty pienentämään järjestäytymällä sekä erilaisilla kollektiivisilla oikeussuojakeinoilla.

Tässä tutkielmassa selvitetään pääasiassa oikeusdogmaattista metodologiaa käyttäen voimassa olevan ryhmäkannelain soveltamisalan laajentamista työoikeudellisiin riitoihin. Näin ollen tutkielmassa tutkitaan järjestöryhmäkanteen tarvetta ja soveltuvuutta työoikeudellisiin riitoihin Suomessa. Lisäksi tutkielmassa selvitetään, parantaako järjestöryhmäkanteen työntekijöiden oikeuden saatavuutta (access to justice).

Tutkielmassa havaitaan, että tällä hetkellä olemassa olevat prosessikeinot, kuten pilottikanteen, siirronsaajan kanteen, yhteiskanteen sekä kumulaatio eivät ole riittäviä kollektiivisiin työoikeudellisiin riitoihin, koska kyseiset prosessikeinot ovat epävarmoja. Tämä johtuu siitä, että kyseiset kannemuodot ovat helposti riitautettavissa, ja annetut tuomiot voivat poiketa tosistaan.

Tutkielman keskeisin tutkimustulos on, että järjestöryhmäkanteenkonstruktio sopii myös työoikeudellisiin riitoihin. Lainsäädäntövaiheessa nostettiin laajasti esiin ryhmäkanteesta johtuvia haittoja ja uhkia. Väitetyistä haitoista ja uhkista ei kuitenkaan löydy selkeää näyttöä. Saavutettaviin etuihin nähden ryhmäkannelain soveltamisalan laajentaminen olisi tarkoituksenmukaista. Järjestöryhmäkanteen parantaisi todennäköisesti työntekijöiden oikeuden saatavuutta.

Avainsanat: ryhmäkanteen, järjestöryhmäkanteen

Lähteet.....	V
1 Johdanto	1
1.1 Tutkimuksen tausta.....	1
1.2 Tutkimuskysymys	3
1.3 Tutkielman rakenne.....	3
1.4 Rajaus	4
1.5 Tutkimuksen metodi ja aineisto.....	5
2 Ryhmäkannelaista ja sen taustasta.....	7
2.1 Yleisesti ryhmäkanteesta	7
2.2 Ryhmäkannelain säätämisestä	8
2.2.1 Vuoden 1992 työryhmän selvitys	8
2.2.2 Vuoden 1995 työryhmän ehdotus ryhmäkannelaiksi	10
2.2.3 Vuoden 1996 työryhmän mietintö	11
2.2.4 Vuoden 2005 työryhmämietintö	13
2.2.4.1 Työryhmän tehtävä ja sen taustasta	13
2.2.4.2 Työryhmän arviointi.....	14
2.2.4.3 Soveltamisrajoituksista.....	18
2.2.4.4 Ryhmäkanne työoikeudellisissa riidoissa	19
2.2.4.5 Ryhmän muodostaminen	20
2.2.4.6 Mietinnön puutteet	21
2.2.5 Vuoden 2006 työryhmän ehdotus laiksi	22
2.3 Ryhmäkannelain säätämisestä Ruotsissa	23
2.4 Oikeuden saatavuus (access to justice).....	24
2.4.1 Yleisesti access to justice -käsitteestä	24
2.4.2 Liikkeen alkuperä	25
2.4.3 Access to justice ja ryhmäkanne	26
2.4.4 Access to justice-liike Suomessa	28
2.4.5 Toteutuuko access to justice?	29
3 Ryhmäkanne työoikeusriidoissa	31
3.1 Onko ryhmäkanteelle tarvetta?.....	31
3.1.1 Minkälaisissa riidoissa ryhmäkannetta voisi soveltaa.....	31
3.1.2 Olemassa olevat keinot	33

3.1.2.1	Pilottikanne	33
3.1.2.2	Siirronsaajan kanne	35
3.1.2.3	Kumulaatio.....	37
3.1.2.4	Yhteiskanne.....	38
3.2	Ryhmäkanteen prosessiedellytykset	40
3.2.1	Ryhmäkanteen edellytykset	40
3.2.2	Samaa vastaajaa ja vaatimukset perustuvat samoihin tai samankaltaisiin seikkoihin.....	41
3.2.3	Tarkoituksenmukaisuusedellytys	41
3.2.4	Ryhmän määrittelyedellytys	46
3.3	Ryhmäkanneoikeudenkäynti.....	46
3.3.1	Ryhmän jäsenyys, ryhmän jäsenen asema ja ryhmästä irrottautuminen	46
3.3.2	Ryhmäkanteen vireillepano ja täydennetty haastehakemus.....	47
3.3.3	Ryhmäkanteen laajentaminen, rajaaminen, alaryhmät, peruuttaminen, sovinto ja oikeus hakea muutosta	49
3.3.4	Oikeudenkäyntikulujen jakautuminen	51
4	Järjestöryhmäkanteen ongelmakohtia.....	53
4.1	Ammattijärjestön asianosaiskelpoisuus	53
4.2	Ryhmän muodostaminen - opt-in vai opt-out?.....	54
4.2.1	Opt-in ja opt-out -malleista sekä niiden hyödyistä ja haitoista	54
4.2.2	Opt-in vai opt-out ammattiliittojen järjestöryhmäkanteessa	57
4.3	Järjestöryhmäkanteen mahdolliset haitat	60
4.3.1	Ryhmäkanteen väitetyt haitat	60
4.3.2	Ryhmäkanteen väitetyt haitat järjestöryhmäkanteissa.....	62
5	Johtopäätökset.....	64

Lähteet

Kirjallisuus

Aarnio, Aulis, Mitä lainoppi on? Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1978.

Bernt, Camilla, Norway. The Annals of the American Academy, Vol. 622 March 2009, s. 220–230.

Cappelletti, Mauro – Garth, Bryant, Access to Justice and the Welfare State: An Introduction, s. 1–24 teoksessa Access to Justice and the Welfare State, Edited by Mauro, Cappelletti – Firenze, Sijthoff, 1981. (Cappelletti & Garth 1981).

Dahlberg, Anita, Jämställdhetslagen som paradox och dekonstruktion, s. 21–45 teoksessa 13 kvinnoperspektiv på rätten. Red. Gudrun Nordborg. Uppsala 1995.

Deborah, R. Hensler – Nicholas, M. Pace – Bonnie, Dombey-Moore – Elizabeth, Giddens – Jennifer, Gross – Erik, Moller, Class Action Dilemma, Pursuing Public Goals for Private Gain. RAND 2000.

Ervasti, Kaijus, Siviiliprosessilainsäädännön kehityslinjoja 1985–2005. Julkaisussa Katsauksia Suomen lainsäädäntökehitykseen 1985–2005 (toim. Jyrki Tala – Marjukka Litmala). Paremmän sääntelyn toimintaohjelma. Osa 2. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 9/2006, s. 303–334.

Ervasti, Kaijus, Käräjäoikeuksien riita-asiat 2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 93. Helsinki 2009.

Ervasti, Kaijus, Oikeuden saamisen monet kasvot. Oikeus 40(3) 2011, s. 347–360.

Ervasti, Kaijus, Laki, Konflikti, Tuomio – Oikeus yhteiskunnallisena ilmiönä. Edita Publishing Oy Helsinki 2012.

Ervo, Laura, Perustuslaki ja oikeuden saatavuus. Lakimies 7-8/2000, s. 1085–1105.

Frände, Dan – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki – Vuorenpää, Mikko, Prosessioikeus. 5., uudistettu painos. Alma Talent Helsinki 2017. (Frände ym. 2017)

Hakalehto-Wainio, Suvianna, Valta ja vahinko. Julkisen vallan käyttäjän vahingonkorvausvastuu vahingonkorvauslaissa. Talentum Helsinki 2008.

- Havansi, Erkki, Riidanratkaisujen vaihtoehtojen skaala pähkinänkuoressa, s. 9–26 teoksessa *Vaihtoehtoista riidanratkaisua vai vaihtoehtoista konfliktinratkaisua?* Helsinki 2005.
- Hodges, Christopher, What Are People Trying to Do in Resolving Mass Issues, How Is It Going, and Where Are We Headed? *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 622, March 2009, s. 330–35.
- Hodges, Christopher, Collective Redress: A Breakthrough or a Damp Sqibb? *Journal of Consumer Policy* 37 (2014), s. 67–89.
- Hirvonen, Ari, Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Helsinki 2011.
- Johnson, Adam, To 'Opt in' or to 'Opt out' – That is the question, s. 61–65 teoksessa *Collective Redress in Europe – Why and How?* British Institute of International and Comparative Law 2015.
- Kodek, Georg E, Class Actions – Some Reflections from a European Perspective, s. 117–132 teoksessa *Collective Redress in Europe – Why and How?* British Institute of International and Comparative Law 2015.
- Koskinen, Seppo – Kairinen, Martti – Nieminen, Kimmo – Ullakonoja, Vesa – Valkonen, Mika, *Työoikeus. 5., uudistettu painos*, Alma Talent Helsinki 2018. (Koskinen ym. 2018)
- Koulu, Risto – Turunen, Santtu, *Välimiesmenettely työriitojen ratkaisukeinona*. Helsinki 2012.
- Koulu, Risto, *Yhdessä vai erikseen? – kollektiivisen lainkäytön lupaus*. 2017. Comi. (Koulu 2017a)
- Koulu, Risto, *Kollektiivinen lainkäyttö – lupauksesta sovelluksiin*. 2017. Comi. (2017b)
- Koulu, Risto, Kommentti ratkaisuun KKO 2016:55, s. 70–72 teoksessa *KKO:n ratkaisut kommentein II/2016*. Helsinki 2017. (Koulu 2017c)
- Kötz, Hein, *Public Interest Litigation: A Comparative Survey*, s. 85–117 teoksessa *Access to Justice and the Welfare State*. Edited by Mauro, Cappelletti – Firenze, Sijthoff, 1981.
- Lehrberg, Bert, *Praktisk juridisk metod. Tionde upplagan*. Iusté Aktiebolag 2017.
- Letto-Vanamo, Piia, Access to justice – a concept with many meanings. *JFT* 2–4/2017 s. 233–241.

- Lindblom, Per Henrik, Grupp-talan Det Anglo-Amerikanska Class Actioninstituten ur svenskt perspektiv. 1989. Nordstets. Uppsala.
- Lindblom, Per Henrik, Grupptryck mot grupp-talan, Svensk Juristtidning, s. 85–107. 1996.
- Lindblom, Per Henrik, Access to Justice och domstolarnas roll i framtiden. Lakimies 4/2002, s. 625–633.
- Lindblom, Per Henrik, Lagen om grupprättegång – bakgrund och framtid, SvJT 2005, s. 129–191.
- Lindblom, Per Henrik, Grupp-talan i Sverige: bakgrund och kommentarer till lagen om grupprättegång. Norstedts Juridik 2008.
- Linna, Tuula, Ulosottorealisoinnista de lege ferenda. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Vammala 1987.
- Markus, Jaakko, Prosessikynnys ja asianajajien tulospalkkiot. Oikeustiede - Jurisprudentia LII:2019, s. 103–170, Referee-artikkeli.
- Markus, Jaakko Oikeuksiin pääsy massavahinkotilanteissa: Prosessioikeudellinen tutkimus kollektiivisista oikeussuojakeinoista, erityisesti kanteiden yhteiskäsittelystä. Suomalainen lakimiesyhdistys 2022.
- Nagy, István Csongor, Comparative Collective Redress from a Law and Economics Perspective: Without Risk There Is No Reward. 2013. Columbian Journal of European Law. Vol. 19. NO. 3, s. 469–498.
- Oker-Blom, Max, Behovet av grupp-talan - en argumentativ övning. JFT 1/2006, s. 86–107.
- Peczenik, Aleksander, Juridikens teori och metod – En introduktion till allmän rättslära. Fritzes Förlag 1995.
- Puhakka, Pekka, Ryhmäkanteen esityksen arviointia. Defensor legis: Suomen asianajajaliiton äänenkannattaja 1997:5, s. 726–746.
- Routamo, Eero – Ståhlberg, Pauli – Karhu, Juha Suomen vahingonkorvausoikeus. Helsinki, Talentum, 2006. (Routamo ym. 2006)
- Szalai, A, Beyond Opt-in and Opt-out: The Law and Economic Group Litigation, s. 75–92 teoksessa Multi-Party Redress. Mechanism in Europe: Squeaking Mice. Metro 2014.
- Välimäki, Mikko, Uusi ryhmäkannelaki – Eräs lainsäädäntöpoliittinen seikkailu. Lakimies 1/2008, s. 3–19.

- Viitanen, Klaus, Lautakuntamenettely kuluttajariitojen ratkaisukeinona. Helsinki, Suomalainen Lakimiesyhdistys 2003.
- Viitanen, Klaus, Nordic Group Actions: First Experiences and Future Challenges. JFT 3-4/2009, s. 559–613.
- Zimmerman, Nourit – Tyler, Tom R, Between Access to Counsel and Access to Justice: A psychological Perspective. Fordham, Urban Law Journal 2010, s. 473–507.
- Wikberg, Olli, Onko Euroopan unioni matkalla kohti EU-tason ryhmäkannetta? Defensor Legis N:o 2/2011, s. 226–238.

Kotimaiset virallislähteet

Hallituksen esitykset

HE 154/2006 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle ryhmäkannelaiksi ja laiksi Kuluttajavirastosta annetun lain muuttamisesta.

Muut virallislähteet

- Hallituksen esitys Eduskunnalle ryhmäkannelaiksi ja laiksi Kuluttajavirastosta annetun lain muuttamisesta (154/2006 vp.).
- Lakialoite 58/2014 vp Laki ryhmäkannelain muuttamisesta.
- Lakivaliokunnan mietintö 30/2006 vp. Hallituksen esitys ryhmäkannelaiksi ja laiksi Kuluttajavirastosta annetun lain muuttamisesta
- Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2006:4. Ehdotus laiksi ryhmäkanteesta. (OM 4/2006).
- Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2005:3. Selvitys ryhmäkanteesta. (OM 3/2005).
- Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 3/1997. Ryhmäkannelaki - työryhmän 1996 mietintö. (OM 3/1997).
- Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 1/1995. Ehdotus ryhmäkannelaiksi. Työryhmän mietintö. (OM 1/1995).
- Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 3/1992. Ryhmäkante - Perusselvitys käyttömahdollisuuksista Suomen oikeusjärjestelmässä (Antti-Juhani Wihuri). (OM 3/1992).
- Tasa-arvolain uudistamistoimikunnan mietintö. Helsinki 1992. (KM 1992:35)

SAK ja STTK lausunto ehdotus laiksi ryhmäkanteesta (työryhmämietintö 2006:4),
Lausuntopyyntönnö 21.3.2006 Dnrot OM/16/41/2005 ja OM040:00/2005. (SAK
ja STTK:n lausunto).

Ulkomaalaiset virallislähteet

Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister
(tvisteloven).

Internetlähteet

Eduskunta huhtikuu 2018.

https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/ulkomainen_oikeus/Sivut/Ruotsi.aspx (Luettu 11.8.2022).

Koskinen, Seppo, Lähetettyjen työntekijöiden alipalkkaus - työsyrijintää vai pelkkä
sopimusrikkomus? Edilex 2014.

<https://www.edilex.fi/uutiset/40968?allWords=alipalkkaus&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearchKey=624353> (Luettu
10.8.2022)

MTV 2.9.2021, Tehyltä kova syytös MTV:n suorassa lähetyksessä: Hoitoalalla
palkkakartelli – "Järkyttävää ja törkeää".

<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/tehyilta-kova-syytos-hoitoalalla-palkkakartelli-jarkyttavaa-ja-torkeaa/8226000> (Luettu 10.8.2022).

Nordby, Andreas – Aabø, Jan Olav, The Class Actions Law Review: Norway.
Teoksessa The Class Actions Law Review. The Law Reviews 2021.

<https://thelawreviews.co.uk/title/the-class-actions-law-review/norway> (Luettu
25.7.2022).

SAK 28.03.2011, Kanneoikeus tehostaisi kansalaisoikeuksien toteutumista.

<https://www.sak.fi/ajankohtaista/uutiset/kanneoikeus-tehostaisi-kansalaisoikeuksien-toteutumista-0> (Luettu 10.8.2022).

SAK 4.2015, Selvitys järjestöjen kanneoikeudesta.

<https://www.slideshare.net/SAKkalvot/selvitys-jrjestjen-kanneoikeudesta>
(Luettu 10.7.2022).

SAK 30.6.2015, Järjestöjen ryhmäkannan oikeus parantaisi heikomman suojaa.

<https://www.sak.fi/ajankohtaista/uutiset/jarjestojen-ryhmakanne-oikeus-parantaisi-heikomman-suojaa> (Luettu 10.7.2022).

Tehy lehti 2.9.2021, Tehy: Helsingin kaupungilla ja yksityisillä terveysjäteillä sopimus, joka kieltää kaupungilla työskentelevien rekrytoinnin terveysjäteille.

<https://www.tehylehti.fi/fi/uutiset/tehy-helsingin-kaupungilla-ja-yksityisilla-terveysjateilla-sopimus-joka-kieltaa-kaupungilla> (Luettu 10.8.2022).

Työ- ja elinkeinoministeriön tiedote 25.1.2022, Harmaan talouden torjuntaohjelma

etenee suunnitellusti. <https://tem.fi/-/harmaan-talouden-torjuntaohjelma-etenee-suunnitellusti> (Luettu 10.8.2022).

Vihreät 22.5.2022, Esitys poliittiseksi ohjelmaksi. [https://www.vihreat.fi/wp-content/uploads/2022/05/Vihreiden-poliittinen-tavoiteohjelma-](https://www.vihreat.fi/wp-content/uploads/2022/05/Vihreiden-poliittinen-tavoiteohjelma-2023%E2%80%932027.pdf)

[2023%E2%80%932027.pdf](https://www.vihreat.fi/wp-content/uploads/2022/05/Vihreiden-poliittinen-tavoiteohjelma-2023%E2%80%932027.pdf) (Luettu 25.7.2022)

Yle uutiset 22.6.2020, Meyerin Turun-telakalla ongelmia ulkomaisten työntekijöiden

kohtelussa. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/06/22/meyerin-turun-telakalla-ongelmia-ulkomaisten-tyontekijoiden-kohtelussa> (Luettu 10.8.2022).

Yle uutiset 30.6.2020, Hallitus selvittää alipalkkauksen kriminalisointia – suurimmat

oppositiopuolueet eivät ole innoissaan. <https://yle.fi/uutiset/3-11425372> (Luettu 15.8.2022).

Yle uutiset 3.6.2022, Helsingin kaupungin palkkaa on joutunut odottamaan

pisimmillään jopa kaksi kuukautta – kaupungin selitys: uusi tietojärjestelmä ja lakko. <https://yle.fi/uutiset/3-12473636> (Luettu 10.8.2022).

Oikeuskäytäntö

Korkein oikeus

KKO 1992:50

KKO 1995:111

KKO 2009:52

KKO 2010:23

KKO 2016:48

KKO 2016:55

KKO 2018:8

Työtuomioistuin

TT 2017-63

Ulkomaalaiset oikeustapaukset

Svea hovrätt 21.12.2012, Mål nr T 3552-09.

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta

Suomessa on viime vuosina uutisoitu työriidoista, joissa on ollut kollektiivisia ulottuvuuksia. Syksyllä 2021 Tehyn puheenjohtaja Millariikka Rytönen kertoi, että hoitoalalla on paljastunut palkkakartelli.¹ Rytösen mukaan oli paljastunut, että terveys- ja sosiaalipalveluita tarjoavat Terveystalo, Pihlajalinna ja Mehiläinen olivat solmineet Helsingin kaupungin kanssa sopimuksen, jonka mukaan yritykset eivät palkkaa Helsingin kaupungin työntekijöitä. Tehyn mukaan Helsingin kaupunki rikkoi sopimuksilla perustuslain mukaista syrjintäkieltoa ja työntekijän oikeutta hankkia elantonsa valitsemallaan työllä.² Aiemmin kesällä 2020 uutisointiin myös ulkomaisen työvoiman alipalkkauksesta. Yle uutisoi AVI:n raportista, josta paljastui, että koko maassa viime vuonna tehdyissä työsuojelutarkastuksissa noin puolessa löytyi puutteita lähetetyn työvoiman osalta. Raportista selvisi muun muassa, että Meyer oli maksanut intialaisille insinööreille liian vähän palkkaa.³

Viimeisten vuosien aikana on ollut paljon keskustelua järjestöryhmäkanteesta. Työministeri Tuula Haataisen johtama harmaan talouden torjunnan ohjausryhmä käsitteli 25.1.2022 harmaan talouden torjunnan toimenpideohjelman hankkeiden edistymistä.

Toimenpideohjelman mukaan työ- ja elinkeinoministeriö sekä oikeusministeriö toteuttavat selvityksen ammattiliitoille annettavasta ryhmäkannеоikeudesta.⁴ Myös Vihreiden 2022 puolueohjelman esityksessä mainittiin järjestöryhmäkanne. Puolueohjelman esityksen mukaan järjestöryhmäkanne auttaisi ammattiyhdistysliikkeitä puolustamaan työntekijöitä.⁵

Palkansaaja voi työoikeudellisissa riidoissa kääntyä ammattiliitonsa puoleen ja saada sieltä oikeusapua. Oikeuksien hakeminen helpottuu, mutta on kuitenkin perusteltua kyseenalaistaa, ovatko kyseiset keinot riittäviä? Onko ammattiliitoilla riittävästi resursseja ajamaan kaikkia riitoja vai voisiko olla tehokkaampaa, jos ammattiliitot voisi itse toimia kantajana?

---

¹ MTV 2.9.2021.

² Tehy lehti 2.9.2021.

³ Yle 22.6.2020.

⁴ Työ- ja elinkeinoministeriön tiedote 25.1.2022.

⁵ Vihreiden puoluekokous 22.5.2022, s. 19, rivi 819.

Suomen oikeudenkäyntijärjestelmä rakentuu yksilöllisesti haetulle oikeussuojalle, ja oikeuksiaan hakevan tulee itse sekä omatoimisesti osata nostaa kanne tai vaihtoehtoisesti turvautua muihin oikeussuojakeinoihin.⁶ Korkeat oikeudenkäyntikulut ja monimutkaiset menettelyt estävät tehokkaasti oikeussuojakeinojen käyttämistä.⁷ Monissa oikeusjärjestelmissä herättiin jo 1950-luvulla siihen, että on paljon asianosaisia jotka eivät pysty nostamaan kannetta.⁸ Täysimittainen oikeudenkäynti on kallis ja vaatii yksittäiseltä henkilöltä paljon voimavaroja. Keskiluokkaan kuuluvalla henkilölle täysimittainen oikeudenkäynti alkaa nykyään olla saavuttamattomissa, koska henkilöillä ei ole taloudellista kantokykyä pärjätä oikeudenkäynnissä, varsinkaan jos vastapuoli on taidokkaampi tai taloudellisesti paremmassa asemassa.⁹ Asianosaiset, mikäli he haluavat menestyä oikeudenkäynnissä, joutuvat turvautumaan oikeudelliseen koulutuksen saaneisiin asiamiehiin tai avustajiin, ja oikeudenkäyntikulujen suuruus aiheutuu usein näiden palkkioista.¹⁰ Jos oikeudenkäynti päättyy tappioon, voi tämä aiheuttaa keskiluokkaan kuuluvalla henkilölle suuria taloudellisia haasteita. Voitto oikeudenkäynnissäkään ei takaa sitä, että vastapuoli hyvittäisi kaikki oikeudenkäynnistä aiheutuneet kustannukset. Tällaisessa tilanteessa, kun oikeudenkäynti on yksittäiselle henkilölle epäkäytännöllinen tai jopa mahdoton, voimavarojen yhdistäminen järjestäytymällä on katsottu olevan toimiva strategia, koska tällöin voidaan minimoida oikeudenkäynnin tuoma taloudellista riskiä.¹¹

Suomessa on yritetty 1990-luvun alkupuolelta asti säätää ryhmäkanteita koskevaa lakia, mutta vasta vuonna 2007 onnistuttiin säätämään voimassa oleva ryhmäkannelaki (444/2007). Pitkästä lainsäädäntöprosessista huolimatta ryhmäkannelain soveltamisalasta tuli erittäin suppea ja se rajattiin koskemaan ainoastaan kuluttajien ryhmäkanteita.¹² Ryhmäkanteen sovellettavuutta on myös rajattu siten, että ainoastaan viranomaisen, eli kuluttaja-asiamies,

---

⁶ Koulu 2017a, s. 5.

⁷ Wikberg 2011, s. 227.

⁸ Hodges 2009, s. 335.

⁹ Koulu 2017a, s. 5.

¹⁰ Viitanen 2003, s. 24.

¹¹ Koulu 2017a, s. 5-6.

¹² Välimäki 2008, s. 3.

voi ajaa sitä. Ryhmäkannelain voimaantulon jälkeen vuonna 2007, yhtäkään ryhmäkannetta ei ole kuitenkaan vielä nostettu.

Ryhmäkannelain soveltamisalan rajoittamisen myötä työoikeudelliset riidat jäivät soveltamisalan ulkopuolelle. Professori Lindblomin tekemän tutkimuksen mukaan työoikeudellisia ryhmäkanteita on käytetty usein Yhdysvalloissa. On mielenkiintoista, että Suomessa työoikeudelliset riidat jätettiin kokonaan soveltamisalan ulkopuolelle, vaikka Yhdysvalloissa suuri osa ryhmäkanteista koskee työoikeudellisia riitoja.¹³ Näin ollen, viimeaikaisten uutisten valossa, voidaan pitää perusteltuna, että kysymys ryhmäkannelain soveltamisesta työoikeudellisissa riidoissa on ajankohtaista.

1.2 Tutkimuskysymys

Ryhmäkanteen sekä järjestöryhmäkanteen käyttöä työoikeudellisissa riidoissa on tutkittu hyvin vähän Suomessa. Sen vuoksi on perusteltua tutkia järjestöryhmäkanteen sovellettavuutta työoikeudellisiin riitoihin. Keskityn tutkielmassani ammattijärjestöille annettavaan järjestöryhmäkanteoikeuteen. Tutkimuskysymykseni on: sopiiko järjestöryhmäkanteenkonstruktio työoikeudellisiin riitoihin? Tähän kysymyksen pyritään löytämään vastaus tutkimalla tämän hetkisiä prosessioikeudellisia keinoja, kuten pilottikanne, siirronsaajan kanne, kumulaatio sekä yhteiskanne ja sitä, ovatko ne riittäviä kollektiivisiin työoikeudellisiin riitoihin. Lisäksi selvitetään järjestöryhmäkanteen tarvetta työoikeudellisissa riidoissa. Selvitetään myös, miten järjestöryhmäkante parantaisi työntekijöiden oikeussuojaa (access to justice).

1.3 Tutkielman rakenne

Tutkielma on jaettu viiteen osaan, josta ensimmäinen on johdanto. Toisessa osassa on tarkoitus analysoida ryhmäkannelakia ja sen syntyhistoriaa ja näin selvittää, miksi

---

¹³ Lindblom 1989, s. 145–47. Lindblom on vuonna 1989 tutkinut, millä oikeudenaloilla ryhmäkante esiintyi eniten Yhdysvalloissa. Lindblom viittaa teoksessaan niin sanottuun *Senate Study* -tutkimukseen, jossa kaikki ryhmäkanteet, jotka ilmenivät District of Columbiassa vuosina 1967–1972 jaoteltiin tapauksiin, jossa vaadittiin vahingonkorvausta, sekä niihin tapauksiin jossa kyseessä oli vahvistuskanne, kieltokanne tai muutosvaatimus. Ryhmäkanteita oli yhteensä 434, joista 58 % oli vahvistus- tai kieltokanteita tai muutosvaatimuksia. Näistä kanteista 32 koski työsuhteita (labor). Vahingonkorvauskanteissa (joka oli 42 % kaikista kanteista), 23 ryhmäkanteista koski työsuhteita (labor). Pohjois-Kaliforniassa vuosina 1979–1984 nostetuissa ryhmäkanteista 21 (yhteensä 46 ryhmäkannetta) koski työsyntymistä. Tilastot ovat hyvin vanhoja ja uutta tietoa ryhmäkanteiden esiintyvyydestä eri oikeudenaloilla ei ollut saatavilla. Lindblom koki tämän ongelmallisena koska kehityksen seuraaminen varsinkin niillä oikeudenaloilla, jotka olisivat tulleet mahdollisesti Ruotsissa sovellettavaksi, olisi ollut ruotsalaisille lukijoille erityisen kiinnostavaa.

työoikeudelliset riidat jätettiin lain soveltamisalasta pois. Toisessa luvussa käydään myös tarkemmin läpi access to justice -konstruktiota ja kollektiivisten oikeussuojakeinojen vaikutusta oikeuden saatavuuteen (access to justice). Kolmannessa osassa selvitetään, miten ryhmäkannelaki soveltuisi työoikeudellisiin riitoihin ja selvitetään tämän lisäksi, onko työoikeudellisissa riidoissa tarvetta järjestöryhmäkanteelle, vai voidaanko käyttää muita oikeuskeinoja. Näiden kysymyksen selvittämiseksi tarkastellaan Ruotsin ja Norjan ryhmäkannelakeja. Neljännessä luvussa keskitytään järjestöryhmäkanteen ongelmakohtiin. Tutkimuksen viimeisessä jaksossa tiivistetään tutkimuskysymyksen keskeiset tulokset ja johtopäätökset.

1.4 Rajaus

Tässä tutkielmassa ryhmäkanteen määritellään yhtenä oikeudenkäyntinä ja yhtenä asiana. Tutkielmassa ei käsitellä joukkokannetta. Joukkokanteen voi olla myös ryhmä erillisiä ja itsenäisiä kanteita, ja nämä kanteet liittyvät toisiinsa jollain tavalla.¹⁴ Sekaannuksen välttämiseksi, tässä tutkielmassa käytetään ryhmäkanteen-käsitettä.

Tutkielma käsittelee ammattijärjestöjen ryhmäkanteen oikeutta, jolloin muut järjestökanteet ovat jätetty tämän tutkielman ulkopuolelle. Tutkielma ei myöskään käsittele työehtosopimuksellisia riitoja eikä tule myöskään käsittelemään ryhmäkanteen mahdollisuutta työtuomioistuimissa. Työnantajan ja työntekijän väliset riidat kuuluvat yleisiin tuomioistuimiin ja virkasuhdetta koskevat riita-asiat kuuluvat hallintotuomioistuimille.¹⁵ Työ- ja virkaehtosopimuksista johtuvat tulkintariidat käsitellään työtuomioistuimissa, ja käsittely työtuomioistuimissa on jo osittain järjestetty kollektiivisilla järjestelyillä.¹⁶ Laki oikeudenkäynnistä työtuomioistuimissa (646/1974) 12 §:n mukaan työtuomioistuimissa työehtosopimukseen osallinen työntekijäin tai toimihenkilöiden yhdistys ajaa kannetta työtuomioistuimissa omissa nimissään niidenkin työntekijäin ja toimihenkilöiden puolesta, jotka eivät ole työehtosopimukseen sidottuja, mutta joiden kanssa tekemässään työsopimuksessa työnantaja on velvollinen noudattamaan työehtosopimuksen määräyksiä.

---

¹⁴ Koulu 2017a, s. 34.

¹⁵ Frände ym. 2017, s. 256–257.

¹⁶ OM 3/1992, s. 45.

Tutkielma käsittelee järjestöryhmäkannetta työntekijäpuolen ollessa kantajana. Näin ollen tutkielma ei käsittele työnantajaa kantajana ryhmäkanteessa.

1.5 Tutkimuksen metodi ja aineisto

Tutkimuksen tarkoitus on tutkia prosessioikeudellisia säännöksiä, eli voimassa olevaa oikeutta. Näin ollen tutkimus edustaa oikeusdogmaattista, eli lainopillista tutkimusta, jonka tarkoituksena on tulkita ja systematisoida voimassa olevan oikeuden sisältöä.¹⁷

Tutkimuksessa käytetään *de lege ferenda* -metodia, kun tutkitaan miten järjestöryhmäkannan parantaisi työntekijöiden oikeuden saatavuutta (access to justice). Lisäksi *de lege ferenda* -metodia hyödynnetään myös, kun tutkitaan minkälaisissa riidoissa järjestöryhmäkanteella olisi käyttöä. *De lege ferenda* -tutkimuksessa lähestymistapa on ongelmakeskeinen ja tutkimuksessa kartoitetaan, systematisoidaan sekä justifioidaan tarkoituksenmukaisia tapoja ratkaista tietty epäkohta tai ongelma lainsäädännöllä.¹⁸ *De lege ferenda* -tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää lainvalmistelussa.¹⁹ *De lege ferenda* -tutkimus edellyttää voimassa olevan oikeuden tuntemusta sekä tietämystä miten kysymys on voimassa olevassa lainsäädännössä ratkaistu, eli kyseinen tutkimusmetodi perustuu lainopilliselle tutkimukselle.²⁰

Tutkimuksessa esitän myös lainopin puitteissa vertauksia muiden maiden oikeusjärjestelmiin. Vertailu hyödyntää lainopin tulkinta- ja systemointityötä, mutta myös lainvalmistelua.²¹ Tutkimuksessa vertailen Suomen ryhmäkannelakia erityisesti Norjan, Ruotsin ja Yhdysvaltojen ryhmäkannekonstruktiioihin. Kyseiset maat valikoituvat tarkemman tarkastelun kohteeksi, koska oikeusministeriön työryhmät ovat selvityksissään käyttäneet muun muassa kyseisiä maita vertailukohteina. Lisäksi Ruotsin ja Suomen oikeusjärjestelmät ja yhteiskuntarakenteet ovat hyvin samankaltaisia.²² Norjan ryhmäkannelain valmistelu perustui

---

¹⁷ Peczenik 1995, s. 33–34.

¹⁸ Linna 1987, s. 9.

¹⁹ Aarnio 1978, s. 55, Viitanen 2003, s. 134, Lehrberg 2017 s. 279. Katso myös Linna 1987, s. 9. Linnan käsitys on, että *de lege ferenda* on yksi oikeuspoliittisen tutkimuksen laji.

²⁰ Linna 1987, s. 10 ja 187.

²¹ Hirvonen 2011, s. 26.

²² Eduskunta. Näin eduskunta toimii -> Ruotsi - oikeudellisia tietolähteitä.

pitkälti Ruotsista saatuihin kokemuksiin.²³ Tutkimuksessa on edellä mainittujen metodien lisäksi käytetty myös osittain oikeushistoriallista metodia, tutkimuksen käsiteltäessä ryhmäkannelain eri lainsäädäntövaiheita. Oikeushistoriallisella metodilla pyritään tutkimaan oikeudellisten ilmiöiden historiallista kehitystä.²⁴

Tämän tutkimuksen keskeisempiä lähteitä ovat voimassa olevat lait, lakien esityöt, kotimainen ja ulkomainen oikeuskirjallisuus. Oikeuslähteiden tulkinnassa keskeisessä asemassa on lainsäätäjän tarkoitus. Lainsäätäjän tarkoituksen selvittämiseksi tutkielmassa tarkastellaan myös oikeusministeriön julkaisemia selvityksiä ja mietintöjä.

---

²³ OM 3/2005, s. 6.

²⁴ Hirvonen 2011, s. 28.

2 Ryhmäkannelaista ja sen taustasta

2.1 Yleisesti ryhmäkanteesta

Ryhmäkanteessa edustajan niin sanottu edusvalta ei perustu oikeudenkäyntivaltuutukseen, vaan ryhmäkanteen prosessinormi antaa edustajalle edusvallan. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että ryhmäkannetyyppejä on olemassa kolme: yksityinen ryhmäkante, järjestöryhmäkante ja julkinen ryhmäkante. Yksityisessä ryhmäkanteessa kanneoikeus on yksityisellä oikeussubjektilla. Järjestöryhmäkanteessa oikeudellista etua valvovalla järjestöllä on kanneoikeus ja julkisessa ryhmäkanteessa ryhmäkanteen kanneoikeus on viranomaisella.²⁵ Suomessa on käytössä julkinen ryhmäkante, joka mahdollistaa ainoastaan julkisen ryhmäkanteen kuluttajariidoissa.

Vaikka Suomessa lakia kutsutaan ryhmäkannelaiksi, on lain soveltamisala erittäin suppea. Ryhmäkannelain 1 §:n 1 momentin mukaan lakia voidaan ainoastaan soveltaa kuluttajien ja elinkeinoharjoittajien välisiin riita-asioihin. Ryhmäkannelain 1 §:n 2 momentin mukaan ryhmäkanteella tarkoitetaan kannetta, jota kantaja ajaa kanteessa määritellyn ryhmän puolesta siten, että asiassa annettava tuomio tulee myös ryhmän jäseniä sitovaksi. Ryhmäkannelaki on erityislaki, joka käsittää ainoastaan ryhmäkannetta koskevat erikoissäännökset.²⁶

Kuluttaja-asiamies panee vireille ryhmäkanteen haastehakemuksella ja tuomioistuin, eli Helsingin käräjäoikeus tutkii ryhmäkanteen edellytykset haastehakemuksen käsittelyn yhteydessä. Mikäli tuomioistuin katsoo, että kante voidaan käsitellä ryhmäkanteena, tulee tuomioistuimen ilmoittaa tästä kuluttaja-asiamiehelle. Tämän jälkeen kuluttaja-asiamiehen vastuulla on koota ryhmä ja esittää vaatimukset tuomioistuimelle täydennetyssä haastehakemuksessa.²⁷

---

²⁵ Frände ym. 2017, s. 1288–1290.

²⁶ Frände ym. 2017, s. 1290–1291.

²⁷ Frände ym. 2017, s. 1292–1293.

2.2 Ryhmäkannelain säätämisestä

2.2.1 Vuoden 1992 työryhmän selvitys

Vuoden 1992 selvitys on Suomen ensimmäinen selvitys ryhmäkanteesta. 1970-luvulla käytiin paljon keskusteluja kansalaisten käytettävissä olevista oikeussuojakeinosta sekä kansalaisten tosiasiallisista mahdollisuuksista käyttää näitä. Tässä keskustelussa angloamerikkalainen ryhmäkante, eli *class action*, on ollut keskeisessä asemassa. 1980-luvulla myös useat kotimaiset kirjoitukset käsittelivät ryhmäkannetta, ja oikeusministeriö laati vuonna 1981 arvomuistion ryhmäkanteesta. Lindblomin monografia koskien ryhmäkannetta herätti taas uudestaan keskustelua ryhmäkanteesta, ja vuonna 1989 järjestettiin seminaari Pohjoismaisen ministerineuvoston aloitteesta ryhmäkanteen käyttömahdollisuuksista kuluttajasuojaoikeudessa. Ryhmäkanteen soveltuvuutta käsiteltiin useasti Pohjoismaiden neuvoston oikeudellisessa valiokunnassa. Oikeudellinen valiokunta totesi, että ryhmäkanteen valmistelu sopisi hyvin yhteispohjoismaiseksi projektiksi. Vuonna 1990 kansanedustajia Suomessa esitti eduskunnalle kirjallisen kysymyksen siitä, aikooko hallitus ryhtyä toimenpiteisiin ryhmäkannetta koskevan lainsäädännön valmistamiseen. Silloinen ministeri Halonen totesi, että hallituksella on tarkoitus selvittää mahdollisuutta käynnistää lainvalmistelu.²⁸

Ruotsin oikeusministeriö järjesti vuonna 1990 kokouksen, jossa selvitettiin mahdollisuuksia pohjoismaiselle jatkotyölle. Kokouksessa kävi ilmi, että Tanska ja Norja eivät pitäneet ryhmäkannelain valmistelua ajankohtaisena ja Ruotsi ilmoitti ryhtyvänsä itsenäiseen selvittelyyn, siitä huolimatta, että oikeudellinen valiokunta katosi valmistelun sopivan yhteispohjoismaiseksi projektiksi. Suomi ilmaisi halukkuutensa selvittää onko ryhmäkanteelle käyttötarvetta, mutta ilmaisi samalla huolensa siitä, että ryhmäkannetta on vaikeaa sovittaa yhteen sen ajan riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyn kanssa.²⁹

Selvityksen mukaan ryhmäkanteella on kolme oikeuspoliittista tavoitetta. Ensimmäinen tavoite oli lisätä oikeudenloukkauksen kärsineiden oikeusturvaa (access to justice). Selvityksessä katsottiin ryhmäkanteen mahdollistavan sen, että tuomioistuinta voitaisiin käyttää laajemmin oikeuksiin pääsemisessä, erityisesti niissä tilanteissa, joissa yksittäiset

---

²⁸ OM 3/1992, s. 1–2.

²⁹ OM 3/1992, s. 2.

intressit ovat pienet. Selvityksessä tätä ongelmaa kutsuttiin liian pienten oikeuksien ongelmaksi. Ryhmäkanne lisäisi oikeusturvaa niin kutsutun imuvaikutuksen kautta. Imuvaikutuksella tarkoitettiin sitä, että ryhmäkanne antaisi oikeusturvaa oikeudenloukkauksen uhreille, jotka eivät välttämättä itse pysty taistelemaan oikeuksistaan. Näin ollen myös heikommat ryhmän jäsenet hyötyisivät mahdollisesta ryhmäkanteesta.³⁰

Selvityksen toisena oikeuspoliittisena tavoitteena oli ryhmäkanteen preventiivinen voima. Ryhmäkanne parantaisi henkilöiden mahdollisuutta päästä oikeuksiinsa ja näin ollen olisi myös todennäköistä, että vastapuoli joutuisi maksamaan vahingonkorvausta aiheuttamastaan vahingosta. Selvityksen mukaan ryhmäkanteen olemassaolo korottaisi kanteen nostomahdollisuutta ja kasvattaisi tuomittavan vahingonkorvauksen määrää, jolloin ryhmäkannejärjestelmän olemassaolo ehkäisisi väärinkäytöksiä.³¹

Kolmas oikeuspoliittinen tavoite liittyi prosessiekonomisiin etuihin. Selvityksen mukaan prosessiekonominen etu saavutettaisiin, kun joukko yksittäisiä prosesseja korvataan kollektiivisella prosessijärjestelyllä. Selvityksessä kuitenkin todettiin, että tuomioistuimen käyttämä aika ryhmäkanteeseen on 2–4 kertaa enemmän kuin tavanomaisessa kanteessa, jolloin prosessiekonominen etu saavutettaisiin vasta, kun ryhmäkanne korvaisi vastaavan määrän tavanomaisia oikeusprosesseja.³²

Selvityksen mukaan ryhmäkanne olisi voitu tuoda Suomeen Yhdysvaltojen mallin mukaisesti.³³ Selvityksen lähtökohdaksi oli valittu yleisprosessuaalinen lähestymistapa, eli ryhmäkanteen asiallista soveltamisalaa ei rajoitettu.³⁴ Selvityksen mukaan ryhmän jäsenyys noudatti *opt-out* -vaihtoehtoa. Ryhmästä pystyi irrottautumaan tiettyyn vaiheeseen saakka, ja tämän irrottautumismahdollisuuden tarkoitus oli antaa mahdollisuus hakea erikseen suurempaa vahingonkorvausta tai vedota muuten yksittäisen tapauksen yksilöllisiin

---

³⁰ OM 3/1992, s. 10. Selvityksen mukaan joidenkin henkilöiden tiedon taso, koulutausta, elämäntilanne tai yleinen haluttomuus voi olla este lähteä vaatimaan oikeuksiaan oikeusteitse, vaikka heillä olisi taloudellinen intressi.

³¹ OM 3/1992, 3 s. 10–11. Ryhmäkannejärjestelmä myötä kanteen nostamisen todennäköisyys kasvaisi pienten oikeuksien yhteydessä, jolloin vastapuoli ei voi enää laskea sen mukaan, että yksittäinen henkilö ei nostaisi kannetta vähäisestä intressistä. Jos kyse olisi isosta intressistä, vastapuoli ei kuitenkaan voi enää laskea sen mukaan, että vain vahvimmat kantajat nostaisivat kanteen.

³² OM 3/1992, s. 11.

³³ OM 3/1992, s. 104–107, Välimäki 2008 s. 6.

³⁴ OM 3/1992, s. 22.

piirteisiin.³⁵ Selvitys puolsi myös monipuolisen kannejärjestelmän tarjoamista oikeudenloukkauksin kärsijöille. Tällä tarkoitettiin sitä, että yksityinen, julkinen ja järjestöryhmäkanteen sekä vastaavasti ennakkotapauskanteen tulisi nähdä toisilleen rinnakkaisina vaihtoehtoina, eikä poissulkevinä.³⁶

Selvityksessä todettiin, että Yhdysvalloissa työoikeus, mukaan lukien tasa-arvoasiat, on keskeinen oikeudenala, jossa ryhmäkannetta on sovellettu. Työryhmän mukaan olisi kuitenkin arvokasta selvittää ryhmäkanteen mahdollisuutta niissä tilanteissa, jossa kollektiivinen oikeussuoja ei toteudu. Selvityksessä ei kuitenkaan erikseen käsitelty työsopimusoikeutta, vaan tyydyttiin käsittelemään sopimusoikeuden yleisempiä kysymyksiä.³⁷

Kyseinen lakiluonnos ei kuitenkaan menestynyt. Vuoden 1992 ehdotusta vastustivat lausunnoissaan valtiovarainministeriö, Kaupan Keskusliitto ja Keskuskauppakamari. Kyseiset tahot perustelivat vastustamistaan sillä, että ryhmäkanteen tarvetta, vaihtoehtoa ja vaikutuksia ei ollut selvitetty tarpeeksi. Lisäksi tahot pitivät ryhmäkannetta myös vieraana instituutiona Suomen oikeusjärjestelmässä.³⁸

2.2.2 Vuoden 1995 työryhmän ehdotus ryhmäkannelaiksi

Vuonna 1992 oikeusministeriö asetti työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin valmistella hallituksen esityksen muotoon ehdotus ryhmäkanteesta. Toimeksiannon mukaan ryhmäkannetta tulisi sovellettavaksi yleisissä tuomioistuimissa siviiliprosessuaalisessa järjestyksessä käsiteltäviin asioihin. Toimeksiannon mukaan lähtökohtana oli pidettävä sitä, että säännösten tulisi mahdollistaa yksityiset ryhmäkanteet sekä järjestö- ja julkiset ryhmäkanteet, niissä tapauksissa, joissa tällainen olisi tarkoituksenmukaista. Työryhmän kokoonpanoon kuului ministeriön virkamiehiä, tuomioistuinlaitoksen ja kuluttajaviranomaisten edustajia sekä yksi oikeustieteen professori. Työryhmään ei kuitenkaan kuulunut ainuttakaan teollisuuden edustajaa.³⁹ Teollisuuden edustajan

---

³⁵ OM 3/1992, s. 16.

³⁶ OM 3/1992, s. 22 ja 104

³⁷ OM 3/1992, s. 45.

³⁸ OM 3/2005, s. 23.

³⁹ OM 1/1995, kohdassa oikeusministeriölle.

puuttuminen on voinut olla ratkaisevana tekijänä siihen, että ryhmäkannelaille ei oltu ehdotettu mitään soveltamisrajoituksia.

Ehdotuksen mukaan asia voitaisiin käsitellä ryhmäkanteena, mikäli useilla henkilöillä on samaa vastaajaa vastaan vaatimuksia ja asian käsittely ryhmäkanteena on tarkoituksenmukaista. Ehdotus ei rajoittanut lain soveltamisalaa tiettyyn oikeudenalaan.⁴⁰

Ehdotuksen mukaan ryhmäkanteen ryhmä muodostuisi *opt-out* -mallin mukaisesti ja ryhmäkanteen tuomio sitoisi kaikkia ryhmän jäseniä, jotka eivät ole irrottautuneet ryhmästä. Ilmoitus irrottautumisesta olisi tehtävä ennen kuin asia olisi jätetty päätettäväksi tai sovinto vahvistettavaksi.⁴¹ Ehdotus ei kuitenkaan menestynyt.

2.2.3 Vuoden 1997 työryhmän mietintö

Oikeusministeriö asetti huhtikuussa 1996 toisen työryhmän valmistelemaan ehdotuksen hallituksen esitykseksi ryhmäkannetta koskevaksi lainsäädännöksi. Työryhmän tehtävänä oli valmistella ehdotus aikaisemman työryhmän (1995) selvityksen ja lausuntojen pohjalta. Lisäksi, ehdotuksessa tuli kiinnittää huomiota siihen, että ehdotettava lainsäädäntö mahdollisimman hyvin soveltuisi Suomen oikeusjärjestelmään. Työryhmässä oltiin kuitenkin erimielisiä siitä, mikä oli työryhmän toimeksianto. Enemmistö katsoi, että tehtävänä oli valmistella ehdotus ryhmäkannemenettelyä koskevaksi lainsäädännöksi. Osa ryhmästä katsoi, että heidän olisi pitänyt selvittää voiko eri henkilötahoille yhteisiä vaateita käsitellä oikeudenkäynneissä eri kanteina yhdessä sekä ottamalla käyttöön ohitusvalitus ja ennakkoratkaisu.⁴²

Ehdotuksen mukaan laissa säädettäisiin tyhjentävästi ryhmäkanteen soveltamisalasta. Ryhmäkante tulisi sovellettavaksi vain asioissa jotka koskevat tavaran, palveluksen tai muun kulutushyödykkeen kauppaa tai vuokrausta. Ryhmäkante voisi myös soveltaa kulutushyödykettä koskevien vakiomuotoisten sopimusten tai niiden yksittäisten ehtojen tulkintaa tai rikkomista koskevissa asioissa. Lisäksi ryhmäkannelakia voitaisiin soveltaa asioissa, jotka koskevat ympäristössä aiheutuneita vahinkoja tai ympäristön ennallistamista.

---

⁴⁰ OM 1/1995, s. 19.

⁴¹ OM 1/1995, s. 49.

⁴² OM 3/1997, kohdassa oikeusministeriölle.

Työoikeudelliset riidat sekä tasa-arvoa koskevat riidat jäivät kokonaan lain soveltamisalan ulkopuolelle.⁴³

Lakiehdotuksen mukaan ryhmä olisi muodostunut *opt-in* -periaatteen mukaisesti, *opt-out* -periaatteen sijasta.⁴⁴ Ehdotuksen mukaan kuluttaja-asiamies olisi toimivaltainen pyytämään asian käsiteltäväksi ryhmäkanteena. Myös ryhmän jäsenellä olisi kannevalta, jos hänen voitaisiin katsoa edustavan koko ryhmän etua.⁴⁵

Työoikeudellisten riitojen poissulkemisesta lain soveltamisalan ulkopuolelle työryhmä totesi mietinnössään, että kaikkia työntekijöitä koskevat riidat johtuvat yleensä virka- ja työehtosopimuksista syntyvistä tulkintariidoista. Työ- ja virkaehtosopimuksista johtuvat tulkintariidat käsitellään työtuomioistuimesta annetun lain (646/1974) mukaisesti työtuomioistuimessa. Työryhmän mietinnössä todettiin myös, että työsuhteen osapuolten henkilöllisyys on vaikeuksitta selvitettävissä ennen kanteen nostamista. Lisäksi, työryhmä totesi, että työsuhteriidat sisältävät aina yksilöllisiä piirteitä. Työryhmä totesi, että työoikeudelliset kollektiiviset riidat, johtuvat ainoastaan virka- ja työehtosopimuksista, ja nämä riidat käsitellään työtuomioistuimessa, jossa ryhmäkannetta ei voida soveltaa. Näin ollen, työryhmän mielestä ei ollut ilmeistä, että työsuhtedeasioissa tarvitaan ryhmäkannemenettelyä.⁴⁶

Työryhmän mukaan tasa-arvoasioissa ainoastaan samapalkkaisuuskysymykset, voisivat olla ryhmäkanteen kohteena. Muut tasa-arvokysymykset työsuhtedeasioissa kuten syrjintä työhön tai tehtävään otossa eivät olisi sopivia kohteita ryhmäkannemenettelyyn. Työryhmän mukaan tällaiset riidat eivät soveltuisi ryhmäkanteeksi, koska jokainen asia olisi ratkaistava arvioimalla kunkin hakijan pätevyyttä toisiin hakijoihin. Näkemykseni mukaan työryhmä tarkoitti tällä sitä, että tapaukset sisältävät yksilöllisiä piirteitä, jonka takia riidasta ei voisi nostaa ryhmäkannetta. Työryhmä totesi myös, että tasa-arvoasioissakin osapuolten henkilöllisyys tunnetaan, jolloin kanne voidaan nostaa suoraan asianosaisen omalla nimellä.

---

⁴³ OM 3/1997, s. 107–109.

⁴⁴ OM 3/1997, s. 106.

⁴⁵ OM 3/1997, s. 118.

⁴⁶ OM 3/1997, s. 79–80.

Lopuksi työryhmä totesi myös, että ei ole ilmeistä, että tasa-arvo asioissakaan olisi tarvetta ryhmäkannemenettelylle.⁴⁷

Osa työryhmän perusteluista siitä, miksi työriidoissa ei ole tarvetta ryhmäkanteelle on mielestäni ontuvasti perusteltu. Työryhmän mukaan työsuhderiidoissa osapuolet ovat vaikeuksitta selvitettävissä, minkä takia asianomaiset voi nostaa kanteen omissa nimissään. Argumentti olisi sinänsä hyväksyttävissä, mikäli työryhmä olisi suunnitellut kannetta *opt-out* -mallisena. Ehdotuksen mukaan ryhmä olisi kuitenkin muodostunut *opt-in* -mallin mukaisesti, jolloin kantajien tulisi ilmoittaa halukkuutensa liittyä ryhmään ja näin myös osapuolten henkilöllisyys olisi tiedossa. Esityksessä ei myöskään huomioitu sitä, että työntekijä ei välttämättä uskalla omalla nimellään nostaa kannetta. SAK päälakimies Timo Koskinen onkin todennut, että työntekijät eivät halua nostaa kannetta omissa nimissään, koska pelkäävät leimautumista tai työpaikan menettämistä.⁴⁸

2.2.4 Vuoden 2005 työryhmämietintö

2.2.4.1 Työryhmän tehtävä ja sen taustasta

Oikeusministeriö antoi työryhmälle tehtävän selvittää ryhmäkanteen käyttömahdollisuuksia ja vuonna 2005 julkaistiin uusi selvitys ryhmäkanteesta. Työryhmän oli pidettävä lähtökohtana sitä, että myös yksityiset henkilöt, edunvalvontajärjestöt sekä toimivaltaiset viranomaiset voisivat voineet panna vireille ryhmäkanteen. Lisäksi työryhmän oli tarpeellisessa laajuudessa tarkasteltava myös Ruotsin ryhmäkannelakia (2002:599 ja 2002:600) ja miten siinä omaksutut järjestelyt soveltuisivat Suomessa.⁴⁹

Työryhmän tehtävänä oli tarkastella erityisesti ryhmäkanteen käytettävyyttä kuluttajakauppaa ja ympäristövahinkoja koskevissa asioissa, mutta myös ryhmäkannemenettelyn tarvetta kaikissa riita-asioissa.⁵⁰ Työryhmä keskittyi kuitenkin selvittämään ryhmäkanteen soveltuvuutta kuluttajariitoihin. Työryhmän jäsenet jakautuivat kahteen leiriin, heihin, jotka

---

⁴⁷ OM 3/1997, s. 79–80.

⁴⁸ SAK 30.6.2015.

⁴⁹ OM 3/2005, kohdassa oikeusministeriölle.

⁵⁰ OM 3/2005, s. 26 ja s. 51.

eivät lainkaan kannattaneet ryhmäkannetta ja heihin, jotka kannattivat ryhmäkannetta, koska nykyiset menettelytavat eivät katsottu olleen riittäviä.⁵¹

2.2.4.2 Työryhmän arviointi

Esityksessä esitettiin työryhmän käsityksiä ryhmäkanteen tarpeellisuudesta, vahingollisuudesta ja vaikutuksista.⁵²

Ensin esityksessä esitettiin kannanottoa yleisesti ryhmäkanteen tarpeellisuudesta. Ryhmäkannetta puoltavat kannanotot liittyivät heikommassa asemassa olevan henkilön aseman parantamiseen sekä prosessietuihin. Ryhmäkannetta puoltavat totesivat esityksessä, että oikeudenkäyntiin liittyvä vaiva sekä kuluriski saattavat estää asianosaista vaatimasta oikeuksiensa toteuttamista tuomioistuimessa. Lisäksi todettiin, että kaikki ryhmän jäsenet hyötyvät ryhmäkanteesta, myös heikoimmassa asemassa olevat. Olisi prosessuaalisesti järkevämpää ajaa samoihin perusteisiin nojaavaa asiaa yhtenä oikeudenkäyntinä, koska oikeudenkäynti voi pohjautua samaan todistelu- tai oikeudenkäyntiaineistoon. Samasta oikeudenkäynnistä koituva prosessiekonominen hyöty hyödyntäisi myös vastaajaa. Lisäksi ryhmäkanteen estäisi erilaisten tuomioistuinratkaisujen antamisen, koska asia ratkaistaisiin kaikkien ryhmän jäsenten osalta samalla tavalla.

Ryhmäkannetta vastustavan kannanoton mukaan ryhmäkanteelle ei olisi tarvetta, sillä sen aikainen oikeudenkäyntijärjestelmä toimi tehokkaasti myös niissä tilanteissa, joissa kyse on isosta ryhmästä. Lisäksi vastustavan kannanoton mukaan, mikäli ongelmatilannetta ei ratkaistaisi neuvottelemalla esimerkiksi viranomaisen ja yrityksen välillä, voitaisiin asian ratkaisussa käyttää pilottikannetta tai jutut voisivat yhdistää. Kannanoton mukaan mahdolliset puutteet oikeusturvassa tulisi korjata kehittämällä nykyistä järjestelmää, erityisesti tehostamalla kuluttajavalituslautakunnan toimintaa sekä kehittämällä pilottikannemenettelyä. Lisäksi elinkeinoelämän edustajat katsoivat, että ryhmäkanteen tarpeellisuudesta ja hyödyllisyydestä ei oltu osoitettu tarve- ja vaikutusanalyseilla.⁵³

---

⁵¹ OM 3/2005, s. 37.

⁵² OM 3/2005, s. 37.

⁵³ OM 3/2005, s. 38–39.

Seuraavaksi esityksessä käytiin läpi kannanotot koskien ryhmäkannemenettelyn tarpeellisuutta vähäisten vaatimusten osalta. Ryhmäkannetta puoltavan kannanoton mukaan ryhmäkanteella olisi ohjaava vaikutus ja edistäisi samalla ennakkotapausten syntymistä sekä oikeuden kehitystä. Ryhmäkanteen ohjaava vaikutus syntyisi siitä, kun prosessikelvottomatkin⁵⁴ vaateet saataisiin tuomioistuimen käsiteltäväksi. Näin turvattaisiin se, että oikeudenloukkaus hyvitetään mutta myös se, että laissa asetettuja aineellisia velvollisuuksia noudatettaisiin. Kannattajat katsoivat myös, että ryhmäkannelaki voi olemassaolollaan edistää elinkeinoharjoittajia vapaaehtoisesti noudattamaan laissa asetettuja velvoitteita. Esityksessä viitattiin Ruotsin lain esitöihin, jonka mukaan ryhmäkannelaki estäisi epäasiallisella menettelyillä saavutettua kilpailuetua ja suojaisi asianmukaista elinkeinotoimintaa, jolloin koko ryhmäkanejärjestely olisi elinkeinoelämän etujen mukainen.⁵⁵

Ryhmäkannetta vastustaneet totesivat, että suomalainen yritystoiminta on vastuullista ja mikäli yrityksen menettely loukkaisi monen kuluttajan oikeuksia ja aiheuttaisi vähäisiä menetyksiä, voisi näihin puuttua muilla jo olemassa olevin keinoin. Lisäksi, esityksessä todettiin, että erilaiset lautakuntamenettelyt olisivat parempi tapa hoitaa vähäisten intressin riidat. Kannanotossa ehdotettiin, että kuluttajariitalautakunnassa voitaisiin käsitellä samaa asiaa koskevat valitukset yhdessä. Lisäksi, todettiin myös, että laskelmoidut väärinkäytöt ovat harvinaisia ja väärinkäyttöille ei tarvitse luoda uutta järjestelmää, joka lisää oikeudenkäyntejä ja kustannuksia. Kannanoton mukaan ryhmäkanteesta yrityksille aiheutuneet kustannukset tulisi vaikuttamaan tuotteiden hintoihin. Esityksen mukaan on ilmeistä, että ryhmäkanteet kohdistuisivat ainoastaan vakavaraisiin, yleisesti velvoitteistaan huolehtiviin yrityksiin, eikä niihin joilla on puutteita kuluttajasuojassa tai eivät muuten täytä yhteiskunnallisia velvoitteitaan. Lisäksi kannanotossa esitettiin, että pienten intressien jutuissa ryhmäkannetta käytettäisiin keinona pakottaa yritykset kalliisiin sovintoihin. Lopuksi todettiin vielä, että Ruotsin elinkeinoelämä ei edes lain voimaantulon jälkeen hyväksynyt sitä käsitystä, että ryhmäkanteella olisi myönteistä vaikutusta ruotsalaiselle elinkeinoelämälle.⁵⁶

---

⁵⁴ Tällä viitataan siihen, että intressi on niin pieni, että asiaa ei voitaisi sen takia käsitellä tuomioistuimessa.

⁵⁵ OM 3/2005, s. 39–40.

⁵⁶ OM 3/2005, s. 40–41.

Esityksessä käytiin myös läpi kannanottoja koskien pilottimenettelyn ja juttujen yhdistämisen käyttökelpoisuudesta työriidoissa. Työntekijäjärjestöjä edustavan jäsenen näkemyksen mukaan työsopimuslain (55/2001) määrääjat rajoittaisivat pilottikanteen käyttömahdollisuuksia. Kyseisen jäsenen mukaan suurin osa työriidoista johtuu maksuvaikeuksista ja työnantajalla on maksuvaikeustilanteissa usein tarvetta lykätä täytäntöönpanoa. Lisäksi, kumulaatiokaan ei ratkaise kaikkia ongelmia ja voi osoittautua ongelmalliseksi koska samanlaisten velkomuksien yhdistäminen ei onnistu oikeuspaikkaerojen takia.⁵⁷

Elinkeinoelämän edustajat eivät ottaneet suoraan kantaa pilottikanteen tai kumulaation toimivuudesta työriidoissa mutta totesivat kuitenkin, että asianosaisiltaan laajojen juttukokonaisuuksien hoitaminen pilottijuttuina tai yhdistettyinä on toiminut hyvin. Edustajat kuitenkin totesivat, että pilottioikeudenkäynteihin saattaa liittyä käytännön ongelmia.⁵⁸ On kuitenkin epäselvää, viittasiko elinkeinoelämän edustajat tällä kanteen vanhentumisaikoihin vai johonkin toiseen ongelmaan.

Esitys sisälsi myös kannanottoja koskien ryhmäkanteen vahingollisuutta. Elinkeinoelämän edustajat korostivat ryhmäkanteen vahingollisuutta yrityksiä ja elinkeinoelämää kohtaan. Näiden pelko oli, että ryhmäkanteita nostettaisiin Yhdysvaltojen tavoin lähinnä yritysten painostamistarkoituksessa. Yritykset joutuisivat sopimaan asian säästääkseen vaivaa ja kustannuksia, vaikka ryhmäkanteelle ei olisi perusteita. Ryhmäkannеоikeus aiheuttaisi yrityksille myös paljon kuluja, jolloin tämä näkyisi myös tuotteiden hinnoissa. Lisäksi esitettiin, että ryhmäkanteen voisi heikentää suomalaisten yritysten kilpailukykyä, koska Euroopassa ainoastaan Englannissa ja Ruotsissa ryhmäkanteen nostaminen on mahdollista.⁵⁹ Kyseinen argumentti ei ainakaan nykypäivänä enää näkemykseni mukaan toimi. Tänä päivänä muun muassa Norjassa, Tanskassa ja Islannissa on ryhmäkanteen nostaminen mahdollista ilman soveltamisrajoituksia.⁶⁰ Lisäksi esitettiin, että mikäli pörssinoteerattua yritystä vastaan voisi

---

⁵⁷ OM 3/2005, s. 43.

⁵⁸ OM 3/2005, s. 44.

⁵⁹ OM 3/2005, s. 45–46.

⁶⁰ Lindblom 2008, s. 84 ja 86–87.

nostaa ryhmäkanteen on myös pelko, että pörssiyhtiöiden ulkomaalaiset sijoittajat arvioisivat ryhmäkannemenettelyä Yhdysvalloilta saatujen kokemusten perusteella.⁶¹

Ryhmäkannetta puoltavat totesivat, että ryhmäkanteen vaikutusta Suomen elinkeinoelämään ei voida arvioida pelkästään Yhdysvaltojen saatujen kokemusten perusteella, muun muassa sen takia, että Yhdysvaltojen ja Suomen oikeusjärjestelmät eroavat merkittävästi toisistaan. Oikeudenkäyntikulukorvaustavastuu eroaa merkittävästä, joka on omiaan estämään ryhmäkanteen väärinkäyttöä. Suomessa hävinnyt osapuoli on velvollinen korvaamaan vastapuolen oikeudenkäyntikulut, kun taas Yhdysvalloissa osapuolet ovat aina vastuussa omista oikeudenkäyntikuluistaan. Lopuksi todetaan, että edellä mainitut kielteiset vaikutukset eivät voi syntyä, jos kyseessä on viranomaisen ajama ryhmäkante, koska kuluttaja-asiamies toimii virkavastuulla.⁶²

Esitys sisälsi myös kannanottoja ryhmäkanteen taloudellisista ja muista vaikutuksista. Huomioitavaa on, että työryhmä ei saanut oikeustaloudellista analyysiä ryhmäkanteen taloudellisista vaikutuksista. Työryhmä kuuli kansantalousprofessoria Vesa Kannista koskien ryhmäkanteen taloudellisia vaikutuksia. Kannisen mukaan oli myös mahdollisia, että aiheettomia ryhmäkanteita nostettaisiin ja, että ryhmäkante voisi vaikuttaa kansatalouden kykyyn kilpailla yrityksistä, lisäämällä yritysten kustannuksia, joilla voi olla vaikutuksia sijoittautumisratkaisuihin. Kanninen kuitenkin huomautti, että mikäli yritykset toimivat kunnollisesti hyötyvät ne ryhmäkanteesta, sillä ryhmäkante aiheuttaa silloin ainoastaan haittaa epäkunnollisesti toimiville kilpailijoille. Kannisen mukaan ryhmäkanteella voi myös olla ennaltaehkäisevä vaikutus ympäristöasioissa.⁶³

Työryhmä tarkasteli myös Ruotsin lain esitöissä annettuja arvioita ryhmäkanteen vaikutuksista. Ruotsin esitöissä todettiin, että ryhmäkante voi aiheuttaa vastaajalle haitallisia taloudellisia seuraamuksia, varsinkin jos vastaajana on pienyritys. Esitöissä todettiin myös, että on mahdollista, että ryhmäkante nostettaisiin haittatarkoituksessa. Todettiin myös, että ryhmäkante suosisi velvoitteistaan huolehtivia yrityksiä ja näin ryhmäkante myös edistäisi yhtäläisten kilpailuolosuhteiden luomista. Suomen työryhmä vieraili Ruotsissa vuonna 2004

---

⁶¹ OM 3/2005, s. 45–46.

⁶² OM 3/2005, s. 46.

⁶³ OM 3/2005, s. 47. Lisäksi työryhmällä oli käytössään Arto Lahden antama lausunto vuoden 1996 työryhmälle.

ja silloin ei tullut ilmi, että ryhmäkanteella olisi ollut haitallisia vaikutuksia kansantalouteen, eikä myöskään ryhmäkanteen väärinkäytöksiä tullut esille.⁶⁴

Lisäksi esityksessä käytiin myös läpi ryhmäkannelain vaikutuksesta yritysten vastuuseen. Työryhmän mukaan ryhmäkanteen myötä yritysten vastuu voisi kiristyä. Ryhmäkanteena avulla myös prosessikelvottomat kanteet tulisi tuomioistuimen käsiteltäväksi. Ryhmäkanteella olisi reparatiivinen vaikutus, kun yritykset kiinnittäisivät enemmän huomiota toimintaansa. Työryhmässä keskusteltiin myös siitä, voisiko ryhmäkanteen vaikuttaa vahingonkorvausten määrään. Lähtökohtaisesti laki ei olisi vaikuttanut vahingonkorvauksien määrään tai suuruuteen. Esityksen mukaan, mikäli ryhmäkannetta käytettäisiin epäasiallisena painostuskeinona voisi tämä johtaa sovinnossa ylisuuriin korvauksiin. Työryhmän kuulema professori Hemmo totesi, että ryhmäkannelaki saattaa johtaa siihen, että korvaukset standardisoidaan. Jos korvausvaatijoita on monta, niin vahingonkärsijöitä koskeviin yksilökohtaisiin seikkoihin kiinnitettäisiin vähemmän huomioita, ja korvaukset keskimääräistyisivät tämän myötä.⁶⁵

2.2.4.3 Soveltamisrajoituksista

Työryhmän jäsenet, jotka kannattivat yleistä ryhmäkannelakia, totesivat, että ryhmäkanteen soveltamisalaa ei tulisi rajata. Työryhmän mukaan, vaikka ryhmäkanteen vaatimuksia esiintyisi jollakin oikeudenaloilla enemmän kuin muilla, ei tämä kuitenkaan tarkoita sitä, että muilla oikeudenaloilla olisi pienempi tarve ryhmäkanteelle. Työryhmän mukaan, oikeusturvaa kehittäessä periaatteena tulisi olla, että yleisissä tuomioistuimissa samat kannemahdollisuudet ja menettelytavat ovat käytössä oikeudenalasta riippumatta. Lisäksi myös kaikkien kannetyyppien käyttö tulisi olla mahdollista. Ryhmäkanteen käyttäminen tulisi perustua tapauskohtaiseen arvioon asiaan liittyvien yksilöllisten tai tapauskohtaisen piirteiden perusteella ilman, että joku kannetyyppi tai oikeudenala olisi valmiiksi rajattu lain soveltamisalan ulkopuolelle. Työryhmä piti Ruotsin lakia, jossa soveltamisalaa ei ole rajattu, sopivana lähtökohtana jatkovalmisteluille. Ryhmäkanteen soveltuvuutta ei tulisi rajata soveltamisalalla, vaan ryhmäkanteelle asetettujen edellytyksien, kuten vaatimusten samanlaisuus tai -kaltaisuus, vaatimusten yhteinen perusta ja ryhmän muodostaminen, tulisi rajata ryhmäkanteen sovellettavuutta. Lisäksi edellytyksenä tulisi olla se, että ryhmäkanteen

---

⁶⁴ OM 3/2005, s. 48.

⁶⁵ OM 3/2005, s. 49.

olisi parhaiten sopiva prosessivaihtoehto, niin kuin myös Ruotsin lain mukaan. Työryhmä esitti myös huolensa siitä, että ryhmäkannelakia ei tulisi käyttää epäasiallisen painostuskeinona. Kyseinen ongelma olisi parhaiten vältettävissä oikeudenkäyntikuluvelvollisuudella, ainakin niin, että kantaja vastaisi oikeudenkäyntikuluista tavanomaisesti. Työryhmä mainitsi myös ryhmän jäsenien suojan tarpeesta kuluvaluista sekä sen, että lainvalmistelussa tulee myös harkita sitä, että voiko asianajajan tai muun asiamiehen palkkio poiketa yleisestä palkkioperusteesta.⁶⁶

Mietinnön mukaan ryhmäkannetta voitaisiin kehittää kuluttajasuojan alalla, mikäli ryhmäkannetta ei toteuteta ilman soveltamisrajoituksia. Tätä vaihtoehtoa perusteltiin sillä, että kuluttajasuojan alalla esiintyy suurella joukolla samanlaisia vaateita. Vaateiden yhteenlaskettu intressi on huomattava, mutta yksittäiselle kuluttajalle merkitys on hyvin vähäinen. Esityksen mukaan kuluttajasuoja on myös merkittävä ja laajenevan oikeudenala, jossa oikeudenkäytännön preventiivinen merkitys sekä prejudikaattien tarve voisi olla merkittävä. Selvityksessä todettiin myös, että kuluttajasuoja sekä kuluttajasuhteen muodostavat oikeudellisesti selkeän kokonaisuuden, jonka yhdistää kuluttaja-asiamies. Asiaa perusteltiin myös sillä, että kuluttajariidat saatetaan tuomioistuimeen useimmin vasta kun kaikki muut riidanratkaisukeinot ovat epäonnistuneet.⁶⁷

2.2.4.4 Ryhmäkanne työoikeudellisissa riidoissa

Selvityksessä lakimies Arjo Suonperä⁶⁸ Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK:sta toteaa, että ryhmäkannetyyppinen järjestely on jo ollut 60 vuotta käytössä työehtosopimusasioissa työtuomioistuimessa. Työtuomioistuimessa ammattiliitto kantaa ja vastaa jäsentensä puolesta omalla nimellään. Suonperän mukaan liikkuva työvoima on lisääntynyt Suomen EU-jäsenyyden myötä, mikä on tuonut runsaasti järjestäytymätöntä työvoimaa Suomeen. Suonperä pitää *opt-out* -mallista järjestökannetta täydentävänä oikeuskeinona työmarkkinoilla järjestäytymättömän kentän ja ulkomaisen työvoiman työehtojen valvonnassa.⁶⁹

---

⁶⁶ OM 3/2005, s. 53–54.

⁶⁷ OM 3/2005, s. 54–55.

⁶⁸ Arjo Suonperä toimi tällöin lakimiehenä Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK:issa.

⁶⁹ OM 3/2005, s. 62.

Palkansaajakeskusjärjestö SAK ja STTK jättivät lausunnon koskien lainvalmistelua. Lausunnoissaan järjestöt pitävät tärkeänä, että ryhmäkannenoikeus laajennettaisiin myös yksityisiin ryhmäkanteisiin sekä järjestöryhmäkanteisiin. Järjestöt katsovat, että ryhmäkanteen suurimmat intressit liittyisivät työelämään (työoloihin ja palkkoihin sivukuluineen). Järjestöjen mukaan siviiliprosessin monimutkaisuus ja suuri kustannusriski on suuri syy siihen, miksi oikeussuojaa ei haeta. Suuri kustannusriski vaikuttaa myös siihen, ettei oikeussuojaa haeta yksilökanteena ammattiliiton kautta. Lisäksi ulkomaalainen työvoima jää usein työelämän oikeussuojan ulkopuolelle.⁷⁰ SAK ja STTK lausunto vahvistaa myös sen, mitä Suonperä on todennut, että ryhmäkanteen parantaisi erityisesti ulkomaisen järjestäytymättömän työvoiman oikeussuojaa.

2.2.4.5 Ryhmän muodostaminen

Työryhmän mietinnön mukaan työryhmä kannatti *opt-in* -vaihtoehtoa, joka tarkoittaa sitä, että tuomio sitoo niitä, jotka ovat ilmoittaneet halukkuutensa kuulua ryhmään. Työryhmä perustelee kantansa sillä, että *opt-in* -vaihtoehto vastaa parhaiten sitä periaatetta, jonka mukaan oikeussuojaa annetaan vaan sitä hakeville. *Opt-in* -malli olisi myös vastaajalle parempi vaihtoehto, ottaen huomioon ennustettavuus. Näin vastaajalla olisi käsitys siitä, ketkä kuuluvat ryhmään ja voisi paremmin arvioida myös tuomion taloudellisia sekä muita vaikutuksia. Työryhmä totesi myös, kuten jo edellä on mainittu, että vuoden 1995 työryhmän ehdotus perustui *opt-in* -vaihtoehtoon, kun taas vuoden 1997 työryhmän mietintö perustui *opt-in* -vaihtoehtoon. Työryhmä mukaan myös Ruotsin ryhmäkannelaki perustuu *opt-in* -malliin ja Norjan ryhmäkannelaki perustuu pääsääntöisesti *opt-in* -vaihtoehtoon, mutta tuomioistuin voi halutessaan poiketa tästä vähäisten vaateiden osalta.

Osa työryhmän jäsenistä katsoi, että mahdollisessa hankkeen jatkovalmistelussa tulisi harkita Norjan mallia, eli sitä, että vähäisten vaateiden osalta, ei ilmoittautumista tarvita. Tämä perusteltiin sillä, että ilmoittautumisvaatimus voi heikentää ryhmäkantejärjestelmän tehoa. Työryhmä mukaan ilmoittautumisvaatimus voisi olla kohtuuton muun muassa passiivisille kuluttajille. Työryhmän mietinnössä ei selviä, että onko *opt-in* malli tarkoitettu kaikkiin riita-asioihin vai pelkkiin kuluttajariita-asioihin.⁷¹ Työryhmän esimerkki passiivisista kuluttajista

---

⁷⁰ SAK ja STTK lausunto.

⁷¹ OM 3/2005, s. 56

antaa lukijalle sen kuvan, että *opt-in* -vaihtoehtoa on ainoastaan tutkittu miten se soveltuisi kuluttajariidoissa.

2.2.4.6 Mietinnön puutteet

Välimäki on todennut, että mietinnön suurin ongelma oli se, että se ei empiirisesti tunnistanut tarpeita ryhmäkanteelle. Mietinnöstä puuttui kokonaan tilastoja eri maista, jossa erityyppisistä ryhmäkannelakeja on ollut jo vuosia käytössä. Mietinnön ainut empiirinen aineisto oli Ruotsista. Vaikka Ruotsi on muuten hyvä vertailukohde, oli se tässä mietinnössä hieman harhaanjohtava. Ryhmäkanteen oli ruotsissa vastikään otettu käyttöön ja vuoden 2005 loppuun mennessä ainoastaan kuusi ryhmäkannetta oli nostettu, joista ainoastaan yksi oli kuluttaja-asiamiehen nostama.⁷² Näistä kanteista yksikään ei koskenut ympäristöasioita. Työryhmä ei kuitenkaan huomioinut tarkemmin näitä havaintoja, eikä tehnyt lisäselvitystä ryhmäkanteen todellisista tarpeista. Ainoastaan kuluttajansuoja-asioita sekä ympäristösuojeluasioita käsiteltiin mahdollisina soveltamisalueina.⁷³

Kuten jo aikaisemmin mainittiin ei työryhmällä ollut käytössään taloustieteellistä analyysiä lain vaikutuksista.⁷⁴ Vaikka ryhmällä ei ollut analyysi niin mietinnössä ilmenee lukuisia väitteitä ja huolia ryhmäkanteen taloudellisista haitoista. Työryhmä kuuli lokakuussa 2004 asiantuntijana Nokian Oyj:n lakiasiaintohtajaa Richard W. Stimsonia.⁷⁵ Stimsonin kirjallinen lausunto onkin ainut kuuleminen, joka on dokumentoitu. Välimäen mielestä Stimsonin lausunto on mielenkiintoinen, sillä sen listaamat ryhmäkanteen negatiiviset väitteet tulevat kaikki Yhdysvalloista.⁷⁶ Lausunnon mukaan:

Ryhmäkanteiden aiheuttamia kokonaiskustannuksia ei ole erikseen arvioitu, mutta vastaajana olemisen ryhmäkanteisiin perustuvissa oikeudenkäynneissä ja niissä tuomittujen korvausten maksaminen käy kaikkein kalleimmaksi, vaikka

---

⁷² OM 3/2005, s. 14–15.

⁷³ Välimäki 2008, s. 7.

⁷⁴ OM 3/2005, s. 47.

⁷⁵ OM 3/2005, kohdassa oikeusministeriölle.

⁷⁶ Välimäki 2008, s. 9. Ks. myös Kodek 2015, s. 120. Kodekin mukaan, kun Yhdysvaltojen ryhmäkannelakia kritisoidaan, kritiikki koskee yleensä Yhdysvaltojen oikeusjärjestelmää kokonaisuudessaan, eikä itse ryhmäkanteenkonstruktiota.

tuotevirhettä tai vahinkoa ei olisi sattunutkaan tai sellaista ei olisi pystytty näyttämään toteen.

Välimäki on myös todennut, että Stimsonin lausunnossa sekoitettiin prosessioikeuden ja aineellisen vahingonkorvausoikeuden rajat. Stimsonin lausunnon mukaan ryhmäkannelailla voisi myös olla vaikutusta vahingonkorvauksen määräämisen perusteisiin tai korvausmäärien laskentatapoihin.⁷⁷ Suomessa hävinnyt osapuoli joutuu korvaamaan toisen osapuolen oikeudenkäynnistä aiheutuneet kustannukset, kun taas Yhdysvalloissa asianosaiset vastaavat aina omista oikeudenkäyntikustannuksistaan.⁷⁸

2.2.5 Vuoden 2006 työryhmän ehdotus laiksi

Ehdotuksen mukaan lain soveltamisalaa rajattaisiin siten, että se koskisi kuluttajan ja elinkeinoharjoittajan välisten riita-asioiden sekä ympäristövahinkolaissa tarkoitettuja vahinkoja koskevien riita-asioiden käsittelyä ryhmäkanteena. Kuluttaja-asioissa ryhmäkannetta ajaisi kuluttaja-asiamies ja ympäristökeskus ajaisi ympäristövahinkolaissa tarkoitettuja vahinkoja koskevia riita-asioita, eli kyseessä olisi ollut julkinen ryhmäkante.⁷⁹

Ehdotuksen mukaan kanneoikeus annettiin ainoastaan viranomaiselle, tällä pyrittiin varmistamaan, ettei kanteita voisi nostaa kevyin perustein. Lisäksi viranomaisaloitteisessa ryhmäkanteessa varmistetaan myös oikeudenkäyntikuluvastuun toteutuminen.⁸⁰

Lain suppeaa soveltamisalaa perusteltiin sillä, että elinkeinoelämä oli valmistelun aikana vastustanut ryhmäkanteen käyttöönoton sen vuoksi, että on epävarmaa, miten tämä vaikuttaisi yritystoimintaan. Ehdotuksessa todetaan myös, että laajaa asianosaispiiriä koskevat kuluttajariidat ja vastaavasti vaikutuksiltaan laajaa ympäristövahinkoa koskevat riidat voisivat olla luonteeltaan sellaisia, että kollektiivinen menettely mahdollistaisi aineellisen oikeuden toteutumisen tehokkaammin.⁸¹ Ehdotuksessa viitataan myös oikeusministeriön julkaisuun 3/1997 ja siinä mainittuihin oikeustapausesimerkkeihin. Ehdotuksessa tehtiin johtopäätös

---

⁷⁷ Välimäki 2008, s. 9.

⁷⁸ OM 3/2005, s. 46, Nagy 2013, s. 485.

⁷⁹ OM 4/2006, s. 52–53.

⁸⁰ OM 4/2006, s. 62.

⁸¹ OM 4/2006, s. 52.

kyseisistä oikeustapausesimerkeistä, joiden perusteella ryhmäkanteen nostaminen tulisi ajankohtaiseksi ensisijaisesti vakiosopimusehtojen tulkinnassa sekä harhaanjohtava markkinointia koskevissa asioissa.⁸² Vuonna 1997 julkaistussa selvityksessä kuitenkin on sanottu, että kyseiset oikeustapaukset ovat esimerkinomaisia eikä oikeuskäytäntöä ole tulkittu laajamittaisesti eikä järjestelmällisesti.⁸³

2.3 Ryhmäkannelain säätämisestä Ruotsissa

Ruotsalainen professori Lindblom on kertonut, että kuuli ensimmäistä kertaa ryhmäkanteesta vuonna 1974 kun häntä pyydettiin laatimaan muistio siitä, miten kuluttaja-asiamiehelle voitaisiin antaa mahdollisuus osallistua kuluttajariitoihin yleisessä tuomioistuimessa. Ruotsissa vuonna 1974 kuluttaja-asiamies pystyi ainoastaan prosessoimaan markkinatuomioistuimessa. Lindblom on kertonut, että hän ei ollut aiemmin kuullut *class action*- termiä, ja aihe oli hänelle kokonaan uusi.⁸⁴ Vuonna 1989 pohjoismaisessa kuluttajavirkamieskomiteassa otettiin ensimmäiset tärkeät askeleet kohti Ruotsin ryhmäkannelakia. Seminaari järjestettiin selvittääkseen ryhmäkanteiden tarpeesta kuluttajariidoissa. Lindblom on todennut, että vaikka ryhmäkanneinstituutiosta oltiin hyvin eri mieltä, olivat ainakin Suomi, Ruotsi ja Norja kiinnostuneita tutkimaan aihetta lisää.⁸⁵

Vuonna 1991 Ruotsissa alettiin valtion pyynnöstä tutkimaan tarkemmin ryhmäkanteen edellytyksiä, eli miten useamman henkilön vaatimuksia voitaisiin paremmin ajan tuomioistuimessa.⁸⁶ Mietintö oli hyvin kattava ja mietinnön mukaan ryhmäkannetta voisi ajaa yksittäinen kansalainen, organisaatio sekä kunnan tai kaupungin edustaja. Mietinnön mukaan ryhmäkannetta voitaisiin ajaa yleisessä tuomioistuimessa, kiinteistötuomioistuimessa, sekä työtuomioistuimessa. Työtuomioistuimessa voisi kuitenkin ainoastaan nostaa ryhmäkanteen ruotsin tasa-arvolakia (jämställdhetslagen 1991:433) koskevissa asioissa.⁸⁷

---

⁸² OM 4/2006, s. 39.

⁸³ OM 3/1997, s. 17.

⁸⁴ Lindblom 2008, s. 25.

⁸⁵ Lindblom 2008, s. 91.

⁸⁶ Lindblom 2008, s. 91.

⁸⁷ Lindblom 2008, s. 92.

Mietintö kohtasi suurta kritiikkiä. Elinkeinoelämän edustajat sekä myös eräät tuomarit ja asianajajat olivat hyvin skeptisiä lakiehdotukselle. Myös Sveriges Advokatsamfund oli skeptinen lakiehdotukselle. Skeptisyyttä perusteltiin sillä, että prosessimuoto olisi hyvin aikaa vievä ja, että tuomioistuimien ”hukkuisi” näiden käsittelyssä. Perustelut ryhmäkannan toimimattomuuteen perusteltiin myös sillä, että tämä lamaannuttaisi elinkeinoelämän. Toisaalta, samoissa mietinnöissä vedottiin myös siihen, että mitään prosessia ei nosteta, koska ei ollut tarvetta kollektiivisille prosessimuodoille.⁸⁸

2.4 Oikeuden saatavuus (access to justice)

2.4.1 Yleisesti access to justice -käsitteestä

Access to justice -käsitettä on haastavaa määritellä suppeasti ja lyhyesti. Vaikka käsitettä on vaikeaa määritellä, on kuitenkin yhteisymmärrys siitä, että tuomioistuinten tärkein tehtävä on taata ihmisille pääsyn oikeuksiinsa (access to justice). *Access to court*, on välttämätön osa access to justice -käsitettä, mutta kaikki kuitenkin alkaa oikeudenmukaisesta yhteiskunnasta (*just society*). Kansainvälisten ihmisoikeussopimusten keskeiset säännöt näyttävät kuuluvan artikloihin, joissa määrätään oikeudesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

Oikeudenmukainen oikeudenkäynti ymmärretään siis yleisesti olevan osa ihmisoikeuksia. Näin ollen voidaan myös sanoa, että henkilöllä on oikeus saattaa asiansa käsiteltäväksi riippumattomaan tuomioistuimeen.⁸⁹

Pelkkä muodollinen oikeus päästä tuomioistuimeen ja muut menettelylliset tavat eivät ole riittäviä oikeuden saamiseksi. Access to justice tarkoittaa sitä, että ihmisillä on prosessissa myös tosiasiallinen mahdollisuus saada oikeutta.⁹⁰ Kansainvälisissä keskusteluissa koskien access to justice -liikettä, on keskitytty siihen, miten olemassa olevat esteet voisi poistaa (*obstacles to justice*).⁹¹ Seuraavassa luvussa tarkastellaan access to justice -liikkeen alkuperää ja syntyä.

---

⁸⁸ Lindblom 2008, s. 94.

⁸⁹ Letto-Vanamo 2017, s. 233, Ervo 2000, s. 1086–1087.

⁹⁰ Frände ym. 2017, s. 48.

⁹¹ Lindblom 2002, s. 630.

2.4.2 Liikkeen alkuperä

Access to justice -liike on peräisin Yhdysvalloissa 1960-luvulla tapahtuneessa radikaalissa liikehdinnässä. Liikkeen taustalla on ajatus siitä, ettei muodolliset mahdollisuudet oikeuden saamiseen ole riittäviä. Olisi myös taattava, että ihmisillä on tosiasiallinen mahdollisuus saada oikeutta.⁹² Sanotaan, että access to justice -liike esitettiin kolmessa aallossa. Nämä kolme aaltoa perustuu liikkeen kehitysvaiheisiin Yhdysvalloissa.⁹³

Access to justice -liikkeen ensimmäinen aalto perustuu vuonna 1965 aloitettuun ohjelmaan, jonka piti tarjota oikeudellisia palveluita köyhille.⁹⁴ Yhdysvaltojen oikeusjärjestelmä on riippuvainen siitä, että asianajajat edustavat asianosaisia oikeudenkäynneissä. Asianajajan tehtävä on saada asiakkaansa asia tuomioistuimeen kuultavaksi.⁹⁵ Asianajajaedustus oikeudessa pidetään Yhdysvalloissa keskeisenä edellytyksenä oikeuden saamisessa. Asianajajan saaminen mielletään keskeiseksi osaksi prosessioikeutta ja oikeuteen osallistua oikeudenkäynteihin. Yhdysvaltojen korkein oikeus onkin todennut, että oikeudesta tulla kuulluksi, ei ole paljon hyötyä, jos kyseinen oikeus ei sisällä oikeutta tulla kuulluksi asianajajan toimesta. Vaikka asianajaja on tärkeä osa oikeudenkäyntiä, ei kaikilla sitä tarvitsevilla ole tähän taloudellista mahdollisuutta. Normi näyttääkin nyt olevan se, että ihmiset edustavat itseään oikeudenkäynneissä.⁹⁶ Lindblom on todennut, että Suomessa on vielä tehtävä työtä, jotta kaikilla olisi varaa oikeudenkäyntiin. Lindblomin mukaan Suomessa hyvin rikkailla sekä varattomilla on varaa oikeudenkäyntiin.⁹⁷ Tällä tarkoitaneen, että varattomat voivat saada oikeusapua ja rikkailla on varaa maksaa itse oman oikeudenkäyntinsä. Keskiluokkaan kuuluva henkilö ei saa oikeusapua eikä tällä ole kuitenkaan oikeudenkäynnin vaatimaa ylimääräistä varallisuutta.

Kolmantena vaiheena access to justice -liike laajeni käsittämään myös riitoja käsitteleviä instituutioita ja menettelyjä. Tällöin keskityttiin proseduraalisten esteiden purkamiseen.

---

⁹² Ervarsti 2012, s. 173.

⁹³ Cappelletti – Garth 1981, s. 4. Ks. myös Ervasti 2011, s. 350, Ervarsti 2012, s. 175.

⁹⁴ Cappelletti – Garth 1981, s. 4. Ks. myös Ervasti 2011, s. 350, Ervarsti 2012, s. 175.

⁹⁵ Zimmerman 2010, s. 476.

⁹⁶ Zimmerman 2010, s. 477–478.

⁹⁷ Lindblom 2002, s. 630.

Proseduraalisilla esteillä on viitattu siihen, että tuomioistuin ei välttämättä ole eräiden riita-asioiden paras tapa saavuttaa oikeuksia.⁹⁸ Tällöin etsitään vaihtoehtoja tuomioistuimille sekä säännöllisille oikeudenkäyntimenettelyille.⁹⁹

Toisessa aallossa access to justice -liike keskittyi oikeuden saatavuuden kollektiivisissa, hajaantuneissa sekä pirstaleisissa intresseissä. Aalto sai alkuunsa 1970-luvulla kun järjestöjen tukemat yhteishyödylliset asianajotoimistot kehittyivät.¹⁰⁰ Access to justice -liike pyrki parantamaan hajalla olevien intressitahojen kuten esimerkiksi kuluttajien mahdollisuutta ajaa asiaansa. Toisen aallon myötä myös ryhmäkanne liittyy osaksi access to justice -keskustelua.¹⁰¹ Nykypäivänä tuotanto, jakelu ja kuluttaminen ovat massailmiöitä, eikä koske ainoastaan yksilöiden välisiä suhteita. Oikeus ei ole enää yksilöllistä, vaan enenevin osin kollektiivista.¹⁰² Seuraavassa kappaleessa lisää acces to justice -liikkeestä Suomessa.

2.4.3 Access to justice ja ryhmäkanne

Kuten aikaisemmin todettiin, niin ryhmäkanteesta alettiin keskustella acces to justice-liikkeessä sen toisen aallon kohdalla. Toisen aallon aikana pyrittiin parantamaan oikeuden saatavuutta kollektiivisissa, hajaantuneissa sekä pirstaleisissa intresseissä. Ryhmäkanteen onkin katsottu soveltuvan hyvin näiden edellä mainittujen oikeussuojatarpeiden tyydyttämiseen.¹⁰³ Ryhmäkanne katsotaan Yhdysvalloissa olevan yksi tärkeimmistä keinoista oikeussuojatarpeiden tyydyttämiseen.¹⁰⁴

Kollektiivisella oikeussuojakeinolla tarkoitetaan sellaisia oikeussuojatarpeita, jossa oikeussuojaa haetaan yhden asianosaisen sijasta koko ryhmälle.¹⁰⁵ Termillä tarkoitetaan myös

---

⁹⁸ Ervarsti 2012, s. 175–176.

⁹⁹ Ervasti 2011, s. 350.

¹⁰⁰ Cappelletti – Garth 1981, s. 4.

¹⁰¹ Lindblom 2008, s. 41.

¹⁰² Lindblom 2008, s. 41, Ervasti 2011, s. 350.

¹⁰³ Lindblom 2008, s. 41.

¹⁰⁴ Letto-Vanamo 2017, s. 239.

¹⁰⁵ OM 3/2005, s. 2–3.

tilannetta, jossa monet asianosaiset haluavat nostaa oman kanteensa koskien samaa asiaa, esimerkiksi virhe massatuotetulla tuotteella.¹⁰⁶

Hajaantuvia, eli diffuuseja oikeussuojatarpeita ilmenee tilanteessa, jossa oikeusloukkauksen kärsineiden piiri on vaikea määritellä tarkasti, eli on haastavaa määritellä kuka kuuluu ryhmään.¹⁰⁷ Tämä voi aiheuttaa prosessillisia vaikeuksia. Oikeudenloukkaus vaikuttaa moneen henkilöön, mutta kukaan näistä henkilöistä ei halua aloittaa oikeudenkäyntiä. Yleensä on niin, että asia koskettaa monta, mutta eri mittakaavassa, jolloin odotetaan ja oletetaan, että se asianosainen jota asia koskettaa eniten tekee aloitteen. Monet haluavatkin hyödyntää muiden aktiivisuutta (free rider problem). Asianosaista jota asia eniten koskettaa ja jolla on suurin intressi asiassa, ei kuitenkaan eriävin syiden takia halua viedä asiaa tuomioistuimen käsiteltäväksi.¹⁰⁸

Pirstoutunut oikeudensuojatarpeet jää niin pieneksi, että niiden esittäminen yksittäisinä vaatimuksia ei ole kannattavaa oikeudenkäynnin kustannusten tai muiden syiden vuoksi. Kun intressi on pienempi kuin ne kustannukset, jotka oikeudenkäynti aiheuttaisi, kyse on prosessikelvottomista pienvaateista. Vaatimukset ovat yksittäisinä prosessikelvottomia mutta yhdistettynä ne muodostavat prosessikelpoisen kokonaisuuden.¹⁰⁹ Näissä tilanteissa intressi on pienempi kuin oikeudenkäynnin aiheuttamat kustannukset, myös siinäkin tapauksessa, että kanne voittaisi. Tällaisessa tilanteessa ryhmäkanteen lisäksi toisena vaihtoehtona on, että oikeudenkäyntiä ei laisinkaan ole. Tämä tarkoittaa sitä, että siviiliprosessioikeuden toiminnot eivät täyty, eivätkä henkilöt pääse oikeuksiinsa.¹¹⁰

Taloudellinen kannustin on ollut keskeisessä asemassa, kun yritetään ratkoa access to justice - liikkeen toisen aallon ongelmia. Tällöin palataan osin samaan ongelmaan, josta keskusteltiin ensimmäisen aallon aikana, eli oikeusapu ja muut resurssikysymykset.¹¹¹ Lindblomin mukaan suurin ongelma oikeussuojan saavuttamisessa kollektiivisissa, hajaantuneissa sekä

---

¹⁰⁶ Lindblom 2008, s. 42.

¹⁰⁷ OM 3/2005, s. 3, Lindblom 2008, s. 42.

¹⁰⁸ Lindblom 2008, s. 42.

¹⁰⁹ OM 3/2005, s. 3, Lindblom 2008, s. 42–43.

¹¹⁰ Lindblom 2008, s. 178.

¹¹¹ Lindblom 2008, s. 41.

pirstaleisissa intresseissä ei ole asianosaissäännöt, vaan ryhmän jäsenet eivät ole tarpeeksi motivoituneita tai vahvoja viemään asia tuomioistuimeen asti.¹¹² Toisen aallon tarkoitus ei kuitenkaan ollut parantaa vähävaraisten ja köyhyysrajan alapuolella elävien oikeuksiin pääsyä. Koska kollektiiviset oikeussuojakeinot eivät parantaisi vähävaraisten ja köyhyysrajan alapuolella eläviä, vaan hyödyntäisi pääasiassa keskiluokkaan kuuluvia.¹¹³ Lindblomin mukaan tyypillinen kuluttaja ei ole rahaton ja heitä joita kiinnostaa lähiympäristö, voidaan olettaa asuvan omakotitalossa, eikä kerrostalossa.¹¹⁴

Oker-Blom on todennut, että access to justice ei vaikuta olevan keskeinen kysymys kuluttajasuojassa. Oker-Blomin mukaan access to justice -näkökulma voi tulla kyseeseen ympäristöoikeudessa, mutta, että olisi ollut liian aikaista tehdä mitään johtopäätöksiä. Hän toteaa myös, että muissa oikeudenaaloissa ei myöskään vaikuttaisi olevan tarvetta access to justice -keskustelulle. Oker-Blomin mukaan nousevat oikeudenkäyntikulut voidaan ratkaista muilla tavoilla, jotka olisivat ryhmäkannetta mutkattomimpia.¹¹⁵

2.4.4 Access to justice-liike Suomessa

Suomessa keskustelu oikeudensaantimahdollisuuksista kiihtyi alioikeusuudistuksen jälkeen. Suomessa vuosina 1987-1993 toteutettiin alioikeusuudistus, jolloin suomalainen tuomioistuinlaitos sekä siviiliprosessia uudistettiin. Uudistuksen taustalla oli vaatimus demokratiasta sekä oikeudensaantimahdollisuuksien parantamisesta.¹¹⁶ Alioikeusuudistuksen jälkeen ilmeni, että uudistus oli hyvin ongelmallinen oikeudensaantimahdollisuuksien näkökulmasta. Ongelmallisena pidettiin oikeudenkäyntikulujen sekä prosessikynnyksen kasvu.¹¹⁷ Uudistuksen jälkeen keskeisenä tavoitteena on ollut oikeudenkäyntikuluriski pienentäminen, oikeudenkäynnin tehostaminen sekä prosessikynnyksen alentaminen. Asiakkaiden oikeudenpääsymahdollisuudet ovat kyseisissä uudistuksissa ollut laajasi esillä. Median kasvava kiinnostus oikeudenkäyttöön sekä osapuolille aiheutuvat kustannukset ovat

---

¹¹² Lindblom 2008, s. 46.

¹¹³ Kötz 1981, s. 89.

¹¹⁴ Lindblom 2008, s. 44.

¹¹⁵ Oker-Blom 2006, s. 105.

¹¹⁶ Ervasti 2006, s. 324.

¹¹⁷ Ervasti 2011, s. 351.

myös olleet uudistuksien taustatekijöitä.¹¹⁸ Ei voi kuitenkaan sanoa, että vuoden 1993 uudistuksen jälkeen tehdyt uudistukset olisivat olleet onnistuneita, sillä oikeudenkäyntikulut ovat jatkaneet kasvamista. Vuoden 1995 ja 2008 välillä oikeudenkäyntikulut olivat kaksinkertaistuneet. Vuonna 2008 kantajan keskimääräiset oikeudenkäyntikulut olivat keskimäärin 6 543 euroa ja vastaajien 5 554 euroa. Osapuolten yhteenlasketut kulut ylittävät riideltävän intressin määrän 43 % tapauksissa. Samana vuonna 23 % kaikista tapauksista kantaja voitti ja 35 % tapauksista vastaaja voitti. Osa-voittoihin päätyi 43 % kaikista tapauksista. Voidaankin todeta, että oikeudenkäynti on kallis ja epävarma konfliktinratkaisumenetelmä ottaen huomioon riideltävän intressin määrä sekä lopputuloksen epävarmuus.¹¹⁹

Suomessa ainakin Wilhelmsson on osallistunut access to justice -keskusteluun ryhmäkannenäkökulmasta. Wilhelmsson mukaan yksityisoikeuden vastuuoikeudella (ansvarsrätt) voi olla uusia funktiota ja tämän myötä myös keskeinen merkitys jälkimodernin yhteiskunnan yksityisoikeudessa. Vastuuoikeus voi kehittyä keskeiseksi osaksi siihen vaikutukseen, jolla yksityisoikeudella voi olla jälkimoderniin hyvinvointitarjontaan (välfärdsutbud). Wilhelmsson toteaa myös, että voidaan olettaa, että vastuuoikeus täyttää funktioita, joita on ennestään yhdistetty julkisen puolen kanssa. Lisäksi hän väittää, että vastuuoikeuden käyttö mikropoliittisena työkaluna lisääntyisi.¹²⁰

2.4.5 Toteutuuko access to justice?

SAK ja STTK on lausunnossaan todennut, että kustannusriskit ovat isot molemmille osapuolille ja kustannusriskin suuruus on usein syynä siihen, ettei oikeussuojaa haeta edes yksilökanteena ammattiliiton kanssa.¹²¹ Tällöin access to justice ei toteudu.

Koska ryhmäkannekonstruktioita ei ole kertaakaan käytetty Suomessa on mahdotonta ottaa kantaa sen vaikutuksesta kuluttajien oikeussuojaan. Voidaan kuitenkin pohtia, että onko ryhmäkanteella ollut preventiivinen vaikutus, jolloin kuluttajien oikeussuoja on parantunut. Koulu on kuitenkin todennut, että ryhmäkanteen preventiiviseen tehokkuuteen on vaikeaa

---

¹¹⁸ Ervasti 2006, s. 325.

¹¹⁹ Ervasti 2009, s. 33–34.

¹²⁰ Wilhelmsson 2001, s. 13–14, 64 ja 176.

¹²¹ Katso SAK ja STTK lausunto.

uskoa pitkällä aikavälillä. Aluksi ryhmäkanteella on varmasti ollut pelotevaikutus, mutta kyseinen vaikutus lakkaa koska ryhmäkanteita ei ole koskaan nostettu.¹²²

---

¹²² Koulu 2017, s. 263.

3 Ryhmäkanteen työoikeusriidoissa

3.1 Onko ryhmäkanteelle tarvetta?

3.1.1 Minkälaisissa riidoissa ryhmäkannetta voisi soveltaa

Järjestöryhmäkannetta voitaisiin soveltaa monessakin erityyppisissä riidoissa. Alipalkkaus on yksi niistä tilanteista, jossa ryhmäkannetta voitaisiin soveltaa. Viime vuosina on uutisoitu laajasti alipalkkaustilanteista. Esimerkiksi vuonna 2020 Yle kirjoitti Meyerin Turun-telakan alipalkkausongelmista, jossa työntekijöille maksettiin liian vähän palkkaa.¹²³

Alipalkkauksessa työnantaja ei noudata yleissitovan työehtosopimuksen palkanmaksun vähimmäisehtoa, eli maksaa työntekijälle liian vähän palkkaa. Mikäli alipalkkauksen taustalla ei ole syrjintäolettamaa on kyse sopimusrikkomuksesta.¹²⁴ Alipalkkaustilanteissa kannetta ei voi nostaa työtuomioistuimessa, koska kyseessä ei ole työehtosopimukseen perustuva riita-asia, vaan sopimusrikkomus. SAK on tiedotteessaan käyttänyt alipalkkaustilannetta esimerkkitapauksena jossa ammattijärjestön kanneoikeudella voisi olla käyttöä.¹²⁵

Ryhmäkanteella voisi myös olla tarvetta tapauksissa, jotka koskevat syrjintää ja tasapuolista kohtelua. Työsopimuslain 2 luvun 2 §:ssä säädetään tasapuolisesta kohtelusta ja syrjintäkiellosta. Ensimmäisen momentin mukaan työnantajan on kohdeltava työntekijöitä tasapuolisesti, jollei siitä poikkeaminen ole työntekijöiden tehtävät ja asema huomioon ottaen perusteltua. Pykälän toisessa momentissa säädetään, että määräaikaisissa ja osa-aikaisissa työsuhteissa ei saa pelkästään työsopimuksen kestoajan tai työajan pituuden vuoksi soveltaa epäedullisempia työehtoja kuin muissa työsuhteissa, ellei se ole perusteltua asiallisista syistä. Kolmannen momentin mukaan yhdenvertaisuudesta ja syrjinnän kiellosta säädetään yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014). Tasa-arvosta ja sukupuoleen perustuvan syrjinnän kiellosta säädetään naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa (609/1986). Korkeimman oikeuden tapaus KKO 2016:48 on mielestäni hyvä esimerkki syrjintätapauksesta, jossa ryhmäkannetta voitaisiin soveltaa. Tapauksessa työntekijät vaativat hyvitystä työnantajalta yhdenvertaisuuslain perusteella. Kyseisessä tapauksessa työnantaja oli kohdistanut tuotannollisin ja taloudellisin perustein tehdyt irtisanomiset heihin

---

¹²³ Yle 22.6.2020.

¹²⁴ Koskinen 2014.

¹²⁵ SAK 28.03.2011.

yhdenvertaisuuslain 6 §:n syrjinnän kiellon vastaisesti. Kollektiivisissa syrjintätapauksissa oikeusperuste, eli vaatimukset, perustuvat samanlaisiin asioihin ja vaaditut oikeusseuraamukset, eli hyvitys, perustuu myös kaikille ryhmän jäsenille samoin tavoin.¹²⁶ Myös korkeimman oikeuden tapaus KKO 2009:52 koskien syrjintää olisi voitu käsitellä ryhmäkanteena. Kyseisessä tapauksessa työnantaja oli järjestänyt toimihenkilöille kattavamman työterveyshuollon kuin mitä rakennustyöntekijöille oltiin järjestetty. Ratkaisun mukaan työnantaja oli rikkonut työsopimuslaissa säädettyä tasapuolisen kohtelun vaatimusta.¹²⁷ Tässäkin tapauksessa vaatimukset perustuivat samoihin asioihin.

Ruotsissa vuonna 2008 nostettiin ensimmäinen ryhmäkante koskien syrjintää. Kyseisessä tapauksessa oli kyse siitä, että kantajia oltiin syrjitty, kun he hakivat opiskelupaikkaa. Vaikka kyseessä ei ollut syrjintä työhönotossa, vaan opiskelupaikan saamisessa, voi vastaavanlaisia tilanteita kuitenkin syntyä myös työhönottotilanteissa. Tapauksessa oli kyse siitä, että miehellä oli eläinlääkäriopintoihin 38 kertaa paremmat mahdollisuudet saada opiskelupaikka naisiin verrattuna. Yhteensä 44 naista nosti kanteen yliopistoa vastaan ja vaati korvauksia syrjinnästä. Hovioikeus katosi, että yliopisto oli syyllistynyt syrjintään ja yliopisto joutui maksamaan korvauksia 35 000 kruunua jokaiselle ryhmän jäsenelle.¹²⁸

Vuoden 1992 tasa-arvolain uudistamistoimikunta piti ryhmäkannetta tarkoituksenmukaisena välineen samapalkkaisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Toimikunnan mukaan ryhmäkanteen mahdollisuus palkkasyrjinnässä edistäisi huomattavasti tasa-arvolain toimivuutta käytännössä.¹²⁹ Myös oikeusryhmän vuoden 1997 mietinnössä katsottiin, että tasa-arvoasioissa ryhmäkante voisi tulla kyseeseen samapalkkaisuusriidoissa, mutta muut tasa-arvoa koskevat asiat eivät olisi sopivia ryhmäkannemenettelylle niiden yksilöidyn luonteen takia. Perusteltiin myös, että ryhmäkannemenettelyä ei tarvita muissa tasa-arvoasioissa koska osapuolten henkilöllisyys on jo tiedossa.¹³⁰ Myös Norjan riita-asioita koskevan lain esityössä on listattu esimerkkejä niistä asioista, jossa ryhmäkannetta voitaisiin käyttää ja

---

¹²⁶ Koulu 2017 B, s. 70.

¹²⁷ Ks. SAK selvitys 4.2015, s. 20.

¹²⁸ Mål nr T 3552-09.

¹²⁹ KM 1992:35, s. 56–57.

¹³⁰ OM 3/1997, s. 80.

syrijintätapaukset ovat yksi näistä.¹³¹ Dahlbergin mukaan työehtosopimukset korostivat 1800-luvulla oikeuksien kollektiivista luonnetta ja rikkoi sitä ideologiaa, että oikeus oli yksilöllistä. Työehtosopimusten tarkoitus oli tasapainottaa taloudellista epätasa-arvoa ja Dahlbergin mukaan ryhmäkanteella on samanlainen tarkoitus, mutta tässä suhteessa tasapainottaa sukupuolten välistä tasa-arvoa.¹³²

Lisäksi, ryhmäkanteella voisi olla myös tarvetta erääntyneissä palkka-asioissa. Työsopimuslain 1 luvun 7 §:n mukaan työsopimuksen osapuolet eivät saa siirtää työsopimuksesta johtuvia oikeuksiaan tai velvollisuuksiaan kolmannelle ilman toisen sopijapuolen suostumusta. Saman pykälän 2 momentista löytyy kuitenkin poikkeus pääsääntöön. Toisen momentin mukaan erääntynyt saaminen voidaan kuitenkin siirtää toiselle ilman sopijapuolen suostumusta. Kesällä 2022 uutisointiin siitä, kuinka Helsingin kaupunki ei ole maksanut työntekijöiden palkkoja ajoissa.¹³³ Erääntyneissä palkka-asioissa ainakin vaatimukset perustuvat samaan asiaan, eli palkanmaksun myöhästymiseen ja vaaditut hyvitykset perustuvat suurimaaksi osaksi samoin tavoin. Tällaisissa tapauksissa hyvitysvaatimuksena olisi lähtökohtaisesti ainakin viivästyskoron maksu, joka perustuu kaikille saman laskukaavan mukaan.

3.1.2 Olemassa olevat keinot

3.1.2.1 *Pilottikanne*

Pilottikanteella tarkoitetaan kannetta, jonka tarkoitus on toimia ennakkopäätöksenä samankaltaisissa oikeudenkäynneissä. Koulun mukaan pilottikanne toimii usein joukkokanteen esivaiheena tai välivaiheena. Pilottikanne voidaan jakaa itsenäiseen ja sisäiseen pilottikanteeseen.¹³⁴ Itsenäinen pilottikanne on kanne, jonka ratkaisua muut ei vireillä olevat kanteet jäävät odottamaan. Sisäisessä pilottikanteessa vireillä olevista kanteista valitaan yksi kanne, jonka lopputulosta tai kokemuksia voidaan hyödyntää muissa kanteissa. Sisäistä pilottikannetta voidaan myös kutsua mallikanteeksi, koska kanteen tarkoitus on näyttää mallia muille kanteille. Ero näiden kahden pilottikannemallien välillä on se, mikä taho

---

¹³¹ Ot.prp. nr. 51, s. 322–323.

¹³² Dahlberg 1995, s. 41.

¹³³ Yle 3.6.2022.

¹³⁴ Koulu 2017a, s. 38.

päätää kanteen pilottiluonteen. Sisäisessä pilottikanteessa päätöksen kanteen pilottiluonteesta tekee tuomioistuin ja kantaja yhteisymmärryksessä.¹³⁵

Itsenäisessä pilottikanteessa kantaja itse päättää onko kyseessä pilottikanne vai ei. Itsenäisissä pilottikanteissa järjestäytynyt taustaryhmä yleensä auttaa kantajaa. Pilottikanteen prejudisiaalinen vaikutus riippuu paljolti kyseisen maan oikeuskulttuurista. Suomessa pilottikanteentuomio ei sido kolmansiä osapuolia, vaan pilottituomion oikeusvaikutus sitoo ainoastaan oikeudenkäynnin asianosaispiiriä. Vaikka pilottikanteen tuomio ei sido kolmansiä osapuolia, ei tämä kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö pilottituomiolla olisi vaikutusta. Lähtökohtaisesti tuomioistuin päättyy samaan lopputulokseen tapauksissa, jotka ovat analogisia keskenään. Pilottikanteen yhtenä tarkoituksena onkin, että pilottituomion jälkeen asia ei enää palaa tuomioistuimen käsiteltäväksi, eli muut odottamaan jääneet kanteet sovitaan.¹³⁶

Suomessakin löytyy esimerkkejä pilottituomioista, kuten KKO 1992:50, joka koski pankin oikeutta nostaa asuntolainan korkoprosenttia yksipuolisesti sekä KKO 2010:23, joka koski yksityisen pysäköinnin valvontaa. Tapaus joka koski korkojen nostamista sai paljon mediahuomiota ja loi näin painetta kaikille pankeille toimia tulevaisuudessa ratkaisun mukaisesti.¹³⁷

Pilottioikeudenkäynti on kustannustehokas menetelmä mutta siihen liittyy myös rakenteellisia heikkouksia. Vastuu oikeudenkäyntikuluista on yksin pilottiasian häviäjän vastuulla, eli henkilö, jonka kanne valikoituu pilottikanteeksi ottaa myös suuren taloudellisen riskin. Kuluriski voi myös vaikeuttaa pilottikantajan löytämistä. Riskinä on myös se, että pilottikantaja toimii epälojaalisti ja päättääkin prosessin oman mielensä mukaan, tätä ei pilottikanteen taustajoukot voi estää tai kieltää.¹³⁸ Pilottituomion heikkoudet näkyvät myös tuomion antamisen jälkeen. Vastapuoli voi yrittää vesittää pilottiasian prejudisaalista vaikutusta. Tuomion prejudisaalista vaikutusta voi vesittää korostamalla pilottijutun erityispiirteitä, viittaamalla myöhempiin tapahtumiin, turvautuminen pitkän tähtäimen

---

¹³⁵ Kantajan hyväksyntä vaaditaan, koska kantaja voi luopua kanteen kantamisesta, ja näin kanne ei voi enää olla pilottikanne.

¹³⁶ Koulu 2017a, s. 38–39.

¹³⁷ Koulu 2017a, s. 39 ja 270.

¹³⁸ HE 154/2006, s. 10. Ks. myös Markus 2022, s. 96–97.

lupauksiin sekä yleisien mielipiteiden harhaanjohtaminen.¹³⁹ Lisäksi kanteiden nostamisen määrääjat rajoittavat pilottituomion käyttämistä. Esimerkiksi työoikeudellisissa kanteissa kuten palkkasaatavissa, kanneaika on kaksi vuotta työsuhteen päättymisen jälkeen.¹⁴⁰ Tämä aiheuttaa sen, että vaikka kantajan kanne menestyisi, ei tällä välttämättä ole toivottua vaikutusta muihin kanteisiin vanhentumisen takia.

3.1.2.2 Siirronsaajan kanne

Siirronsaajan kanteessa yksilöllisten intressien haltijat siirtävät keskitetysti oikeutensa yhdelle taholle, joka ryhtyy kantajaksi. Kyseinen taho, eli kantaja, ajaa asiaa muodollisesti omissa nimissään ja vain omia vaatimuksia esittäen. Siirronsaajana on yleensä vahva institutionaalinen taho, jolla on resursseja kantamaan oikeudenkäynnin aiheuttama taloudellinen sekä henkinen kuorma, kuten esimerkiksi ammattijärjestö. Siirronsaajan kanne onkin hyvin lähellä ryhmäkannetta. Koulun mukaan, jos vaateensa siirtäneitä on paljon, muistuttaa konstruktio ryhmäkannetta. Siirronsaajan kanne muistuttaa *opt-in* ryhmäkannetta siinä mielessä, että annettu tuomio sitoo vaateensa siirtäneitä, mutta ei heitä, jotka eivät ole vaateensa siirtäneet.¹⁴¹

Järjestöryhmäkannetta ja siirtosaajan kanne muistuttaa toisiaan hyvin paljon, ja näiden yhtäläisyyksiä onkin esimerkiksi Norjassa käytetty perusteluina sille, miksi järjestöryhmäkannetta tulisi sallia.¹⁴² Suomessa kyseistä argumenttia ei käytetty lainsäädäntövaiheessa. Kyseistä argumenttia ei myöskään käytetty ryhmäkannetta vastaan. Koska järjestöryhmäkannetta ja siirronsaajankannetta muistuttavat toisiaan hyvin paljon, olisi myös voitu todeta, että järjestöryhmäkanteelle ei olisi lainkaan tarvetta. Kuten jo aikaisemmin todettiin, niin Suomessa vedottiin laajalti siihen, että ryhmäkannetta ei sovi Suomen oikeusjärjestelmään¹⁴³ ja, että kyseessä olisi vieras instituutio, vaikka todellisuudessa vastaavanlaisia kollektiivisia oikeussuojakeinoja on jo käytössä.¹⁴⁴

---

¹³⁹ Koulu 2017a, s. 285.

¹⁴⁰ OM 3/2005, s. 43.

¹⁴¹ Koulu 2017a, s. 55–56.

¹⁴² Koulu 2017a, s. 58.

¹⁴³ Katso luku 2.2.1.

¹⁴⁴ Koulu 2017a, s. 58.

Siirronsaajan kanne on ollut pohjoismaissa käytössä kollektiivisen oikeussuojan välineenä, varsinkin palkkaerimielisyystilanteissa. Järjestäytyneet työntekijät siirtävät palkkasaatavat työnantajalta ammattiliitollaan. Kyseinen oikeudenkäynti on ammattiliiton tarjoama etuus jäsenilleen, ja ammattiliitto ei hae taloudellista voittoa kyseisestä oikeudenkäynnistä.¹⁴⁵ Korkeimman oikeuden ratkaisu 2018:8 käsitteli siirronsaajan kannetta. Tapauksessa työntekijäliitto vaati kanteessaan, että työnantaja velvoitetaan suorittamaan työntekijöille näiden liitolle perittäväksi siirretyt työpalkkasaamiset. Käräjäoikeus oli tutkinut kanteen ja hylännyt vastaajan prosessiväitteet. Hovioikeus taas jätti kanteen tutkimatta koska katsoi, ettei liitolla ollut oikeutta ajaa kannetta omissa nimissään. Hovioikeus totesi, että asiavaltuus tarkoittaa oikeutta ajaa kannetta oikeudellisesta vaateesta omissa nimissä, eikä kenelläkään ole asiavaltuutta ajaa kannetta sellaisesta oikeudesta, jonka ei väitetä edes kuuluvan itselleen. Hovioikeus viittasi tällä siihen, että työntekijät eivät olleet siirtäneet saatavansa työsopimuslain 1 luvun 7 §:n 2 momentin mukaisesti kokonaan liitolle, vaan suoritus vaadittiin maksettavaksi työntekijöille eikä liitolle. Korkeimmassa oikeudessa kyse oli siitä, oliko työntekijäliitolla oikeus perimissiirron perustella ajaa sellaista kannetta, jossa se vaatii työnantajayhtiötä suorittamaan maksamattomat palkkaerät suoraan työntekijöille. Korkein oikeus katsoi, että työntekijäliitolla oli asiavaltuus asiassa, eli liitto pystyi ajamaan asiaa omissa nimissään. Näin ollen hovioikeus ei olisi saanut jättää kanteen sekä lisäkanteen tutkimatta. Asiaa ei oltu aineellisesti käsitelty, joten korkein oikeus palautti asian hovioikeuteen. Korkein oikeus perusteli ratkaisuaan perusteellisesti ja ratkaisua oli tuettu useilla kirjallisuus- ja lähdeviittauksilla. Korkein oikeus on ratkaisussaan todennut, että työntekijäliiton esittämät väitteet siitä, että kanteen perusteena olevat saatavat oli siirretty sille perittäväksi, ovat lähtökohtaisesti perustaneet liitolle asiavaltuuden vaatia saatavien perusteella suoritusta.¹⁴⁶ Perusteluissa korkein oikeus mainitsee myös työtuomioistuimessa omaksutun kannan, jonka mukaan ammattijärjestöt voivat perimissiirron nojalla ajaa kannettaan omissa nimissään ja vaatii vastaajia maksamaan maksut suoraan työntekijöille.¹⁴⁷ Ratkaisu vahvisti jo sen mitä työtuomioistuin on jo todennut, eli sillä ei pitäisi olla merkitystä vaatiko ammattiliitto saatavien maksamisen liitolle vai suoraan työntekijöille.

---

¹⁴⁵ Koulou 2017a, s. 57.

¹⁴⁶ KKO 2018:8, kohta 15.

¹⁴⁷ KKO 2018:8, kohta 17. Katso myös TT 2017-63.

Siirronsaajan kanteessa ulkoinen toimia hoitaa intressihaltijoiden järjestäytymisen, joka mahdollistaa sen, että tuomioistuin voi keskittyä itse riidan hallintaan eli asianajamiseen. Näin ollen siirronsaajan kanne voidaan katsoa olevan kustannustehokas kanne, vastaavanlaisella tavalla kuin ryhmäkanne. Tuomioistuimelle koitua hyöty on kuitenkin riittävissä. Mikäli vastaaja riitauttaa oikeuksien siirtämisen tai siirron tarkoittamat yksittäiset oikeudet, siirtokanteen konstruktio hajoaa, jolloin käsillä oleva konstruktio muistuttaa joukkokannetta. Tällöin tuomioistuin joutuu käsittelemään suuren määrän erilaisia vaatimuksia.¹⁴⁸

3.1.2.3 Kumulaatio

Kumulaatiosta säädetään oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 18 luvussa. Kumulaatiossa kanteet yhdistetään ja käsitellään samassa oikeudenkäynnissä. Kumulaatiokanteet voidaan jakaa kahteen ryhmään, subjektiivisiin ja objektiivisiin.¹⁴⁹ Tässä luvussa tutustumme tarkemmin subjektiiviseen kumulaatioon, josta säädetään oikeudenkäymiskaaren 18 luvun 2 §:ssä. Pykälän mukaan kantajan useita vastaajia vastaan tai usean kantajan yhtä tai useampaa vastaajaa vastaan samanaikaisesti nostamat kanteet on käsiteltävä samassa oikeudenkäynnissä, jos ne johtuvat olennaisesti samasta perusteesta.

Subjektiivisen kumulaation aineellinen edellytys on kanteiden välinen yhteys, eli niiden tulee johtua olennaisesti samasta perusteesta. Subjektiivisen kumulaation prosessiedellytyksistä säädetään oikeudenkäymiskaaren 18 luvun 7 §:n 1 momentissa, jonka mukaan edellytetään, että kanteet on pantu vireille saman aikaisesti, kanteet on nostettu samassa tuomioistuimessa (joka on toimivaltainen käsittelemään asia) ja, että kanteet voidaan käsitellä samanlaisessa oikeudenkäyntimenettelyssä. Mikäli aineellinen edellytys sekä prosessiedellytykset täyttyvät, on subjektiivinen kumulaatio pakollinen. Tämä tarkoittaa sitä, että kanteet tulee käsitellä yhdessä, eikä tuomioistuin voi erottaa kanteita eri oikeudenkäynteihin.¹⁵⁰

Kumulaatiossa asianosainen pysyvät asianosaisena, vaikka kaksi kannetta yhdistettäisiin. Lisäksi myös asianosaisen prosessitoimet ovat itsenäisiä. Kanteen muuttaminen, kanteen peruuttaminen, kanteen luovuttaminen, kanteen myöntäminen, tiettyyn oikeustositukseen

---

¹⁴⁸ Koulu 2017a, s. 58.

¹⁴⁹ Frände ym. 2017, s. 569. Ks. myös Koulu 2017a, s. 216.

¹⁵⁰ Frände ym. 2017, s. 577–578.

vetoaminen tai muutoksenhakuun turvautuminen koituu ainoastaan prosessitoimen tehneen asianosaisen haitaksi tai hyödyksi.¹⁵¹

Kumulaatiota mielletään usein ryhmäkanteen vaihtoehtona.¹⁵² Kumulaatio kuitenkin eroaa ryhmäkanteesta monella eri tavoin. Vuoden 1992 ryhmäkanteen selvityksessä on todettu, että neljä seikkaa erottaa olennaisesti ryhmäkanteen kumulaatiosta. Ensimmäisenä erona on se, että yhtymismahdollisuus syntyy vasta kun kukin asianosainen on omalta osaltaan pannut asian vireille. Mikään ei toki estä saman asiamiehen käyttämistä, mutta tämä vaatii sitä, että ennen prosessin aloittamista henkilöt, joita asia koskee, ovat asiamieheen yhteydessä. Selvityksessä todetaan, että tämä on hankalaa ja ryhmä jäisi niin pieneksi, että kuluja ei saisi niin alas, että liian pienten vaateiden ongelma poistuisi. Toinen olennainen ero liittyy myös ryhmän suuruuteen. Ryhmä ei voisi olla liian suuri, koska asia olisi liian vaikeaa käsitellä ja hallita, erityisesti niissä tilanteissa, kun edustusta ei voida keskittää muutamalla asiamiehelle. Liian suuri ryhmä on usein katsottu johtavan kasvaviin käsittelyaikoihin. Kolmas ero liittyy kanteen itsenäisyyteen. Kuten jo edellä mainittiin, niin kukin asianomaisen toiminta ja laiminlyönti koituvat ainoastaan hänen haitaksi tai hyödyksi. Ryhmäkanteesta poiketen, jutussa annettu tuomio voi siis olla erilainen ryhmä eri jäsenten kohdalla. Viimeisenä eroavaisuutena on mainittu oikeusvoiman ulottuvuus. Oikeusvoima ulottuu vain asianosaisille, jotka ovat olleet halukkaita aloittamaan oikeudenkäyntiprosessin sekä ottamaan taloudellisen riskin, joka oikeudenkäyntiin liittyy. Tämä johtaa siihen, että heikoimmille asianosaisille ei tarjota oikeussuojaa ja heidän asema ei parane.¹⁵³

3.1.2.4 Yhteiskanne

Yhteiskanne on yksi kanne, joka on usean kantajan yhdessä nostama kanne. Suomen prosessilaissa ei ole säädetty yhteiskanteista ja yhteiskanteiden problematiikkaa ei ole laajasti käsitelty oikeuskäytännössä tai kirjallisuudessa.¹⁵⁴ Yhteiskanteita on kuitenkin oikeuskäytännössä käytetty työelämän kollektiivisissa erimielisyyksissä. Korkeimman oikeuden ratkaisussa 2016:48 useat työntekijät vaativat samalla kanteella hyvitystä entiseltä

---

¹⁵¹ Frände ym. 2017, s. 578.

¹⁵² Lindblom 2008, s. 189. Ks myös OM 3/1992, s. 26.

¹⁵³ OM 3/1992, s. 27–28.

¹⁵⁴ Koulu 2017a, s. 44–45, Koulu 2017c. 70–72.

työnantajalta yhdenvertaisuuslain perusteella. Kyseisessä tapauksessa työnantaja oli kohdistanut tuotannollisin ja taloudellisin perustein tehdyt irtisanomiset heihin yhdenvertaisuuslain 6 §:n syrjinnän kiellon vastaisesti.¹⁵⁵ Tuomion selostuksen mukaan yhteiskannenkonstruktion käyttämistä ei epäilty tai riitautettu. Koulun mukaan syy siihen, että miksi yhteiskannekonstruktiota ei kyseenalaistettu voi johtua kahdesta eri syystä. Ensimmäisenä tulee ottaa huomioon oikeuskäytäntö. Oikeuskäytännössä yhteiskanteita on usein käytetty työelämän kollektiivissa erimielisyystilanteissa. Koulun mukaan ammattijärjestöt ajoivat usein jäseniensä palkkavaatimuksia siirtokonstruktiolla.¹⁵⁶ Toinen osatekijä, joka voi selittää suhtautumisen kyseiseen yhteiskannekonstruktion on Koulun mukaan yhdenvertaisuuslain luonne, joka tarjoaa ”erityisen suosiollisen maaperän yhteiskanteelle”. Oikeusperuste yhdenvertaisuuslain mukaan on sama, tässä tapauksessa kyseessä oli syrjintäkieltoa loukkaava irtisanominen. Lisäksi vaadittu oikeusseuraamus eli hyvitys, määräytyi myös kaikilla yhteiskantajilla samalla tavalla.¹⁵⁷

Korkeimman oikeuden ratkaisussa 2016:55 jouduttiin käymään tarkemmin läpi yhteiskanteen käyttömahdollisuutta. Kyseisessä tapauksessa perintäyhtiö oli nostanut samana päivänä samaa vastaajaa vastaan kaksi eri haastehakemusta. Haastehakemukset perustuivat kuitenkin eri velkojien velkomuskanteisiin. Perintäyhtiö vaati kummassakin kanteessa vastaajan velvoittamista korvaamaan sen oikeudenkäyntikulut. Käräjäoikeus käsitteli kanteet yhdessä ja antoi myös yhteisen ratkaisun. Käräjäoikeus katsoi, että toinen kanne oli tarpeeton, koska kantaja olisi voinut esittää kaikki vaatimuksensa yhdessä haastehakemuksessa. Näin ollen käräjäoikeus sekä hovioikeus totesivat, että toisen haastehakemuksen oikeudenkäyntikulut olivat perusteettomia. Tapauksessa kanteen olivat perustuneet eri velkojien toimeksiantoon. Korkein oikeus totesi, että yhtiöllä ei ollut velvollisuutta panna kanteita vireille samalla haastehakemuksella, vaikka korkein oikeus perusteli, että summaarisetkin asiat voidaan käsitellä yhdessä, jos siitä voidaan saada prosessitaloudellista hyötyä tai kustannussäästöä. Korkein oikeuden ratkaisu voidaankin tulkita niin, että kanteiden yhdistäminen olisi ollut mahdollista.

---

¹⁵⁵ Ks. myös luku 3.1.1.

¹⁵⁶ Koulu 2017a, s. 57. Palkkavaatimus kanteet ovat vähentyneet merkittävästi julkisen palkkaturvan käytönoton jälkeen.

¹⁵⁷ Koulu 2017b, s. 69–70. Yhdenvertaisuuslaissa hyvitys ei ole kiinteä vaan on suhteessa teon vakavuuteen ja teon vakavuutta arvioidaan ottamalla huomioon rikkomuksen laatu, laajuus ja kesto (24 §).

Yhteiskanne mahdollistaa kanteen yhteiskäsittelyn alusta asti ja yhteiskanteessa myös kuluvastuut jakautuvat. Yhteiskanteessa on kuitenkin prosessioikeudellisesti hauras kanne. Kuten aikaisemmin jo todettiin, niin Suomen prosessilaki ei tunne yhteiskanteen käsitystä. Näin ollen, yhteiskanteen käyttäminen jättää tilaa yhteiskanteen luvallisuuden kyseenalaistamiseen, eli sen, että voiko kahden kanteen oikeudenkäynnin panna vireille yhdellä haastehakemuksella. Haastehakemuksen laillisuus on ehdoton prosessiedellytys, eli tuomioistuimen on tutkittava edellytykset viran puolesta. Toki vastapuoli voi myös kiinnittää tuomioistuimen huomioon prosessiedellytyksen täyttymiseen.¹⁵⁸ Viime kädessä tuomioistuin kuitenkin päättää salliiko se yhteiskanteen ja milloin yhteiskanteen sisältyviä kanteita tulee panna vireille omalla haastehakemuksella. Mikäli tuomioistuin katsoisi, että kanteet pitää panna vireille erillisinä haastehakemuksilla, on kantajan käytännössä hyväksyä tuomioistuimen näkemys. Mikäli kantaja lähtisi kiistelemään tuomioistuimen päätöksestä kestäisi tämä muutoksenhaku vuosia.¹⁵⁹

3.2 Ryhmäkanteen prosessiedellytykset

3.2.1 Ryhmäkanteen edellytykset

Ryhmäkannelain 2 §:ssä on mainittu ryhmäkanteen edellytykset, joiden tulee täytyä, jotta asiaa voidaan käsitellä ryhmäkanteena. Ryhmäkannelain mukaan asia voidaan käsitellä ryhmäkanteena, jos:

- 1) useilla henkilöillä on samaa vastaajaa vastaan vaatimuksia, jotka perustuvat samoihin tai samankaltaisiin seikkoihin;
- 2) asian käsittely ryhmäkanteena on tarkoituksenmukaista ottaen huomioon ryhmän koko, asiassa esitettävien vaatimusten sisältö ja asiassa esitettävä todistelu; sekä
- 3) ryhmä on riittävän täsmällisesti määritelty.

Yllä mainittujen edellytyksien puuttuminen olisi ehdoton oikeudenkäynnille ja tuomioistuimen olisi viran puolesta jätettävä kanne tutkimatta. Seuraavissa kappaleissa

---

¹⁵⁸ Koulu 2017b, s. 178.

¹⁵⁹ Koulu 2017a, s. 175–176.

tutustutaan näihin edellytyksiin tarkemmin. Tarkoituksena on selvittää, miten ryhmäkannelain vaatimat edellytykset tulisi sovellettavaksi työriitoihin.¹⁶⁰

3.2.2 Samaa vastaajaa ja vaatimukset perustuvat samoihin tai samankaltaisiin seikkoihin

Ryhmäkannelain 2 §:n 1 kohdan mukaan edellytetään, että usealla henkilöllä on samaa vastaajaa vastaan vaatimuksia, jotka perustuvat samoihin tai samankaltaisiin seikkoihin. Hallituksen esityksestä selviää, että lain vaatima edellytys samoista tai samankaltaisista vaatimuksista on tarkoitus olla lievempi verrattuna pakolliseen subjektiiviseen kumulaatioon. Tätä on perusteltu sillä, että ryhmäkanteen luonteen takia vaatimukset olisivat useammin samankaltaiset, kuin täysin samat.¹⁶¹

Lain sananmuoto ei kuitenkaan estäisi sitä, että vaatimukset kohdistuisi useisiin vastaajiin, jos vaatimukset koskevat seikkaa, joista useat vastaajat ovat vastuussa. Hallituksen esityksessä on käytetty esimerkkinä kulutushyödykkeen virhettä, jolloin virheeseen perustuva vaatimus voitaisiin esittää sekä valmistajaa että myyjää vastaan. Hallituksen esityksen mukaan edellytyksenä ryhmäkannekäsittelyyn olisi kuitenkin se, että vastaajapuoli olisi kaikkien esitettävien vaatimusten osalta sama. Esityksessä ollaan käytetty esimerkkinä myös yleisesti käytössä olevan vakiosopimuksen ehdon tulkintatilannetta. Esimerkissä useammalla henkilöillä olisi esittää saman sisältöinen vaatimus eri vastaajia vastaan. Lain mukaan tällaista tapausta ei voitaisi käsitellä ryhmäkanteena. Nykyisen lainsäädännön 2 §:n 1 kohta koskien vaatimusta samasta vastaajasta soveltuisi nykyisessä muodossaan myös hyvin työriitoihin. Työriidoissa harvoin tilanteita jossa on monta vastaajaa. Mikään ei kuitenkaan estä sitä, että useampaa ryhmäkannetta käsiteltäisiin samassa oikeudenkäynnissä oikeudenkäymiskaaren 18 luvun kumulointisäännösten mukaisesti.¹⁶²

3.2.3 Tarkoituksenmukaisuusedellytys

Ryhmäkanteen lain 2 §:n 2 kohdan mukaan asian käsittely ryhmäkanteena on tarkoituksenmukaista ottaen huomioon ryhmän koko, asiassa esitettävien vaatimusten sisältö

---

¹⁶⁰ HE 154/2006, s. 34.

¹⁶¹ HE 154/2006, s. 35.

¹⁶² HE 154/2006, s. 34.

ja asiassa esitettävä todistelu. Seuraavaksi syvennyttään tarkemmin näihin edellytyksiin, ja miten edellytykset sopivat työriitoihin.

Ryhmäkannelaissa tai hallituksen esityksessä ei ole asetettu ylärajaa hyväksyttävälle ryhmän koolle.¹⁶³ Ryhmäkannelain 2 §:n 1 kohdan sanamuodon mukaan kyseessä tulee olla useita henkilöitä, eli ryhmässä tulisi olla useita jäseniä. Laissa ei kuitenkaan määritellä kuinka monta henkilö ryhmässä tulee olla, jotta asia voitaisiin käsitellä ryhmäkanteena. Hallituksen esityksessä kuitenkin todetaan, että ryhmäkannemenettelyn käyttäminen edellyttäisi, että ryhmä olisi suuri, mutta tämä ei kuitenkaan olisi edellytyksenä ryhmäkannemenettelylle. Hallituksen esityksessä todetaan, että ryhmän koon riittävyys määräytyisi tapauskohtaisesti 2 §:n 2 kohdan tarkoituksenmukaisuusharkinnan perusteella. Arviossa tulisi kiinnittää myös huomiota siihen, että olisiko asia ratkaistavissa helpommin yhdistämällä yksittäiset kanteet kumulaationa, eli oikeudenkäymiskaaren 18 luvun mukaisesti. Hallituksen esityksessä kuitenkin todetaan, että koska laki koskisi vain viranomaisaloitteisia ryhmäkanteita ja ryhmän jäsenyys edellyttäisi myös ilmoittautumista, ryhmäkante ei todennäköisesti tulisi kyseeseen ellei henkilöitä olisi lukuisa.¹⁶⁴ Myös oikeusministerin mietinnössä vuodelta 1992 on todettu, että Yhdysvalloissa ryhmäkannekriteerinä on, että ryhmän tulisi olla niin suuri, että kumulaatio osoittautuisi epäkäytännölliseksi.¹⁶⁵ Oikeusministeriön mietinnössä vuodelta 1992 on todettu myös, että ryhmäkanteen oikeuspoliittiset tavoitteet tulevat keskeisemmin esille kun tarkastellaan suurta organisoitumatonta ryhmää.¹⁶⁶ Myös Ruotsin ryhmäkannelain (lagen om grupprättegång 2002:59) 8 §:n 4 kohdan mukaan, ryhmän pitää olla asianmukaisesti määritelty ottaen huomioon muun muassa ryhmän koko. Laissa ei ole mainittu mikä on ryhmän koon vähimmäismäärä tai enimmäismäärä. Teoriassa kyseessä voi olla ryhmäkante jos ryhmään kuuluu kaksi jäsentä¹⁶⁷.

Myös todistelu tulisi ottaa huomioon tarkoituksenmukaisuusharkinnassa. Todistelun tarkoitus on näyttää toteen kanteen perusteiden olemassaolo. Ryhmäkante ei olisi

---

¹⁶³ HE 154/2006, s. 34.

¹⁶⁴ HE 154/2006, s. 35-36.

¹⁶⁵ OM 3/1992, s. 15.

¹⁶⁶ OM 3/1992, s. 41.

¹⁶⁷ Tällaisessa tapauksessa ryhmäkante kilpailee kumulaation kanssa, jolloin voi olla todennäköistä, että ryhmäkante hylätään. Ks. Lindblom 2008, s. 416-418.

tarkoituksenmukaisin käsittelymuoto niissä tilanteissa, jossa vaatimusten tueksi esitettävä näyttö vaihtelisi paljon eri jäsenten osalta.¹⁶⁸ Näyttökynnys vahingonkorvausvaatimusten osalta, ryhmäkanteen ei eroa tavanomaisesta riitaprosessista. Ryhmäkanteoikeudenkäynnissä ei voi käyttää vahinkojen yksilöllisiin piirteisiin liittyvää yksilöllistä todistelua.¹⁶⁹ Mikäli todisteluun liittyy yksilöllisiä piirteitä, ei tämä kuitenkaan estä aisan käsittelemistä ryhmäkanteena, kunhan esitetyt vaatimukset perustuvat osittain yhteiseen näyttöön. Yhteisten piirteiden tulisi kuitenkin olla vallitsevia, jotta ryhmäkannemenettely olisi tarkoituksenmukainen kannemuoto.¹⁷⁰

Mikäli vahinko on seuraamus samasta tapahtumakulusta, vahingot eivät ole niin yksilöllisiä, että niiden arviointi edellyttäisi huomattavaa määrää yksilöllistä todistelua, jolloin asia voidaan ratkaista kollektiivisessa tuomioistuin käsittelyssä.¹⁷¹ Hallituksen esityksessä on mainittu esimerkkitapaus KKO 1989:7, kyseisessä tapauksessa neljä autonomistajaa nosti korvauskanteen lämpölaitosta vastaan. Lämpölaitoksen nokilaskeuma oli vahingoittanut auton pintoja, ja nämä vahingot jouduttiin korjaamaan ylimaalausella. Oikeustositseikat, kuten maalipinnan vahingoittuminen, vahingon syy-yhteys ja tuottamusedellytys olivat kaikille vahingonkärsineillä samat. Näyttökysymykset olivat samat syy-yhteyden ja tuottamusedellytyksen selvittämisessä. Autojen maalipinnan vahingoittumisen näyttökysymys oli kaikilla kuitenkin erilaiset. Kihlakunnan arvio yksittäisen auton vahingoista perustui yhden kantajan esittämään arvioon yhden auton ylimaalauksesta syntyneistä kuluista. Muiden autojen aiheuttujen vahingon määrä perustui tähän saman näyttöön. Korvattava prosenttisuus määräytyi auton iän mukaan. Jokaisen kantajan tuli kuitenkin esittää, että auton maalipinta oli syöpynt. Vaadittujen korvausmäärien eroavaisuuksista (näyttökysymys) huolimatta vahinkojen näyttäminen toteen ei ollut vaikeaa, jolloin asia voitaisiin käsitellä myös ryhmäkanteena.¹⁷²

---

¹⁶⁸ HE 154/2006, s. 20.

¹⁶⁹ HE 154/2006, s. 17.

¹⁷⁰ HE 154/2006, s. 36.

¹⁷¹ HE 154/2006, s. 17.

¹⁷² HE 154/2006, s. 36–37.

Ryhmäkannemenettelyssä vahingon määrän arviointiin voidaan soveltaa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 2 §:n 2 momenttia.¹⁷³ Mikäli yksityisoikeudellisen saatavan määrästä ei ole saatavissa uskottavaa näyttöä, taikka se olisi saatavissa vain vaikeuksin tai asian laatuun nähden kohtuuttomilla kustannuksilla tai kohtuuttomalla vaivalla, tuomioistuin arvioi määrän. Olisi kohtuutonta jos vahingosta ei saisi näyttövaikeuksien vuoksi korvausta, vaikka on jo näytetty toteen, että vahinkoa on aiheutettu.¹⁷⁴

Lisäksi, myös vaatimusten sisältö tulee ottaa huomioon tarkoituksenmukaisuusharkinnassa. Vaatimuksella tarkoitetaan kantajan vaatimusta saada lopputuloksellaan määrätynsisältöinen tuomio. Lähtökohtaisesti vaatimusten sisältö ei tarvitse olla sisällöltään samat tai samankaltaiset. Näin ollen ei ole estettä, että kantaja esittäisi sisällöltään erilaisia vaatimuksia ryhmän eri jäsenien kohdalta. Hallituksen esityksen mukaan on ilmeistä, että vahingonkärsineiden korvausvaatimukset tulisivat määrällisesti eroamaan toisistaan. Hallituksen esityksen mukaan ryhmän jäseniä koskevien vaatimusten tulisi olla riittävän samanlaisia, jotta asian käsittely ryhmäkanteena olisi perusteltua. Mitä vähemmän yhteisiä piirteitä vaatimuksilla on, niin sitä vähemmän ajan, vaivan ja kustannuksen säästöä ryhmäkanteen toisi. Kun tarkastellaan vaatimusten sisältöä tarkoituksenmukaisuus edellytysten osalta, tulee riidan kohteena olevia kysymyksiä myös tarkastella. Mikäli tietyn vaatimusten käsittely edellyttäisi, että tuomioistuin ottaisi vastaan huomattavan määrän yksityiskohtaista todistelua, ei ryhmäkanteen olisi enää käsittelymuodoltaan tarkoituksenmukaisin.¹⁷⁵

Mikäli vahingonkorvausta vaaditaan työsopimuslain 12 luvun 1 ja 2 §:n perusteella, ei vaatimukset ole lähtökohtaisesti sisällöltään identtisiä. Työsopimuslain 12 luvun 1 §:ssä säädetään yleisestä vahingonkorvausvelvollisuudesta. Työnantajan, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tai laiminlyö työsuhteesta tai tästä laista johtuvia velvollisuuksia, on korvattava työntekijälle siten aiheuttamansa vahinko. Saman luvun 2 §:n mukaan työnantajan, jos tämä on työsopimuslaissa säädettyjen perusteiden vastaisesti päättänyt työsopimuksen, on maksettava korvausta vähintään 3 kolmen ja enintään 24 kuukauden palkka. Korvauksen suuruutta määrättäessä otetaan työsopimuksen päättämisen syystä riippuen huomioon työtä vaille jäämisen arvioitu kesto ja ansion menetys, määräaikaisen

---

¹⁷³ Ennen lakiuudistusta 17:6 §.

¹⁷⁴ HE 154/2006, s. 17.

¹⁷⁵ HE 154/2006, s. 36.

työsopimuksen jäljellä ollut kesto-aika, työsuhteen kesto, työntekijän ikä ja hänen mahdollisuutensa saada ammattiaan tai koulutustaan vastaavaa työtä, työnantajan menettely työsopimusta päätettäessä, työntekijän itsensä antama aihe työsopimuksen päättämiseen, työntekijän ja työnantajan olot yleensä sekä muut näihin rinnastettavat seikat. Korvausta määrättäessä on otettava huomioon mahdollinen samasta teosta yhdenvertaisuuslain nojalla tuomittu hyvitys.

Mikäli työntekijä syrjii työntekijää tai työnhakijaa yhdenvertaisuuslain perusteella voi työnantaja joutua maksamaan vahingonkorvausta työsopimuslain 12 luku 1§:n tai 2 §:n mukaan, hyvitystä yhdenvertaisuuslain 23–24§:n mukaan sekä kärsimyskorvausta vahingonkorvauslain 5 luku 6 §:n mukaan. Hyvitys ei riipu siitä, onko syrjintä aiheuttanut vahinkoa. Hyvityksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa teon vakavuuteen ja teon vakavuutta arvioidaan ottamalla huomioon rikkomuksen laatu, laajuus ja kesto. Teon seuraukset syrjitylle, tekijän tietoisuus syrjinnästä ja tekijän taloudellinen asema otetaan huomioon hyvityksen suuruutta määrittäessä. Loukattu voi vaatia vahingonkorvauslaissa tarkoitettua henkilövahingosta korvausta, kuten fyysisen ja psyykkisen terveydentilan häiriöstä, joka on lääketieteellisen menetelmin todettavissa. Vahingonkorvauslain mukainen vahingonkorvausvastuu edellyttää tahallisuutta tai huolimattomuutta. Yhdenvertaisuuslain mukaan aineellista vahinkoa ei voida korvata.

Yhdenvertaisuuslain mukainen hyvitys ei ole kiinteämääräinen tai kaavamaisesti määräytyvä, mutta tästä huolimatta hyvitys on näkemyksin mukaan ryhmäkanteille hyvin sopiva vaatimus.¹⁷⁶ Hyvitys määräytyisi lähtökohtaisesti samalla tavalla kaikilla ryhmän jäsenille ja ei myöskään vaatisi laajasti yksityiskohtaista todistelua. Mikäli kyseessä on iso ryhmä, kärsimyskorvaus ei välttämättä olisi ryhmäkanteelle sopiva vaatimus. Mikäli kärsimyskorvausta haetaan, tulisi henkilövahinko olla lääketieteellisen menetelmin todettavissa. Näkemykseni mukaan tämä edellyttäisi laajaa yksityiskohtaista todistelua.

Jos työnantaja rikkoo tasa-arvolain 8 §:n syrjinnän kieltoa, on työnantaja velvollinen maksamaan loukatulle hyvitystä tasa-arvolain 11 §:n mukaan. Hyvitys on maksettava riippumatta siitä, aiheutuuko syrjinnästä vahinkoa työntekijälle. Hyvityksen alaraja on 3 740 euroa ja ylärajaa ei ole säädetty paitsi työnantajan rikkoessa lakia työhönoton yhteydessä,

---

¹⁷⁶ Ks. myös Koulu 2017b, s. 70.

jolloin yläraja on 18 690 euroa.¹⁷⁷ Hyvitystä määrättäessä on otettava huomioon syrjinnän laatu, laajuus ja kesto aika sekä samasta teosta muun lain nojalla henkilöön kohdistuvasta loukkauksesta tuomittu tai maksettavaksi määrätty taloudellinen seuraamus. Mikäli työnantaja rikkoo tasa-arvolain 7 §:n säännöstä voidaan tämä tuomita maksamaan vahingonkorvausta, jos syrjitylle on työnantajan menettelystä aiheutunut taloudellista vahinkoa. Tasa-arvolain 7 §:n rikkomisesta ei voida vaatia hyvitystä, ainoastaan vahingonkorvausta.¹⁷⁸ Tasa-arvolain mukainen hyvitys on näkemykseni mukaan sopiva vaatimus ryhmäkanteelle. Hyvitys on kiinteämääräinen ja lähtökohtaisesti hyvitys määräytyisi kaikille ryhmän jäsenille samalla tavalla.

3.2.4 Ryhmän määrittelyedellytys

Jotta asia voidaan käsitellä ryhmäkanteena, tulee ryhmän olla riittävän täsmällisesti määriteltä. Ryhmän määrittely ratkaisee sen keihin asiassa annettu tuomio voi ulottua. Ryhmän määritelmä tulee olla yksinkertainen, selkeä ja mahdollisimman vähän harkinnanvaraisiin seikkoihin perustuva, jotta asian käsittely ryhmäkanteena olisi tarkoituksenmukaista. Määritelmän on myös oltava riittävän erottelukykyinen, jotta ryhmän jäsenyys voisi sen perusteella vaikeudetta todeta.¹⁷⁹

Järjestöryhmäkanteissa ryhmän määrittelyedellytys voi vaikeutua, sillä ammattijärjestöt perustuvat vapaaehtoiseen jäsenyyteen. Tällöin tulee pohdittavaksi, voiko ammattijärjestön jäsenyys olla osa ryhmän määrittelyedellytystä? Lisää tästä problematiikasta luvussa 4.2.

3.3 Ryhmäkanteen oikeudenkäynti

3.3.1 Ryhmän jäsenyys, ryhmän jäsenen asema ja ryhmästä irrottautuminen

Suomessa on käytössä *opt-in* -periaate. Ryhmäkannelain 8 §:ssä määritellään ryhmän jäsenyys. Lain mukaan henkilö kuuluu ryhmään, jos hän asetetussa määräajassa on toimittanut kantajalle kirjallisen allekirjoitetun ilmoituksen halukkuudestaan osallistua ryhmäkanteeseen. Nykyisestä ryhmäkannelaista ei seuraa subjektiivista oikeutta kuulua ryhmään. Kantaja on aina viranomainen ja toimii aina virkavastuulla, joka tarkoittaa

¹⁷⁷ Valtioneuvoston asetusnaisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa säädettyjen hyvityksen euromäärien tarkistamisesta 441/2021.

¹⁷⁸ Koskinen ym. 2018, s. 433.

¹⁷⁹ HE 154/2006, s. 37.

käytännössä sitä, että kaikilla lain määritelmän mukaisilla ryhmän jäsenillä olisi mahdollisuus osallistua ryhmäkanteeseen. Kantaja hyväksyy ryhmän jäsenen ilmoittautumisen ryhmään, ilmoittautujan antamien tietojen perusteella. Lisäksi kantaja päättää kanteessa esitettävissä vaatimuksista.¹⁸⁰ Lisää ryhmän muodostamisen problematiikasta luvussa 4.2.

Ryhmäkannelain 15 §:ssä säädetään jäsenen mahdollisuudesta perua ilmoittautumisensa ryhmästä. Irrottautuminen tulee tapahtua ennen asian siirtämistä pääkäsittelyyn. Vastaajan suostumuksella ryhmän jäsen voi irrottautua ryhmästä myös pääkäsittelyn aloitettua. Sen jälkeen, kun asia on jätetty päätettäväksi ryhmästä ei voi enää irrottautua. Vaikka ryhmästä ei tämän jälkeen voi irrottautua, voi kuitenkin ryhmän jäsen ja vastaaja sopia asia tuomion antamisen jälkeen.¹⁸¹

Ryhmäkannelain 11 §:n mukaan kantaja, eli kuluttaja-asiamies ajaa kannetta ryhmä puolesta ja käyttää siinä asianosaisena puhevaltaa. Ryhmän jäsen ei ole ryhmäkanteessa asianosaisena eikä tällä ole puhevaltaa, vaan jää passiiviseksi. Ryhmän jäsen rinnastetaan kuitenkin asianosaiseen riidan kohteen luovuttamista, tuomarin esteellisyyttä, oikeudenkäynnin vireilläolovaikutuksia, kanteiden yhdistämistä ja kuulemista koskevia oikeudenkäymiskaaren säännöksiä. Ryhmän jäsenen tulee tehdä väite tuomarin esteellisyydestä niin pian kuin mahdollista saatuaan tiedon asian käsittelyyn osallistuvista tuomareista.¹⁸²

3.3.2 Ryhmäkanteen vireillepano ja täydennetty haastehakemus.

Ryhmäkanteissa on kaksivaiheinen haastehakemus.¹⁸³ Ryhmäkannelain 5 §:n mukaan ryhmäkanteeseen pannaan ensin vireille haastehakemuksella, jolloin tuomioistuimien ottaa kantaa ryhmäkanteen edellytyksiin. Haastehakemuksessa on ilmoitettava:

- 1) Ryhmä, jota kanne koskee;
- 2) Tiedossa olevat vaatimukset;
- 3) Seikat, joihin vaatimukset perustuvat;

---

¹⁸⁰ HE 154/2006, s. 42.

¹⁸¹ HE 154/2006, s. 47–48.

¹⁸² HE 154/2006, s. 43.

¹⁸³ Frände ym. 2017, s. 1292.

- 4) Millä perusteella asia voidaan käsitellä ryhmäkanteena;
- 5) kantajan tiedossa olevat seikat, joilla on merkitystä vain joidenkin ryhmän jäsenten vaatimusten tutkimiselle;
- 6) mahdollisuuksien mukaan ne todisteet, jotka kantaja aikoo kanteensa tueksi esittää, sekä mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen;
- 7) oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeva vaatimus, jos kantaja pitää sitä aiheellisena; sekä
- 8) millä perusteella tuomioistuin on toimivaltainen.

Jos tuomioistuin katsoo, että asia voidaan käsitellä ryhmäkanteena, tulee kantajan koota ryhmä ja esittää ryhmän jäsenten vaatimukset tuomioistuimelle täydennetyssä haastehakemuksessa.

Ryhmäkannelain 9 §:n mukaan ryhmän jäseneksi ilmoittautumisajan asetetun määräajan umpeuduttua, kantaja laatii täsmennetyt haastehakemuksen. Haastehakemuksen tulee sisältää kaikkien ryhmään kuuluvien jäsenten nimet, osoitteet sekä yksilöidyt vaatimukset.

Haastehakemus on toimitettava tuomioistuimelle kuukauden kuluessa siitä, kun ryhmään ilmoittautumisaika on umpeutunut. Tuomioistuin voi erityisestä syytä pidentää määräaika. Lain 10 §:ssä säädetään haasteen antamisesta. Tuomioistuimen on viipymättä annettava haaste vastaajalle, kun kantaja on toimittanut 9 §:n mukaisen täydennetyt haastehakemuksen.¹⁸⁴

Mikäli järjestöryhmäkanteen säädettäisiin voi olla, että kuukausi on liian lyhyt aika toimittaa haastehakemus. Ainakin erilaisten vaatimusten selvittely veisi paljon aikaa, jolloin haasteen toimituksen määräaika jouduttaisiin usein pidentämään.

Mikäli järjestöryhmäkanteen perustuisi *opt-out* -malliin on selvää, että nykyistä lainsäädäntöä jouduttaisiin muuttamaan. *Opt-out* -mallisessa kanteessa haastehakemuksessa ei sisältyisi luonnollisestikaan jäsenten nimet ja osoitteet.

---

¹⁸⁴ HE 154/2006, s. 42–43.

3.3.3 Ryhmäkanteen laajentaminen, rajaaminen, alaryhmät, peruuttaminen, sovinto ja oikeus hakea muutosta

Ryhmäkanteen kannetta voidaan laajentaa lain 12 §:n mukaisesti. Kantaja saa valmistelun aikana muuttaa ryhmän määritelmää ja näin ulottaa kanteen koskemaan myös uusia ryhmän jäseniä, jos tämä ei merkittävästi viivytä asian käsittelyä tai aiheuta vastaajalle kohtuutonta haittaa. Uusien jäsenten osalta on soveltuvin osin ilmoitettava lain 5 §:ssä tarkoitettut tiedot. Kanteen laajentamiseen tulisi lähtökohtaisesti suhtautua varuksellisesti. Hallituksen esityksen mukaan voi kuitenkin tulla tilanteita jolloin ryhmän määritelmää voi joutua laajentamaan tai rajoittamaan. Hallituksen esityksessä on käytetty esimerkkinä vakioehtosopimusta. Jos ilmoittautumismenettelyn aikana vakioehtosopimuksen sopimuslausekkeen tulkintaa koskevassa asiassa ilmeni, että saman vastaajan toisessa vakioehtosopimuksessa on samanlainen lauseke. Tällaisessa tilanteessa kannetta voitaisiin laajentaa koskemaan myös näiden sopimuksen osapuolia, vaikka nämä ei alkuperäisessä haastehakemuksessa ollut ilmoitettu. Tällöin kanteen laajentaminen perustuisi prosessitaloudelliseen hyötyyn.¹⁸⁵

Lain 13 §:n säädetään kantajan mahdollisuudesta rajoittaa kannetta. Kantaja voi rajoittaa kannetta, jos tämä on asian käsittelemisen takia tarkoituksenmukaista. Kanteen rajoittaminen on tarkoitettu erityisesti niihin tilanteisiin jossa vaatimusten käsittely johtaisi kohtuuttomiin käsittelyvaikeuksiin tai muutoin epätarkoituksenmukaiseen tilanteeseen. Vaatimuksen voi perua ennen täsmennetyt haastehakemuksen jättämistä tai tämän jälkeen. Ne jotka jäävät ryhmän ulkopuolelle kanteen rajauksen seurauksena voi jatkaa oikeudenkäyntiä asianosaisena, tällöin henkilön vaatimus erotetaan omaksi asiaksi.¹⁸⁶

Ryhmäkannelaissa ei ole säädetty säännöstä kanteen luopumisesta. Oikeudenkäymiskaaren 14 luku 5 §:n mukaan, mikäli kantaja luopuu kanteestaan sen jälkeen, kun vastaaja on vastannut, on asia kuitenkin ratkaistava, mikäli vastaaja näin vaatii. Ryhmäkanteessa, mikäli kantaja, eli kuluttaja-asiamies luopuu kanteesta, voi olla, että jäsenten vaatimukset hylätään tuomiolla. Hallituksen esityksestä selviää, että tätä riski ei pidetä kovin todennäköisenä, sillä kuluttaja-asiamies toimii virkavastuulla ja olisi epätodennäköistä, että kuluttaja-asiamies luopuisi kanteesta ryhmän jäsenien vahingoksi.¹⁸⁷ Mikäli järjestöryhmäkanteen sallittaisiin, ei järjestö

---

¹⁸⁵ HE 154/2006, s. 45.

¹⁸⁶ HE 154/2006, s. 46.

¹⁸⁷ HE 154/2006, s. 46.

toimi virkavastuulla, jolloin kanteen peruuttamisen säännöt tulisi harkita uudestaan. Toisaalta olisi myös epätodennäköistä, että työntekijöiden ammattijärjestöt luopuisivat kanteesta jäseniensä vahingoksi.

Ryhmäkannelaissa ei erikseen ole säännelty sovinnosta. Ryhmäkanteessa sovinto vahvistetaan siten, miten oikeudenkäymiskaaren 20 luvussa säädetään. Sovinnon vahvistamisen jälkeen sovinto sitoo myös ryhmän jäseniä.¹⁸⁸ Ryhmäkanteen sovinto ja peruuttaminen voi aiheuttaa vahinkoa ryhmäkanteen jäsenille. Näkemykseni mukaan, kun kuluttaja-asiamies ajaa ryhmäkannetta kyse on julkisen vallan käytöstä ja kuluttaja-asiamies toimii näin myös virkavastuulla.¹⁸⁹ Julkisen vallan käyttöön sovelletaan vahingonkorvauslain 3 luku 2 §:ää, jonka mukaan julkisyhteisö on velvollinen korvaamaan julkista valtaa käytettäessä virheen tai laiminlyönnin johdosta aiheutuneet vahingot. Vahingonkorvauslain 5 luku 1 §:n mukaan vahingonkorvausvastuu käsittää puhtaan varallisuusvahingon, jos vahinko on aiheutettu rangaistavaksi säädetyllä teolla tai julkista valtaa käytettäessä taikka milloin muissa tapauksissa on erittäin painavia syitä. Järjestöryhmäkanteissa ammattijärjestö ei toimi virkavastuulla eikä käytä julkista valtaa, jolloin heidän vahingonkorvausvelvollisuus jää näkemykseni mukaan epäselväksi.

Ryhmäkannelain 14 §:n mukaan tuomioistuin voi halutessaan määrätä tiettyjä ryhmän jäseniä koskevat vaatimukset tai tietyt kysymykset käsiteltäviksi erikseen alaryhmissä. Alaryhmien käyttö tulee kuitenkin edistää asian tarkoituksenmukaista käsittelyä. Alaryhmien tarkoitus on mahdollistaa, että ryhmäkanteissa voidaan käsitellä huomattavia määriä vaatimuksia yhdessä oikeudenkäynnissä. Hallituksen esityksessä on käytetty esimerkkinä sellaista kannetta, jossa vaatimuksina olisi hinnanalennus ja kaupan purku. Kaupan purku vaatimuksissa hinnanalennus olisi toissijainen vaatimus ja kaupan purku ensisijainen vaatimus. Tällaisessa tilanteessa olisi tarkoituksenmukaista käsitellä vaatimukset eri alaryhmissä.¹⁹⁰ Vastaavanlainen tilanne voisi esimerkiksi syntyä myös tasa-arvolain mukaisessa syrjinnässä, jos osa ryhmän jäsenistö vaatisi lain mukaista hyvitystä ja osa taas hyvitystä sekä vahingonkorvauslain mukaista korvausta.

---

¹⁸⁸ HE 154/2006, s. 22.

¹⁸⁹ Hakalehto-Wainio 2008, s. 76–77. Korkein oikeus on katsonut (KKO 1995:111), että kuluttajavalituslautakunnan toiminta suositusten antamisen ja niiden julkaisemin on julkisen vallan käyttöä.

¹⁹⁰ HE 154/2006, s. 47.

Ryhmäkannelain 18 §:n mukaan kantajalla on oikeus hakea muutosta tuomioon valittamalla. Mikäli kantaja ei hae tuomioon muutosta, voi ryhmän jäsen hakea ratkaisuun muutosta omalta osaltaan.¹⁹¹

3.3.4 Oikeudenkäyntikulujen jakautuminen

Ryhmäkannelain 17 §:ssä säädetään oikeudenkäyntikuluista. Pykälän mukaan oikeudenkäyntikuluista on voimassa, mitä oikeudenkäymiskaaren 21 luvussa säädetään, eli voittaneen asianosaisen kaikki tarpeelliset kulut asian ajamiseen korvataan. Hallituksen esityksen mukaan vastuu vastapuolen oikeudenkäyntikuluista estäisi vähemmän harkittujen ryhmänteiden nostamista. Ryhmäkannelain mukaan jäsen ei pääsääntöisesti vastaa oikeudenkäyntikuluista. Hallituksen esityksen mukaan kantajan, eli kuluttaja-asiamies vastaa omista kantajapuolen kuluista ja ryhmän jäsenet eivät lainkaan osallistu näihin kustannuksiin. Kuluttaja-asiamies vastaa myös asianomistajana vastapuolen oikeudenkäyntikuluista. Hallituksen esityksen mukaan, ryhmän jäsenen mahdollisuus saattaa asia tuomioistuimen tutkittavaksi ilman kuluvastuusta on katsottu olevan edellytys siihen, että ryhmäkannejärjestelyjen tavoitteet toteutuvat.¹⁹²

Ryhmän jäsen voi kuitenkin joutua korvaamaan vastaajalle aiheuttamansa kustannukset oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 5§:ssä tarkoitettulla menettelyllä. Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 5§:n mukaan jos asianosainen on jäämällä pois tuomioistuimesta, jättämällä noudattamatta tuomioistuimen antamia määräyksiä tai esittämällä väitteen, jonka hän on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää aiheettomaksi, taikka muutoin oikeudenkäyntiä pitkittämällä velvollisuuden vastaisella menettelyllään tahallisesti tai huolimattomuudesta aiheuttanut toiselle asianosaiselle kustannuksia, hän on velvollinen korvaamaan sellaiset kustannukset riippumatta siitä, kuinka oikeudenkäyntikulut muutoin on korvattava. Korvausvelvollisuus ei kuitenkaan ylety kantajalle aiheutumista kustannuksista, ainoastaan vastaajan kustannuksiin.¹⁹³

Järjestöryhmäkanteissa voitaisiin myös näkemykseni mukaan soveltaa oikeudenkäymiskaaren 21 luvun säännöksiä. Järjestö toimisi kuluttaja-asiamiehen tavoin asianomaisena ja vastaisi

---

¹⁹¹ HE 154/2006, s. 49.

¹⁹² HE 154/2006, s. 23.

¹⁹³ HE 154/2006, s. 23.

näin kaikista kuluista. Ryhmän jäsenet tai osa ryhmän jäsenistä osallistuisi kuitenkin kuluihin epäsuorasti maksamalla jäsenmaksuja.

4 Järjestöryhmäkanteen ongelmakohtia

4.1 Ammattijärjestön asianosaiskelpoisuus

Asianosaiskelpoisuus kuuluu kaikille julkis- ja yksityisoikeudellisille oikeushenkilöille, eli myös rekisteröidyille yhdistyksille. Yhdistyksen oikeuskelpoisuus syntyy vasta kun yhdistys on merkitty rekisteriin ja vasta rekisteröitymisellä yhdistys saa asianosaiskelpoisuuden. Koska rekisteröitymätön yhdistys ei ole asianosaiskelpoinen, ei se myöskään voi toimia asianosaisena ryhmäkanteessa.¹⁹⁴ Näin ollen ainoastaan rekisteröidyt yhdistykset voisivat nostaa järjestöryhmäkanteen. Koulun mukaan, mikäli järjestökante annettaisiin pelkästään rekisteröidyille järjestöille olisi tämä ristiriidassa acces to justice- periaatteen kanssa. Koulu toteaa myös, että tämä olisi myös ristiriidassa pohjoismaista perinnettä, jossa asianosaiskelpoisuus on ollut hyvin väljää.¹⁹⁵

Voiko järjestön asianosaiskelpoisuus vaatia sen, että sen toiminta liittyy työntekijöiden etujen edistämiseen? Voiko lisäedellytyksenä olla, että järjestön toiminta koskee nimenomaisesti heitä, jota ryhmäkante koskisi, vai riittääkö, että sen toiminta liittyy yleisesti työntekijöiden etujen edistämiseen. Toisin sanoen, voisiko ammattijärjestö nostaa ryhmäkanteen, joka koskisi toisen liiton jäseniä? Esimerkiksi, voisiko PAM nostaa ryhmäkanteen koskien lähihoitajien alipalkkausta yksityisessä hoivakodissa? Käytännössä tällä ei varmaan ole merkitystä, sillä järjestö jonka toiminta liittyy toisen alaan ei lähtökohtaisesti ole mitään intressiä ajaa ryhmäkannetta toisen järjestön puolesta. Tulee kuitenkin harkita, pitäisikö asianosaiskelpoisuutta rajata.

Annika Lapintien johdolla tehdyssä lakialoitteessa asianosaiskelpoisuutta oli rajattu koskemaan rekisteröityjä yhdistyksiä, joiden tarkoituksena on työntekijöiden edunvalvonta. Näillä yhdistyksillä olisi kanneoikeus työntekijän ja työnantajan työsuhteesta johtuvien riita-asioiden käsittelyssä. Lisäksi myös niillä rekisteröidyillä yhdistyksillä, joiden tarkoitus on ympäristöasioihin tai ihmisoikeuskysymyksiin vaikuttaminen, olisi myös kanneoikeus näissä asioissa. Lakiehdotuksessa esitettiin myös, että tasa-arvovaltuutetulla sekä vähemmistövaltuutetulla (nykyään yhdenvertaisuusvaltuutettu) olisi vastaavanlainen oikeus

---

¹⁹⁴ Frände ym. 2017, s. 411–412.

¹⁹⁵ Koulu 2017a, s. 182.

ajaa ryhmäkannetta, kuin kuluttaja-asiamiehellä.¹⁹⁶ Vastaavanlaista rajausta järjestöryhmäkanteille voitaisiin myös harkita.

Lakivaliokunnan mietinnössä vastalauseessa 1 vuodelta 2006 pohdittiin toissijaista kanneoikeutta. Mietinnön mukaan rekisteröidyillä yhdistyksillä ja säätiöillä olisi ympäristövahinkoasioissa toissijainen oikeus nostaa ryhmäkanteen.¹⁹⁷ Toissijaisen kanneoikeuden käyttäminen edellyttäisi, että järjestöillä olisi taloudelliset edellytykset toimia asianosaisena. Tuomioistuin selvittäisi yhteisön tai säätiön taloudellisen tilanteen esimerkiksi tuomioistuimelle toimitetusta taseesta tai muusta vastaavasta selvityksestä.¹⁹⁸ Myös ammattijärjestön järjestöryhmäkanteissa tulee harkita, tulisiko maksukyvyyn olla edellytyksenä siihen, että järjestö voisi toimia kantajana. Muutoin vastaajalla ei välttämättä ole intressiä lähteä puolustautumaan oikeuksiaan tuomioistuimessa.¹⁹⁹

Useat ammattijärjestöt voivat haluta nostaa oman ryhmäkanteen samaa vastaajaa vastaan samasta asiasta. Tuleeko tällaisessa tilanteessa antaa etusijaa sille, joka on ensin pannut ryhmäkanteen vireille vai yhdistettäisiinkö jutut kumulaatiolla? Tosin, olisi järkevintä, että kyseiset ammattijärjestöt yhdistäisi kanteensa yhdeksi kanteeksi, jolloin ryhmästä tulisi suurempi, ja jolloin kanteella olisi myös paremmat mahdollisuudet onnistua.

4.2 Ryhmän muodostaminen - opt-in vai opt-out?

4.2.1 Opt-in ja opt-out -malleista sekä niiden hyödyistä ja haitoista

Suomen ryhmäkannelaissa on käytössä *opt-in* -malli, joka tarkoittaa sitä, että ainoastaan ne henkilöt jotka ovat ilmoittautuneet ryhmään kuuluvat ryhmään. *Opt-out* -mallissa ryhmään ei ilmoittauduta, vaan henkilön tulee irrottautua ryhmästä, mikäli hän ei halua kuulua kanteeseen.²⁰⁰

---

¹⁹⁶ LA 58/2014 vp.

¹⁹⁷ Lakivaliokunnan mietintö 30/2006 vp, s. 7.

¹⁹⁸ Lakivaliokunnan mietintö 30/2006 vp, s. 9–10. Ks. myös koulu 2017a, s. 182.

¹⁹⁹ Kantajan maksukyvyttömyys asettaa vastaajan huonoon asemaan. Mikäli vastaaja voittaisi kanteen, voi tämä kuitenkin koitua tämän harmiksi, sillä mikäli kantaja on maksukyvytön ei vastaajan oikeudenkäyntikuluja korvata.

²⁰⁰ Koulu 2017a, s. 62–63.

Opt-out -mallia on laajasti kritisoitu monessa maissa.²⁰¹ *Opt-out* -mallia käytetään tunnetusti Yhdysvalloissa ja Yhdysvaltojen *opt-out* -mallia on Suomessa lainsäädäntövaiheessa nostettu esiin ongelmallisena.²⁰² *Opt-out* -malliin on liitetty muutama ongelmakohta. Yksi ongelmakohta on, että *opt-out* ryhmäkanteita käytettäisiin kiristyskanteina. Ei ole kuitenkaan mitään todisteita jotka viittaisivat siihen, että Euroopassa vastaajia olisi kiristetty *opt-out* ryhmäkanteella sopimaan asia.²⁰³ Toinen ongelmakohta on yhdistetty siihen, että asianomistajat eivät itse ole kiinnostuneita oikeudenloukkauksen hyvittämisestä, vaan intressi, on niillä asianajajilla, jotka kantaa kannetta. Asianajajien intressi on yleensä taloudellinen.²⁰⁴ Ongelmallisena on pidetty myös se, että *opt-out* -kanteissa yksittäinen henkilö ei saa itse päättää haluaako hän nostaa kanteen vai ei.²⁰⁵ Kyseiselle argumentille ei kuitenkaan mielestäni saa antaa liikaa painoarvoa, sillä irrottautumalla ryhmästä henkilö voi jättää kanteen nostamatta.

Opt-out -malli ei ole missään maassa käytetty päävaihtoehtona. Koulun mukaan tämä voi johtua määräämisvallan siirtämisen vaikutuksista. Ryhmäkanteiden riidat ovat lähtökohtaisesti dispositiivisia ja automaattinen ryhmän jäsenyys siirtäisi määräämisvallan yksittäiseltä henkilöltä ryhmäkanteen kantajalle. Tällöin yksittäisellä henkilöllä ei ole määräämisvaltaa omista intresseistään ja Koulun mukaan tämä on vastoin vaihtoehtoisen riidanratkaisun ideologiaa, sillä lakimiehet ja tuomioistuimet varastavat tällöin riidan itselleen.²⁰⁶

Vaikka ryhmäkannelain mukaan ryhmäkanteissa sovelletaan *opt-in* -mallia, eräissä työoikeudellisissa ulottuvuuksissa on kuitenkin kyse automaattisesta jäsenyydestä. Esimerkiksi kollektiivissa työoikeudellisissa kanteissa kyseessä on automaattinen jäsenyys ilman *opt-out* -mahdollisuutta. Työtuomioistuinlain 12 §:n 2 momentin mukaan

---

²⁰¹ Kodek 2015, s. 122.

²⁰² Ks. Välimäki 2008, s. 6.

²⁰³ Nagy 2013, s. 486.

²⁰⁴ Nagy 2013, s. 488, Johnson 2015, s. 62.

²⁰⁵ Kodek 2015, s. 122. Monessa Euroopan maissa oikeusjärjestelmät perustuvat yksilöllisesti haetulle oikeussuojalle, joka Kodekin mukaan selittää sen, miksi *opt-out* -mallia kritisoidaan niin vahvasti.

²⁰⁶ Koulu 2017a, s. 116.

työehtosopimukseen sidottu yhdistys ajaa kannetta kaikkien työntekijöiden puolesta, myös niiden, jotka eivät ole työehtosopimukseen sidottuja tai yhdistyksen jäseniä.²⁰⁷

Ruotsissa käytetään *opt-in* -mallia ryhmäkanteissa. Ruotsin ryhmäkannelain mukaan ryhmän jäsen, joka ei ole määräjassa ilmoittanut tuomioistuimelle haluavansa kuulua ryhmään katsotaan poistuneen ryhmästä.²⁰⁸ Ruotsissa ryhmäkannelain oli aluksi tarkoitus perustua *opt-out* -malliin. *Opt-out* -mallinen laki katsottiin olevan yksi tärkeimmistä elementeistä siihen, että ryhmäkannelain tarkoitus täytyisi, kuten ryhmäkanteen prosessitaloudelliset vaikutukset ja lain vaikutus access to justiceen. *Opt-out* -malli oli myös oleellinen vaikuttava tekijä ryhmäkanteen tehokkuuteen, sillä *opt-out* -mallin mukainen ryhmä olisi kooltaan suurempi ja hallinnointi näin minimaalinen.²⁰⁹

Norjassa päädyttiin käyttämään sekä *opt-in* että *opt-out* -mallia. Lain esitöistä selviää, että *opt-in* -malli on tarkoitettu olevan pääsääntö, mutta päätösvalta siitä kumpaa mallia käytetään, on viime kädessä tuomioistuimen päätettävissä. Jotta ryhmäkanteen voidaan hyväksyä *opt-out* -mallisena, tulee yksittäiset intressit ja vaatimukset olla niin pieniä, että niiden vaatiminen yksittäisissä oikeudenkäynteissä ei voitaisi katsoa olevan realistinen vaihtoehto. Lisäksi vaatimukset ei saa olla luonteeltaan sellaisia, että kantajia tulisi kuulla yksittäisesti.²¹⁰

Vuonna 2017 Norjan kuluttaja-asiamies nosti ryhmäkanteen DNB Asset Management AS vastaan. Norjalainen käräjäoikeus totesi, että *opt-out* ryhmäkanteen edellytykset täyttyivät. DNB valitti norjalaiseen hovioikeuteen asiasta, DNB näkemys oli, että kyseessä ei ollut ryhmäkanteen. Norjalainen hovioikeus kuitenkin hylkäsi valituksen ja totesi käräjäoikeuden tavoin, että edellytykset *opt-out* ryhmäkanteelle täyttyivät. Ryhmäkanteen päätyi Norjan korkeimpaan tuomioistuimeen asti. Norjan korkein oikeus ei muuttanut hovioikeuden tuomiota ja korkein oikeus katsoi, että ryhmän jäsenet olivat oikeutettuja hinnan alennukseen.²¹¹ Vuonna 2013 kolme ammattijärjestöä nosti Norjassa kanteen useampaa öljy- ja offshore-yhtiötä vastaan. Järjestöt väittivät, että tietty yötyölisä tulisi ottaa huomioon

---

²⁰⁷ Koulu–Turunen 2012, s. 28, Koulu 2017b, s. 82 alaviite 113.

²⁰⁸ Lindblom 2008, s. 118.

²⁰⁹ Lindblom 2005, s. 143. Oikeusministeri Freivaldsin eroamisen jälkeen oikeusministeriöksi valikoitui Bodström, joka kannatti vahvasti *opt-in* mallia.

²¹⁰ Lindblom 2008, s. 85. Ks. myös Nordby–Aabø 2021.

²¹¹ Nordby–Aabø 2021.

laskettaessa työntekijöiden eläkejärjestelyiden perusteita. Yhtiöt riitauttivat ryhmäkanteen, mutta norjalainen tuomioistuin hyväksyi ryhmäkanteen *opt-out* muodossa. Ryhmään kuului noin 7000 jäsentä. Ryhmä ei kuitenkaan menestynyt kanteessaan.²¹²

Access to justice -näkökulmasta etusijaa tulisi antaa *opt-out* -mallille. Automaattinen jäsenyys varmistaisi, että ryhmän jäseniä olisi riittävästi, sillä mitä isompi ryhmä sitä paremmat mahdollisuudet kanteen voittamiseen on. Mitä isompi ryhmä on kyseessä, sitä enemmän voimavaroja, kuten rahaa ja tietoa, on käytettävissä. *Opt-out* -malli on myös edullisempi vaihtoehto, sillä kantajan ei tarvitse pitää kirjaa ilmoittautumisista ja kantaja ei tarvitse hyväksyä tai tarkistaa edellytykset ryhmästä irrottautumiselle.²¹³

Opt-in -mallissa on kuitenkin myös hyötynsä. *Opt-in* -mallisissa ryhmäkanteissa ryhmän jäsenet tiedetään. Tämän takia tiedetään myös, keihin tuomion oikeusvoima ulottuu.²¹⁴ Myös ryhmäkanteen kustannukset on helpommin hallittavissa *opt-in* -mallisessa kanteessa.²¹⁵

Seuraavassa luvussa tarkastellaan, miten ryhmä voisi muodostua ammattijärjestöjen järjestöryhmäkanteessa.

4.2.2 Opt-in vai opt-out ammattiliittojen järjestöryhmäkanteessa

Hallituksen esityksen mukaan ryhmäkannelaista ei seuraa subjektiivista oikeutta kuulua ryhmään. Kaikki määritelmän mukaisilla henkilöillä on lähtökohtaiset yhtäläiset mahdollisuudesta osallistua ryhmäkanteeseen, koska kantajana on viranomainen, joka toimii virkavastuulla.²¹⁶ Järjestöryhmäkanteissa kantajana ei ole viranomainen eikä kantajaan myöskään kohdistu virkavastuuta.

Mikäli ryhmäkannaoikeus olisi ainoastaan ammattijärjestöillä, tulisi ensin selvittää voiko järjestöt edellyttää järjestön jäsenyyttä, jotta ryhmäkanteeseen saa osallistua. Toisin sanoen, voisiko järjestön jäsenyys olla osa ryhmän määritelmää? Tällainen ryhmämäärittely antaa

---

²¹² Nordby–Aabø 2021.

²¹³ Koulu 2017a, s. 116. Ks. myös Lindblom 2005, s. 143.

²¹⁴ Lindblom 2005, s. 143, Kodek 2015, s. 121.

²¹⁵ Kodek 2015, s. 122.

²¹⁶ HE 154/2006, s. 42.

ammattijärjestöjen jäsenille paremman oikeussuojan, mikä näkemykseni mukaan voi olla ongelmallista ottaen huomioon ryhmäkanteen tarkoitus.

Mikäli järjestön jäsenyys voi olla osana ryhmän määrittelyä tulee myös selvittää, saako järjestö itsenäisesti päättää myös muita ehtoja ryhmään liittymiselle. Esimerkiksi voidaanko edellyttää, että jäsenyyden on oltava voimassa ennen ryhmäkanteen vireillepanoa?

Järjestön jäsenyyttä vaativassa ryhmäkanteessa tulee myös selvittää, miten ryhmä muodostetaan. Muodostetaanko ryhmä *opt-in* -mallilla, *opt-out* -mallilla vai molemmilla? Ensimmäisenä ryhmän muodostamistapana on *opt-in* -malli jäsenille, eli ammattiliiton jäsenet ilmoittavat järjestölle halukkuutensa kuulua ryhmään. Toisena voidaan mainita *opt-out* -malli järjestön jäsenille, eli mikäli järjestön jäsenet eivät halua kuulua ryhmäkanteeseen tulee heidän ilmoittaa asiasta järjestölle. Kolmantena vaihtoehtona voisi olla automaattinen ryhmänjäsenyys ilman mahdollisuutta irrottautua ryhmästä, vastaavanlaisella tavalla miten työehtosopimukseen sidottu yhdistys ajaa kannetta ilman jäsenien irrottautumismahdollisuutta.²¹⁷ Lisäksi voi myös harkita Norjan kaltaista ratkaisua, jossa on käytössä sekä *opt-in*, että *opt-out* -malli, ja tuomioistuin päättää viime kädessä onko kyseessä *opt-in* vai *opt-out* ryhmäkante.

Mikäli ryhmäkannelaki muodostettaisiin niin, että ammattijärjestöt eivät saisi edellyttää jäsenyyttä, voisi ryhmä muodostua niin *opt-in* -mallisena kuin *opt-out* -mallisena. *Opt-out* -malli on järjestölle edullisempi ja nopeampi vaihtoehto, koska ammattijärjestön ei tarvitsisi kerätä jäseniä ryhmään.

Opt-in -malli voitaisiin toteuttaa vastaavalla tavalla, miten se on tällä hetkellä ryhmälaissa säädetty, eli henkilö kuuluu ryhmään, jos hän on toimittanut kantajalle kirjallisen allekirjoitetun ilmoituksen halukkuudestaan osallistua ryhmäkanteeseen. Kombinaatio ilmoittautuminen voisi myös olla yksi vaihtoehto. Tällöin liiton jäsenet olisivat automaattisesti mukana ryhmässä, kun taas liittoon kuulumattomat jäsenien tulisi ilmoittautua halukkuutensa kuulua ryhmään. Tällöin ammattijärjestön jäsenet käyttäisivät *opt-out* mahdollisuuttaan, mikäli he eivät halua kuulua ryhmään. Myös Norjan malli voisi olla yksi vaihtoehto.

---

²¹⁷ Koulou 2017b, s. 82 alaviite 113. Ks. myös Szalai 2014, s. 83. Yhdysvalloissa *opt-in* mahdollisuus tuli vasta vuonna 1966, ennen tätä ryhmästä ei pystynyt irrottautumaan. Yhdysvalloissa on vieläkin käytössä pakolliset ryhmäkanteet ("mandatory classes), josta ei voi irrottautua.

Lisäksi on myös vaihtoehto automaattisesta jäsenyydestä ilman irtautumismahdollisuutta, eli ne jotka ryhmän määrittelyn mukaan kuuluvat ryhmään olisivat ryhmän jäseniä. Kyseessä olisi samasta ryhmän muodostamisesta joka esiintyy kollektiivissa työoikeuskanteissa työtuomioistuimessa.²¹⁸

Näkemykseni mukaan, mikäli kyseessä olisi *opt-out* -malli, olisi järkevintä, että ainoastaan oman järjestön jäsenet voisivat olla automaattisesti osaa kannetta. Mikäli *opt-out* -mallinen kanne sitoisi myös muiden järjestöjen jäseniä, voi tämä vaikeuttaa oman järjestön toimintaa. Tällöin toinen järjestö toimii toisen järjestön jäsenien puolesta, jolloin järjestö ei välttämättä itse pysty enää nostamaan kannetta samasta asiasta. On myös mahdollista, että toinen ammattijärjestö sopii asian ja kyseinen sovinto ei välttämättä olisi kyseinen järjestön jäsenille kannattava.

Kun päätös tehdään siitä, saako järjestön jäsenyys olla edellytyksenä ryhmään kuulumiseen, tulisi ottaa huomioon järjestöjen halukkuus nostaa ryhmäkanne, mikäli myös ei jäsenet saisivat liittyä ryhmään. Maksavat järjestöjäsenet ovat yksin vastuussa ryhmäkanteen kuluista ja ei jäsenet pääsevät nauttimaan liiton hyödyistä, mukaan lukien ryhmäkanteesta ilmaiseksi. Tällainen järjestely ei varmaankaan houkuta ammattijärjestöjä nostamaan ryhmäkanteita. Toisaalta myös tälläkin hetkellä työntekijät hyötyvät järjestöjen toiminnasta, vaikka ei kuuluisikaan mihinkään järjestöön. Yleissovittavat työehtosopimukset soveltuvat myös niihin, jotka eivät kuulu ammattiliittoon, eli liittoon kuulumattomat työntekijät hyötyvät myös liittojen toiminnasta.

Opt-in -mallinen kanne on näkemykseni mukaan realistisempi vaihtoehto, mikäli järjestöryhmäkannelaki säädettäisiin. Kun katsotaan ryhmäkannelain säätämisyhteyksiä voi todeta, että mitä soveltamisalaltaan laajempaa ehdotusta on esitetty, sitä rankemmin sitä on vieroksuttu. Nykyinen ryhmäkannelaki, joka lopulta hyväksyttiin, on hyvin suppea ja perustuu *opt-in* -malliin. Mikäli järjestöryhmäkannetta esitettäisiin *opt-out* -mallisena, olisi lakiehdotuksen hyväksyminen laiksi epätodennäköisempää. Ryhmäkannelain säätäminen on jo itsessään ollut Suomessa haastavaa, joten uskon, että mikäli lain soveltamisalaa ryhdyttäisiin laajentamaan, mallia otettaisiin todennäköisesti Ruotsin järjestelmästä, jossa on käytössä *opt-in* -malli. Lisäksi, voidaan argumentoida, että Norjan malli aiheuttaisi paljon

---

²¹⁸ Koulu 2017b, s. 82 alaviite 113.

epävarmuutta ja hankaloittaisin työnantajien mahdollisuutta valmistautua oikeudenkäyntiin. Myös asian sopiminen voisi hankaloitua, mikäli ryhmän koosta ei ole tarkkaa tietoa.

4.3 Järjestöryhmäkanteen mahdolliset haitat

4.3.1 Ryhmäkanteen väitetyt haitat

Ryhmäkanteen keskeisimmiksi ongelmiksi ollaan väitetty olevan sen tarpeettomuus sekä sen aiheuttamat haitat tuomioistuimille, vastaajille ja elinkeinoelämälle.

Ryhmäkanteen yksi väitetyistä haitoista on kiristyskanteet (*legal blackmail*). Kiristyskanteella tarkoitetaan kannetta, joka nostetaan kiristysmielessä.²¹⁹ Kiristyskanteessa ryhmäkanteen aiheuttama taloudellinen paine ja julkisuus johtaa siihen, että vastaaja mieluummin sopii asian, kun lähtee oikeuteen, vaikka kanteella ei olisi perää. Vuoden 2005 oikeusministeriön työryhmän mietinnössä pelättiin, että mikäli ryhmäkannetta käytettäisiin epäasialliseen painostukseen, voisi tämä johtaa sovintojen kautta ylisuuriin korvauksiin.²²⁰ Pelko, että ryhmäkanteita käytettäisiin kiristyskanteita on peräisin ryhmäkanteen käyttökokemuksista Yhdysvalloista.²²¹ Ryhmäkanteen kritiikki kohdistuu usein Yhdysvaltojen oikeusjärjestelmään eikä suoraan itse ryhmäkanteeseen.²²² Yhdysvalloissa kiristyskanteiden onnistuminen on todennäköistä johtuen Yhdysvaltojen isoista vahingonkorvauksista sekä vahingonkorvaussäännöistä, joiden mukaan osapuolet vastaavat aina omista oikeudenkäyntikuluista.²²³ Missään Euroopan maissa, joissa voi nostaa ryhmäkanteen, ei yksikään yritys ole väittänyt joutuneensa kiristyskanteen kohteeksi. Yritykset eivät myöskään ole väittäneet, että he olisivat kärsineet maineenmenetyksestä ryhmäkanteen takia.²²⁴ Lindblomin mukaan Yhdysvalloissakaan ei ole tullut vastaan kiristyskanteita, joten

---

²¹⁹ Lindblom 2008, s. 66.

²²⁰ OM 3/2005, s. 49. Ks. myös Havansi 2005, s. 24. Havansi kertoo kannattavansa ryhmäkannetta, mikäli luodaan myös tehokkaat keinot, jotka estävät kiristysrahasuoksen. Havansin mukaan sellaista tilannetta ei saisi syntyä, jossa ryhmäkanteesta vastaava lakimies voisi ”lyödä rahoiksi” ryhmäkanteella.

²²¹ Lindblom 2008, s. 66.

²²² Kodek 2105, s. 120. Ks. myös Välimäki 2008, s. 9. Näin myös Stimsonin (Nokian edustaja) lausunnossa koskien ryhmäkannelakia. Stimsonin lausunto keskittyi korostamaan ryhmäkanteen haittavaikutuksista Yhdysvalloissa, jotka liittyivät suurimmaksi osaksi ryhmäkanteiden taloudellisiin vaikutuksiin. Välimäen mukaan lausunnossa sekoitettiin prosessioikeuden ja aineellisen vahingonkorvausoikeuden rajat.

²²³ Nagy, 2013 s. 485. Ks. myös Kodek 2015, s. 120. Kodekin mukaan Yhdysvaltojen kulukorvausjärjestelmä takia ryhmäkanteen on hyvä työkalu painostaa vastapuolta suotuisaan sovintoon.

²²⁴ Koulu 2017a, s. 265.

kiristyskanteet eivät näytä olevan ryhmäkanteen todellinen uhka.²²⁵ Myös Norjassa on käyty samaa keskustelua kiristyskanteissa. Norjan ministeriö kuitenkin totesi, että häviöjä maksaa -periaate kuitenkin estäisi kiristyskanteet. Lisäksi rangaistusluonteisten vahingonkorvausten soveltamisala on Norjassa vähäinen, joten ryhmäkanteen taloudelliset seuraukset ovat paremmin ennakoitavissa, kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa. Myös oikeudenkäyntikulut ovat Norjassa alhaisemmat kuin Yhdysvalloissa, ja ryhmäkanteita koskeviin sääntöihin sisältyy suoja-toimia väärinkäytöksiä vastaan. Norjassa kantaja on samalla tavalla kuin Suomessa vastuussa vastaajan oikeudenkäyntikuluista, mikäli kante hävitään. Lisäksi Norjassa kantajan on oltava maksukykyinen, jotta kantaja voidaan hyväksyä ryhmän edustajaksi.²²⁶

Suomen vahingonkorvausoikeudessa on käytössä täyden korvauksen periaate. Lähtökohtaisesti korvausta on suoritettava sellainen määrä, jotta vahingonkärsijä pääsee korvauksen avulla samaan asemaan, jossa hän olisi, mikäli vahinkoa ei olisi tapahtunut. Suomessa on myös rikastumiskielto, eli vahingonkärsijä ei saa hyötyä vahingon tapahtumasta.²²⁷ Yhdysvalloissa käytetään eri vahingonkorvauksellisia keinoja houkutella esimerkiksi kuluttajia hakemaan oikeutta tuomioistuimen menettelyssä. Näitä keinoja ovat muun muassa minikorvaukset, korvauksien tuplaaminen sekä rangaistusluonteiset korvaukset.²²⁸ Kyseiset keinot voivat johtaa ryhmäkanteen väärinkäyttöön. Suomessa ei kuitenkaan liene tätä ongelmaa, sillä suomalainen vahingonkorvausoikeus estää tällaisten korvauksien saamisen. Lisäksi myös Suomen kulukorvaussääntö on omiaan estämään perättömiä kiristyskanteita. Mikäli vastaaja kohtaisi selvästi perusteettoman kanteen, ei vastaajan kannattaisi sopia asia, jos tämä on selkeästi oikeassa. Kulukorvaussäännön takia asia uskallettaisiin viedä oikeuteen asti.²²⁹

Yhdysvalloissa on käytössä myös asianajajien tulospalkkio, joka on Euroopassa huonossa maineessa, koska se yhdistetään yleensä kiristyskanteisiin.²³⁰ Suomessa ei ole laajasti käytössä asianajajien tulospalkkiota. Oikeusapujutuissa lainsäädäntö estää tulospalkkioiden

---

²²⁵ Lindblom 1996, s. 98.

²²⁶ Bernt 2009, s. 222

²²⁷ Routamo ym. 2006, s. 451

²²⁸ Wilhelmsson 2001, s. 51.

²²⁹ Markus 2019, s. 156.

²³⁰ Markus 2019, s. 128.

käytön kokonaan. Asianajajaliiton palkkio-ohjeen mukaan palkkionmääräytymisperusteet ovat lähtökohtaisesti tehtävän laatu ja sen vaatima työn määrä. Mikäli on erityistä aihetta, voidaan palkkio sopia etukäteen määräosaksi siitä, mitä tehtävällä asiakkaalle saavutetaan. On myös mahdollista tehdä sopimus erityisen hyvityksen maksamisesta, mikäli tarkoitettu tulos saavutetaan.²³¹ Suomen asianajopalkkiojärjestelmä on myös omiaan alentamaan riskiä kiristyskanteesta.

4.3.2 Ryhmäkanteen väitetyt haitat järjestöryhmäkanteissa

Oikeusministeriön työryhmien mietinnöissä ei ole tarkemmin analysoitu järjestöryhmäkanteen haittoja, vaan keskitytty yleisemmin ryhmäkanteen haittoihin. Vuoden 2006 selvityksen mukaan ryhmäkanteet säädettäisiin viranomaisaloitteellisina ja tätä perusteltiin sillä, että näin kannetta ei nosteta kevyin perustein sekä sillä, että näin varmistettaisiin oikeudenkäyntikuluvastuu siinä tapauksessa, että vastaaja voittaisi.²³² Viranomaisaloitteellinen ryhmäkanteen estää myös tehokkaasti kiristyskanteita, sillä viranomaisen toimii virkavastuulla ja viranomaisen ei hyödy taloudellisesti ryhmäkanteen sovinnosta samalla tavalla kuin yksityinen taho.

Pelko siitä, että muiden kuin viranomaisen nostama ryhmäkanteen voitaisiin nostaa kevyin perustein ei näytä ainakaan enää pitävän paikkansa. Järjestöryhmäkanteen nostaminen on mahdollista Ruotsissa sekä Norjassa. Ryhmäkanteita on kuitenkin kyseisissä maissa käytetty hyvin vähän ja ainoastaan tärkeiksi todetuissa asioissa.²³³ Naapurimaista ei löydy näyttöä sille, että järjestöryhmäkanteen myötä ryhmäkanteita nostettaisiin kevyin perustein tai kiristyskanteina. Myös vuonna 1974 Yhdysvalloissa tehdyssä kyselytutkimuksessa harva vastaajapuolen avustajista olivat halukkaita luonnehtimaan ryhmäkanteen kanteet kevytmieliseksi (”frivolous”). Kantajat puolestaan totesivat, että he haluavat turvautua ryhmäkanteisiin vain niissä tapauksissa, kun he ovat varmoja voitostaan, koska ryhmäkanteet ovat kalliita, vaativat enemmän riskinottoa sekä aikaa ja hallinnointia. Lindblom on myös todennut, että nykyään pidetäänkin ongelmallisena liian niukkoja sovintoja.²³⁴

---

²³¹ Markus 2019, s. 132.

²³² OM 4/2006, s. 62.

²³³ Koulu 2017a, s. 265.

²³⁴ Lindblom 1996, s. 98.

Ammattijärjestöjen ryhmäkanteoikeudessa ei näkemykseni mukaan ole myöskään suurta riskiä, että kanteet nostettaisiin kevyin perustein. Järjestöryhmäkanteen nostaminen on työlästä ja kallista, joten olisi epätodennäköistä, että ammattijärjestöt nostaisivat kanteen kevyin perustein.

Näkemykseni mukaan kiristyskanteistakaan ei ole suurta uhkaa. Täyden korvauksen periaate ja kulukorvaussääntö estävät tehokkaasti kiristyskanteiden käyttöä. Ammattijärjestöjen mahdollinen mainehaitta on myös omiaan estämään järjestöryhmäkanteiden väärinkäyttöä. Mikäli ammattijärjestö nostaisi jatkuvasti kanteita, mitä järjestö ei voittaisi tai johtaisi pieneen sovintoon, olisi tällä varmasti vaikutusta jäsenien luottamukseen ammattijärjestön toimintaan.

Järjestöryhmäkanteen ongelmaksi voi muodostua ammattijärjestön maksukyky, tai lähinnä sen puuttuminen. Nykyisellä ryhmäkanteella ei ole samanlaista ongelmaa, sillä kantajana on viranomainen. Mikäli järjestöt saavat kanteoikeuden olisi tarpeellista, että järjestön maksukyky varmistetaan ennen haasteen antamista. Mikäli järjestöllä ei ole maksukykyä voi tämä heikentää vastaajan mahdollisuutta puolustaa itseään vaatimuksia vastaan oikeudenkäynnissä. Tällaisessa tilanteessa vastaajan ei välttämättä taloudellisesti kannata viedä asia tuomioistuimeen asti, vaan tällöin voi olla jopa taloudellisesti järkevämpää sopia asia.

5 Johtopäätökset

Tutkimuksen tavoitteen mukaisesti, tarkoituksena oli selvittää järjestöryhmäkanteen soveltuvuutta työriitoihin sekä järjestöryhmäkanteen tarvetta Suomessa. Lisäksi on selvitetty, miten järjestöryhmäkanteen parantaisi työntekijöiden oikeuden saatavuutta (access to justice). Aihepiirin käsittely on ollut haastavaa, sillä ryhmäkanteista ei ole oikeuskäytäntöä Suomessa. Tämän lisäksi työriidat ja voimassa olevan ryhmäkannelain soveltamisalaan kuuluvat kuluttajariidat poikkeavat huomattavasti toisistaan.

Näkemykseni mukaan ryhmäkannelain lainsäädäntöyritykset ovat olleet epäonnistuneita. Ensinäkin nykyisen ryhmäkannelain säätäminen kesti kymmeniä vuosia. Toiseksi, ryhmäkannelain esitöistä tai työryhmän mietinnöistä ei löydy selkeää syytä siihen, miksi työoikeudelliset riidat jäivät soveltamisalan ulkopuolelle. Tämä johtunee nähdäkseni siitä, että ryhmäkannelain suppeaan soveltamisalaan päädyttiin kompromissin kautta. Ainoastaan vuoden 1997 työryhmän selvityksessä otettiin laajemmin kantaa työoikeudellisiin riitoihin ja argumentoitiin myös perusteellisesti miksi ryhmäkannetta ei työoikeudellisiin riitoihin tarvita. On mielenkiintoista, että Ruotsissa ja Norjassa onnistuttiin säätämään soveltamisaloiltaan laajat ryhmäkannelait, kun Suomessa tässä epäonnistuttiin. Tämä näyttää johtuneen siitä, että Suomessa teollisuuden edustajat onnistuivat paremmin lobbaamaan ryhmäkannetta vastaan, kuin mitä ryhmäkannetta kannattavat tahot onnistuivat sen puolesta. Tämä voinee osittain ainakin selittyä sillä, että teollisuudella olisi ollut enemmän hävittävää, mikäli soveltamisalaltaan laaja ryhmäkannelaki olisi säädetty.²³⁵

Tämän tutkielman keskeisin tutkimustulos on kuitenkin, että järjestöryhmäkannekonstruktio sopii myös Suomessa työoikeudellisiin riitoihin. Ryhmäkanteen prosessiedellytykset täyttyisivät myös työsuhteisiin liittyvissä riidoissa. Kaikki kollektiiviset työoikeusriidat voitaisiin käsitellä ryhmäkanteina. Lähinnä eräät korvaukset voisivat olla omiaan aiheuttamaan haasteita ryhmäkanteen soveltamiselle, kuten esimerkiksi kärsimyskorvaus syrjäntärikoksen aiheuttamasta henkisestä kärsimyksestä. Tämäkin ongelma voisi toki myös olla ratkaistavissa ratkaista käyttämällä niin sanottuja alaryhmiä.

Tutkimuksessa on havaittu, että olemassa olevat prosessioikeudelliset keinot, kuten pilottikanne, siirronsaajan kanne, yhteiskanne sekä kumulaatio eivät ole riittäviä

---

²³⁵ Näin myös Välimäki 2008, s. 19.

kollektiivisiin työoikeudellisiin riitoihin, sillä kyseiset prosessioikeudelliset keinot ovat epävarmoja. Siirronsaajan kanne ja yhteiskanne ovat epävarmoja kannemuotoja, koska kyseiset prosessimuodot ovat helposti riitautettavissa. Kumulaation ja pilottikanteen epävarmuus näkyy erityisesti siinä, että tuomio voi olla erilainen eri kantajien kohdalla.

Mikäli ryhmäkanteen soveltamisalaa laajennettaisiin myös työoikeudellisiin riitoihin järjestöryhmäkanteen kautta, ei tällä näkemykseni mukaan olisi niin haitallisia vaikutuksia, kuin mitä lainsäädäntövaiheessa ja oikeusministeriön työryhmissä on pelätty. Kyseiset pelot perustuivat suuremmaksi osaksi siihen, mitä kokemuksia ryhmäkanteesta on Yhdysvalloista. Kuten tutkimuksessa on jo aiemmin todettu Yhdysvaltojen ja Suomen oikeusjärjestelmät eivät ole verrattavissa. Oikeusjärjestelmät poikkeavat esimerkiksi toisistaan niin vahingonkorvauksissa kuin myös asianajopalkkioissa. Ryhmäkanne on Norjassa ja Ruotsissa otettu käyttöön ilman samankaltaisia rajoituksia kuin Suomessa, eikä näissä maissa ole realisoitunut niitä pelkoja ja uhkia, mitä Suomessa lainsäädäntövaiheissa pelättiin.

Koulu on kuvaillut Suomen rajattua ryhmäkannetta painajaiseksi access to justice - näkökulmasta. Nykyinen ryhmäkannelaki, joka antaa ryhmäkanteen kannenostomahdollisuuden ainoastaan viranomaiselle rajoittaa oikeuksien saatavuutta.²³⁶ Suomessa ei ole kuitenkaan laajasti keskusteltu tai tutkittu kollektiivista oikeussuojaa.²³⁷ Koulun mukaan, lähes kaikkialla, jossa oikeussuojan keinojen parantamista on harkittu, on päädytty lopputulokseen, jossa oikeussuojan parantamiseksi tulisi kehittää kollektiivista oikeussuojaa. Koulu toteaa myös, että kollektiivisen oikeussuojan parantaminen ei niissä tilanteissa paranna oikeussuojaa, jos ei ole oikeudellisia välineitä soveltaa kollektiivista oikeussuojaa. Common law -maissa voidaan jo katsoa olevan toimivia oikeudellisia välineitä kollektiivista oikeussuojaa varten, mutta Suomessa tulisi vielä kehittää toimivia oikeudellisia välineitä.²³⁸

Ryhmäkannetta ei ole kertakaan vielä nostettu Suomessa, joten dataa ei myöskään löydy tämänhetkisen ryhmäkannelain vaikutuksesta oikeuden saatavuuteen (access to justice). Koska Suomesta ei ole saatavilla dataa ryhmäkanteen vaikutuksista, jää myös ammattijärjestöjen järjestöryhmäkanteen vaikutus oikeuden saatavuuteen spekulointia varaan.

---

²³⁶ Koulu 2017a, s. 64.

²³⁷ Koulu 2017a, s. 6.

²³⁸ Koulu 2017a, s. 17.

Tällä hetkellä Suomessa voidaan ainoastaan turvautua ulkomaalaisiin kokemuksiin ryhmäkanteen vaikutuksesta oikeuden saatavuuteen. Katsoisin, että järjestöryhmäkante todennäköisesti parantaisi työntekijöiden oikeuden saatavuutta, erityisesti alipalkkaustilanteissa ja syrjintätapauksissa. Työntekijät eivät aina uskalla itse lähteä hakemaan oikeuksiaan oikeusteitse taloudellisten kynnyksien takia, ja myös pelko työpaikan menettämisestä estää oikeuksien hakemista. Erityisesti ulkomaalaiset työntekijät ovat hyvin haavoittuvassa asemassa ja eivät välttämättä kuulu ammattijärjestöihin tai eivät ole edes tietoisia niistä työehdoista joita Suomessa sovelletaan.²³⁹ Tällöin he ovat yksin vastuussa omien oikeuksiensa hakemisesta, mitä voidaan pitää kohtuuttomana.

Ryhmäkannelaista ja sen laajentamisesta on keskusteltu paljon viime aikoina ja työ- ja elinkeinoministeriö sekä oikeusministeriö ovat toteuttamassa selvityksen ammattiliitoille annettavasta ryhmäkanteoikeudesta. Jää kuitenkin nähtäväksi johtaako selvitys uuteen lakiehdotukseen, ja mahdolliseen ryhmäkannelain soveltamisalan laajentumiseen työriitoihin.

---

²³⁹ Yle 30.6.2020.